

Reindriftsnytt

Boazodoallo·oddjasat

Nr. 3 - September 2004 - 38. årgang

Reindriftsnytt

Boazodoallo-ođđasat

Ansvarlig utgiver:
Reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta
Reindriftsforvaltningen
Markveien 14, 9510 Alta

Telefon Reindriftsforvaltningen:
78 45 70 20
78 45 70 49 (fax)
e-post: alta@reindrift.no

Hjemmeside: www.reindrift.no

Redaksjon:

Ansvarlig
Agnar Berg
Tlf: 75 51 86 27 e.kl 17.00
Per Torbjørn Jystad
Tlf: 75 58 58 99 e.kl 17.00
Mobil: 45 61 04 47

Adresse:

Per Torbjørn Jystad
Storsvingen 9, 8012 Bodø
Merk; Reindriftsnytt
e-post: ptojo@online.no

Annonser:

MediaRing AS
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04
Fax. 78 45 70 05
e-post: sarilla@mediaringen.com

Grafisk produksjon:

Bjørkmanns Trykkeri AS
Aronnesv. 63
Postboks 2132, 9507 Alta
Tlf. 78 44 66 88
e-post: post@bjorkmanns.no

Annet:

Reindriftsnytt utgis fire ganger i året. Magasinet har et opplag på ca. 2.500 og henvender seg til utøvere og forvaltning i og rundt reindriftsnæringen.

Forsiden:

Kalvemerking i distrikt 13 Lågesduottar i Øst-Finnmark. Fra venstre; Marit Alice Anti, Marit Ellen Mienna og Ottar Anti.
Foto: Agnar Berg

Baksiden:

Foto: Per Torbjørn Jystad

Innhold

Et stort løft

I Hjerttind reinbeitedistrikt går man høsten lyst i møte. I disse dager står det nye slakteriet på Andshaugen klart. Et viktig bygg for både denne og neste generasjons reineiere i Hjerttind og midtre Troms.

Side 6–8

Tøffe tak

Det blir vanskelig å oppfylle Stortingets krav om et langt lavere reintall, spår NRL-leder Aslak J. Eira. Landbruksdepartementet setter imidlertid hardt mot hardt.

Lykkes man ikke distriktsvis, blir det høyst sannsynlig fastsatt et høyeste reintall per driftsenhet.

Side 10–15

Mister viktig beite

En fjerdedel av vinterbeitet til familien Påve på Sør-Senja erapt for alltid. Et langt sperregjerde er eneste utvei for å stoppe konflikten, etter at Høyesterett opprettet fredningen av Stonglands-halvøya.

Side 28–29

Sikrer seg viktig kunnskap

Sara Inga Utsi og søsteren Elle Merete er doudjilæringer hos sin mor. Med støtte fra Reindriftens utviklingsfond ble det mulig å overføre viktig kunnskap fra en generasjon til neste.

Side 36–37

Reindriftsforvaltningen samlet seg

Det er sjeldent reindriftsutøverne møter stengte dører på Reindriftsforvaltningens mange kontorer rundt om i reindrifts-Norge. Men den første uka i september var alt lukket. Ikke som følge av budsjettsprek, men fordi Reindriftsforvaltningens ansatte var på personalsamling.

Av: Ånte Bals

Samhandling, likebehandling og en enhetlig forvaltning var i fokus når Reindriftsforvaltningens ansatte hadde personalsamling i tiden 31. august til 5. september. Alle dagene var det dermed stengt på kontorene fra sentraladministrasjonen i Alta til Røros i sør og Karasjok i nord. Reindriftsforvaltningen prøver å holde en slik samling for sine ansatte annethvert år. Denne gang ble møtet lagt til København, med påfølgende oppmerksomhet fra rikspressen om lokaliseringen av samlingen – langt fra rein. Siden Reindriftsforvaltningen og dens ansatte er spredt over hele reindrifts-Norge, er hovedformålet med en slik samling at alle ansatte skal få sjansen til å møtes uten å bli heftet av de daglige arbeidsoppgavene. Rutiner, arbeidsmetoder, ansvarsforhold og ansvarsfordeling var stikkord under hele uka i København. Det skal gi en enda mer enhetlig forvaltning og forholde seg til.

Teori og praksis

Erica Grunnevoll var en av de innleide foredragsholderne. Hun er utdannet teolog, men har i tillegg spesialutdannelse i samtaleteterapi og kommunikasjon. Hun har arbeidet som prest, hovedsakelig i Forsvaret. Fra 1996 har hun jobbet som konsulent på heltid. Hennes opplegg gikk over en og en halv dag, med fokus på kommunikasjon og samarbeidsutvikling. Opplegget inneholdt både foredrag og gruppeoppgaver. De ansatte

fikk først en grundig teoretisk innføring i de menneskelige mekanismene som påvirker kommunikasjon og samarbeid i hverdagen og i arbeidslivet. Underveis fikk de ansatte også prøvd seg på noen praktiske gruppeoppgaver, i tilfeldige oppsatte grupper, for å prøve ut teoriene om samarbeid, kommunikasjon, samhandling og samarbeid i praksis.

Eksempler på gruppeoppgaver er å legge et puslespill på kort tid, eller å utføre øvelser i blinde uten å kunne snakke med hverandre. Oppgavene krevde at man hadde en plan for hvordan arbeidet skulle utføres før man satte i gang. De praktiske øvelsene foregikk for øvrig på Flakfortet, som er et gammelt militært fort på en kunstig skapt øy.

Internkontroll som verktøy

Senter for statlig økonomistyring (SSØ) hadde også et foredrag for Reindriftsforvaltningen, der de ansatte fikk presentert et nytt økonomistyringssystem. Regiondirektør Svein Harsem og avdelingsdirektør Rolf H. Christiansen i SSØ holdt orienteringen. En hel dag var også lagt av til faglig arbeid, der blant annet internkontroll og organisasjonsarbeid var mest i fokus.

Reindriftsagronom Arne Hansen i Øst-Finnmark, gikk igjennom hva internkontroll på en arbeidsplass innebærer, og da ikke bare for de

Hvorfor ble det slik? Resultatoppnåelsen i de praktiske oppgavene var varierende, alt fra perfekt utført til mindre bra utført, og oppgavene fikk i praksis understreket behovet for det som var temaet under hele personalsamlingen. Etter de praktiske øvelsene var det tid for å diskutere hva som gikk bra, hva som gikk mindre bra og hvorfor. På bildet ser vi fra venstre Hans Roar Christiansen, Reindriftsforvaltningen i Alta, Harald Rundhaug, Reindriftsagronom i Nordland, i samtale med Harald Slettan, Reindriftsagronom i Nord-Trøndelag.

Foto: Berit Anne Sara Triumf

ansatte og ledelsen, men også for brukerne av etaten – i første rekke reindriftsnæringen. I forbindelse med denne økten var det også lagt opp gruppeoppgaver, der de ansatte kunne få frem sin egne tanker og ideer om internkontroll.

Kort sagt så innbefatter en internkontrollmappe på en arbeidsplass alt fra sykefravær, helse, stillingsbeskrivelser, ansatteoversikter, lover, forskrifter, med mer.

– Internkontrollmappen er ment å være et verktøy som skal gjøre hverdagen for alle ansatte lettere og mer oversiktlig, sa Arne Hansen under foredraget sitt.

Videre under oppholdet i Danmark fikk også arbeidstakerorganisasjonene en kjærkommen anledning til å samles sine medlemmer under ett tak.

Oaivečálus

Geassi lea nohkagohtán ja čakča lah-kona. Boazu viggagohtá čakča- ja dálveeatnamiidda. Ja boazodoalus álget stuora barggut čohkkemiiguin vai johttát sáhttá.

Čakča lea maiddái njuovadanáigi. Deataleamos dienasmáldu lea bures beassit geassit njuovvanbohccuid, ja njuovvamat mearridit maiddái man olu guohtunriggodagat bohtet gierdat boahtteáiggis. Go Stuoradiggsi mean-nudii dán lagi boazodoallošiehtadusa de lei boazonjuovvan guovddážis. Oarje-Finnmárkku boazologu unni-deami prosessa vuorjašuhttá. Stuoradiggsi vuordá ahte manjnel dán čavčča njuovvamiid ferte árvvoštallat leat go álggahuvvon doaibmabijut doarvái buorit go boazologu galgá unnidit Boazodoallostivra mearrásaid mielde. Dasto deattuhuvvo ahte jus dárbbášuvvojut eará doaibmabijut, de ferte árvvoštallat ráddjegoahit ovt-taskas boazoeaiggáda boazologu eriid mielde. Dát sáhttá mearkkašit ahte alimus boazolohku juohke dollui sáhttá šaddat duothan. Danne lea juohke boazoeaiggádis dál stuora ovddasvástádus geassit doarvái njuovvanbohccuid.

Šiehtadusbealit leat gohčon Boazodoalloháldahusa lágidit márkan-

seminára árvogollosa deataleamos beliid várás. Dát seminára dollojuvvui borgemánu 17. beaivvi. Mii doaivut dán seminára leat mielddisbuktán eanet dihtomielalašvuoda vai boahtte čavčča ja dálvvi bohccbiergu jodi-hivččii buorebut go diibmá. NBR lea ásahan Boalvvir BA- orgána mii galgá ovdánahttit boazoeaiggádiid buktagiidda odđa árvogollosiid. Lea mávsolaš geahčealit odđa čovdosiid. Mii jáhkkit gávdnot saji sihke sidjiide geat leat ieža vuovdán ja njuovvan bohccuid guhkit áiggi, ja Boalvvir BA:ii. Boazodoalloháldahus jáhkka ahte boahtte čavčča ja dálvvi eai čuožzil dakkár vátisvuodat bohcco-

bierggú vuovdimiin go ovddit njuovvanáigodaga.

Boazodoalloháldahus lea ráhkkanišgoahtán boahttevaš boazodoallošiehtadusaide. Dál galgá Sámediggi nai vuohččan leat mielde buktimis árvalusaid ovdal siehtadallamiid. Leat ovdal nai buktán árvalusaid muhto dalle eai leat dievasčoahkkimiin leamaš meannuduvvon. Mis leat stuora vuordámušat dása. Konkrehta doaibmabijuid oktavuodas guorahallá Boazodoalloháldahus man guhká doalolonistanortnet galgá doaibmat. Dan dahkat ee. danne go oaidnit man olu álggahallit dál livčče vuordime doalu. Eará ortnegat galget maiddái dárkilit árvvoštallojuvvot vai oaidnit leat go doaibman doarvái bures.

Boazodoalloháldahus geahččala čadat buoridit bálvalusastis boazodolliide. Danne áigut ráhkadišgoahtit bagadusa iešguđet doarjjaortnegiidda. Ulbmilin lea alkidahttit dálá njuolgadusaid sisdoalu.

Stig Gøran

Leder

Nå er sommeren i ferd med å slippe taket og høsten kommer sigende på oss. Det tilsier at reinen snart begynner å trekke mot høst- og vinterbeittene. Reindriften står dermed foran noen arbeidskrevende måneder med samling for flytting.

Høsten er også tid for slakting. Et godt slakteuttag er den viktigste kilden for inntekt, samtidig er det svært avgjørende for beiteressursenes bærevne. Under Stortingets behandling av årets reindriftsavtale var det også et stort fokus på slakting av rein. Det ble da uttrykt en stor bekymring for prosessen knyttet til reintallsreduksjonen i Vest-Finnmark. Stortinget forventer at man etter høstens slakting må kunne se om de iverksatte tiltakene er tilstrekkelig for å få redusert reintallet i henhold til Reindriftsstyrets vedtak. Herunder fremheves det at dersom andre virkemidler er påkrevd må det vurderes å innføre kvotebegrensinger for den enkelte reineier. Dette vil kunne innebære

fastsettelse av høyeste reintall per driftsenhet. Nå har den enkelte reindriftsutøver et stort ansvar for å ta ut tilstrekkelig antall slaktedyr.

På oppdrag fra avtalepartene har Reindriftsforvaltningen arrangert et markedsseminar for viktige aktører i verdikjeden. Dette seminaret gikk av stabelen den 17. august. Vi tror dette bidro til en bevisstgjøring, slik at omsetningen av reinkjøttet kommende høst og vinter skal gå lettere enn i fjor. NRL har tatt initiativ til å opprette Boalvvir BA, som skal være et organ for å utvikle alternative verdikjelder for reineiernes produkter. Det er viktig å gjøre et både og. Vi tror det er plass til så vel de som over en tid har solgt og slaktet rein samt Boalvvir. Reindriftsforvaltningen har tro på at det kommende høst og vinter ikke vil oppstå slike problemer i forbindelse med omsetningen av reinkjøttet som forrige slaktesesong.

Reindriftsforvaltningen er nå i ferd med å starte forberedelsene mot de

kommande Reindriftsavtaleforhandlinger. For første gang i historien vil Sametinget komme med innspill i forkant av forhandlingene. Tidligere er har innspillene kommet, men ikke i form av en behandling i plenum. Vi ser frem til dette. Når det gjelder de konkrete virkemidlene så stiller Reindriftsforvaltningen seg spørrende til hvor lenge vi skal ha ordningen med innløsning av driftsenheter. Det har bl.a. sammenheng med det etableringspresset vi registrerer. De øvrige ordningene vil også bli grundig vurdert i forhold til hvorvidt de er tilskrekkelig treffsikre.

Reindriftsforvaltningen jobber stadig med å forbedre tjenesten til utøverne. I den forbindelse vil vi starte arbeidet med å lage en veileder til de ulike støtteordningene vi har i dag. Siktemålet er at det skal bli lettere for utøverne å få bedre kjennskap til det regelverket som gjelder.

Stig Gøran

Boahtteáiggi vejolašvuodat

Viktig for fremtiden

Odða njuovahat. Lars Ánte Oskal áigu bissut boazodoalus. Go orohat lea hákkan odða njuovahaga, de addá dat eanebuidda vejolašvuða oazžut bargosaji boazodoalus.

GOVVEN: PER TORBJØRN JYSTAD

Nytt slakteri. Lars Ante Oskal er fast bestemt på å være med videre i reindriften. Når distriktet investerer tungt i nytt slakteri er det svært viktig for at flest mulig skal få en arbeidsplass i næringen.

FOTO: PER TORBJØRN JYSTAD

Lars Ánte Oskal (17) diehtá čielgasit ahte son hálliða boazodoalus bargat. Odða njuovahat maid Hjertind orohaga boazoeaiggádat leat hukseme, lea deatalaš oassi su ja su golmma vielja boahtteáiggis.

Čállán: Per Torbjørn Jystad
Jorgalan: ImO

– Mun sávan mii buohkat čáhkat boazodollui, lohká Lars Ánte – boarráseamos njealji vieljažagas. Muhto son diehtá ahte jus orohahkii galget čáhkat eanebut, de ferte orohat lasihit árvohákama.

Dan dáfus dovdá Lars Ánte ahte orohat jurddáša iežas nuoraid birra go hukse odðaágásá EU-dohkkehuvvon njuovahaga. Ieš áigu maid bures geavahit áiggi. Dán jagi lea leamaš fágaoahpahallin A-etáhta ortnega olis. Dadi bahábut bártidii skohtervuojjidettiin ja dat billistii olu su ovddas mannan dálvvi. Viidáset áigumuš lea vázzit vuodđokurssa, boazodoalu 1. joatkkajagi Guovdageainnus, ja 17-jahkásá lea maiddái árvvoštallan oahppat eanet njuovahagaid ja biergoreidema birra.

Lars Ante Oskal (17) er ikke i tvil om at han vil jobbe innenfor reindriften. Det nye slakteriet som reineierne i Hjertind reinbeitedistrikt bygger, er en viktig del av hans og de tre brødrenes fremtid.

Av Per Torbjørn Jystad

– Jeg håper det kan bli en plass til alle oss i reindriften, sier Lars Ante – eldstemann i en søskenflokk på fire. Men skal det bli plass til flere never i driften vet han at distriktet må øke sin verdiskaping.

Lars Ante føler i så måte at ungdommen er en del av den satsingen som distriktet gjør gjennom byggingen av et moderne EU-godkjent slakteri. Han vil også selv bruke tiden godt. I år har han vært lærling med utgangspunkt i A-etatsordninger. Et uhell på snøscooter amputerte dog en del av vintersesongen. Den videre planen er å gå på grunnkurs, videregående kurs 1 for reindrift i Kautokeino, og syttenåringen er langt fra fremmed for å lære mer spesifikt om slakteri og foredling.

– Mun lean boazodoalus bajássaddan, ja kántorbargui gal in álgge, lohká son.

Dárbbasít njuovahaga

Njuovahaga huksenbarggut Áisádievás álggahuvvojedje dán jagi. Boazodoallo-oddasat deivet Lárs Ántte suoidnemánuš. Čakčamánus galgá leat áibbas earaládje oaidnit doppe gos huksenbarggut leat – viða doaibmadoalu fásta ássanbáikki lahkosis.

Áhčči, Per Mathis Oskal, čilge ahte leat veahá manjnonan álgo plánaid ektui, muhto navdá ahte čakčamánu loahpas/golggotmánu álggus galget vuosttás njuovvanbohcot buktot deike.

– Eanet doaibma njuovahaga bealis láhčá eanebuidda saji boazodollui. Dat ii leat buorrin dušše dietnasa dáfus. Min orohaga birgenlhákii lei ollásit odđa njuovahaga duohken, mitala Per Mathis Oskal.

1997 rádjái lei orohagas dohkkehuvvon meahcenjuovahat, muhto dan rájes leat gávpečorragiid ferten biüllaguin doalvut eará dohkkehuvvon njuovahagaide, vai ožzot doarjagiid. Eanas háviid sáddejedje gávpečorragiid Finnmarkku njuovahagaide – muhto okte maiddái Ruttii. Tromssa bealde ii sáhttán oktage njuovahat vuostáváldit bohccuid.

– Okte ii lean eará vejolašvuhta go Ruttii sáddet, vai oažžut njuovvandoarjagiid. Dalle oaččuimet dušše 40–45 kruvnnu kilos – ja vásheimmet ahte biergu vuvdojuvvui min lagasmárkaniin 65–70 kruvdnui, mitala son.

Stuora investeren

Njuovahat oktan visttiin, viessosajiin, biergasiiguin, mašiinnaiguin ja gullevaš gárddiiguin šaddá oktiibuot máksit

– Det er reindriften jeg er oppvokst med. En kontorjobb er ikke det jeg er interessert i, sier han.

Mátte ha slakteri

Byggingen av slakteriet på Aisadievve (Andshaugen) tok til i år. Når Reindriftsnytt treffer Lars Ante er det i juli. I september skal det se ganske så annerledes ut der nybygget ligger - like ved der fem av driftsenhetene har sine faste boplasser.

Far, Per Mathis Oskal, forklarer at man er litt forsiktig ut fra de opprinnelige planene, men at i månedsskiftet september/oktober skal de første slaktedyrene kunne sluses inn.

– Med drift også på slakterisiden kan flere være med videre reindriften. Det gir oss heller ikke bare et økt inntektsgrunnlag. Et nytt slakteri var faktisk helt avgjørende for den videre driften hos oss, sier Per Mathis Oskal.

Frem til 1997 hadde distriktet et godkjent feltslakteri, men etter det måtte reinen sendes med bil til slakting på andre godkjente slakteri for å få tilskuddene. I hovedsak gikk dyrene til anlegg i Finnmark – men ett år også til Sverige. I Troms var ingen som hadde kapasitet til å ta hånd om rein.

– Vi måtte ett år rett og slett sende til Sverige for i det hele tatt å få slaktet tilskuddene. Prisen vi fikk var da bare 40–45 kroner kiloet – også opplevde vi at kjøttet ble solgt i vårt nærmarked for 65–70 kroner, forteller han.

Stor investering

Selve anlegget vil med bygg, tomt, inventar, maskiner og tilhørende gjerdeanlegg, ende opp med en samlet prislapp

Hjerttind. Miessemearkun Hjerttindas. Orohaga mearkungárdi lea Hjerttind vári vuolde. Dán jagi leat bohccot buorit ja miesit leat eatnat.

GOVVEN: PER TORBJØRN JYSTAD

Hjerttind. Kalvemerking ved Hjerttind. Distriktet har merkeplassen ved foten av fjellet Hjerttind. I år er dyrene i svært godt hold og det er bra med kalv.

FOTO: PER TORBJØRN JYSTAD

su. 6,5 mill. kruvnuu. Vaikko leat ge ožzon doarjaga Boazodoalu ovddidanfoanddas ja boazodoalu Árvoháhkanprográmmas, de almmot lea leamaš oalle ekonomalaš ražasteapmi orohaga boazoeaiggádidda, geat dál maiddái leat njuovahateaiggádat.

– Rusttet deavdá ge buot EU-gáibádusaid mat ležjet njuovahagaide ja reidenrusttegiidda, deattuha Oskal.

Dál lea vuos huksejuvvon 235 njealjádasmehter, gosa čáhká njuovahat, hengehat, biergočuohppansadji ja páhkehat. Álggus áigot reidet smávvabiergguid vuostazettiin lagasmárkaniidda Tromssas, nugo biergočaskáid, čoarb-beliid ja liepmabierggu.

Visttiid heive áiggi mielde stuoridit. Áiggi mielde lea lunddolaš viidáseappot reidegoahtit bierggu borramušsan, muho gáibida fas odda investeremiid. Sii leat gal juo hutkagoahztán odda buktagiid, ja lea ásahuuvvon ovttasbargošiehtadus Ráisavuona goahkkaskuvllain.

– Jus viidáset reiden galggás šaddat duohtan, de dárbáshit eanet saji, ja vistti sáhttá viididit 100–200 njealjádasmehterii. Viideset reidemii ferte diedusge investeret odda mašiinnaid jd., lohká Oskal.

1.500 – 2.000 bohcc

Hjerttind orohagas leat oktiibuot 8 doaibmadoalu, main guokte leat buolvamolsundoalut. Giddaealu alimus lohku lea 1.600. Oskal navdá ahte sii odda njuovahagas njuvvet 1.500 – 2.000 bohcc vuostasjagi.

– Earret iežamet bohccuid njuovvat, de leat mii dahkan njuovvansoahpmušaid čieža eará orohagain, lasiha Oskal.

Son lea optimista njuovahaga ásaheami ja doaimma dáfus. Dál lea leamaš miessás jahki ja bohccot leat buriin vuimmiin. Mearkumiin manai maid hui bure, ja oaččuimet olu misiid merkii. Almmotge lea njuovahaga ásaheap-mi stuorámus ávkin dál.

– Ovdal lea leamaš váttis oažžut doarvái bohccuid njuovvamii, muho dál šaddet eará áiggit, loahpaha son.

på ca. 6,5 millioner kroner. Selv med støtte fra Reindriftens Utviklingsfond og Verdiskapingsprogrammet for rein, har det vært et betydelig økonomisk løft for reineierne i distriket som også er eiere,

– Anlegget tilfredsstiller da også alle EU-krav til et slakteri og foredlingsanlegg, understreker Oskal.

Foreløpig er det bygd 235 kvadratmeter som skal inneholde slakteri, hengebaner, plass for nedskjæring og pakkning av ferdigvarer, samt kjølerom. I første omgang vil man satse på stykningsdeler som koteletter, lår og steik pakket i smått og i hovedsak myntet på nærmarkedet i Troms.

Bygningsmassen er imidlertid tilrettelagt for en utvidelse. På sikt vil det være naturlig å komme i gang med videreforedling, men det vil igjen kreve nye investeringer. Noen tanker om nye reinprodukter er dog ikke langt unna. Distriktet har inngått en samarbeidsavtale med kokkeskolen i Sørreisa.

– Skal vi i gang med videreforedling må arealet utvides, og vi har tilrettelagt for en utbygging av 100–200 nye kvadratmeter til det formålet. Videreforedling krever imidlertid også investeringer i maskiner o.l., påpeker Oskal.

1.500–2.000 dyr

Hjerttind reinbeitedistrikt består av i alt åtte driftsenheter, hvorav to er overgangsenheter. Øvre reintall i vårflokk ligger på ca. 1.600 dyr. Oskal regner med at det vil bli slaktet rundt 1.500–2.000 dyr det første året på det nye slakteriet

– I tillegg til dyr fra egne flokker har vi inngått en intensjonsavtale med sju andre distrikt om slakting, supplerer han.

Han ser optimistisk både på driften og oppstarten av slakteriet. Det har vært et bra kalvingsår og reinen er i godt hold. Merkingen gikk også greit unna med relativt mye kalv inne. Det er likevel oppstarten av slakteriet som er den store milepålen.

– I tidligere år har vi hatt problemer med å få tatt ut nok dyr til slakting. Det vil bli merkbart forandret nå, avslutter han.

Leahttu. Mearkumiin gerje jodánit. Lei ge hui fiertu. Manejmus misesmearkunvuorus adnui suohpan. Njoarosteami gal maiddái ferte doalahit.

Full fart. Merkingen gikk raskt unna. Til overmål også i svært godt vær. I den siste runden med merking av kalv, var det tid for å bruke lassoen. Den tradisjonen skal også holdes i hevd.

GOVVEN/FOTO:
PER TORBJØRN JYSTAD

Reinkjøtt – sterkere posisjon som festmat

– Siktemålet bør være å gi reinkjøtt en stabil posisjon i markedet som eksklusiv festmat, sier statssekretær i Landbruksdepartementet, Leif Helge Kongshaug (V) i en pressemelding.

– Reindriften har alltid gjort et solid inntrykk på meg, sier Kongshaug som nylig var vert for et større seminar der representanter fra hele verdikjeden innen reindrift var invitert.

Kongshaug sier videre at reindriften er under sterkt press i et stadig mer komplekst og globalisert samfunn.

– Jeg er imponert over dens over-

levelsesevne, og vilje til å beholde sin egenart. Samtidig er det klart at myndighetene har et medansvar og må medvirke for å sikre et grunnlag for en livskraftig reindrift framover, sier Kongshaug.

Kampen om arealene

Den nasjonale konferansen om kulturlandskap og arealbruk i Stavanger i 20. – 21. september er fulltegnet med over 300 delegater. Det er god oppslutning fra kommunene og kommunepolitikere, som er hovedmålgruppe for konferansen.

Hovedmålet med konferansen «Kampen om arealene» er å motiverer og inspirere til nyttekning og politisk debatt om hvordan man kan få til en god, langsiktig forvaltning av areal og landskap.

Statskogs oppgave

Hovedutfordring fremover for Statskog ligger i balansegangen mellom samfunnsoppgavene og kravet til effektiv drift og økonomisk avkastning, sier landbruksminister Lars Sponheim i en pressemelding.

NINA kartlegger reinbeitene

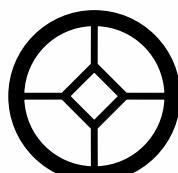
Beitegrunnlaget for villreinen på Hardangervidda står sentralt når bestandsmålene skal fastsettes. Siden 1960-årene har lavbeitene i perioder vært utsatt for hard slitasje, ifølge nettsidene til Norsk institutt for naturforskning, NINA.

Sámi Instituhtta Nordisk Samisk Institut

Tlf. + 47 78 48 80 00
Fax + 47 78 48 80 30

Se vårt utvalg av tidsskriftet Dieđut m.m. på www.nsi.no

E-mail: info@nsi.no
9520 Kautokeino

Bruk PC til å fylle ut:

- Reindriftsregnskap m/Næringsoppgave
- Opplæring
- Datakurs for reindriftsnæringen

Pakketilbud!

Kontakt oss på post@reindata.no
eller 977 02 350

Nyheter finner du på www.reinportalen.no

Til salgs

MAN 26-403, 1995 mod. til salgs.

Bruktil reindrift.

EU godkjent april 2004.

Tlf. 414 11 278 / 993 72 219

Boazologu heiveheapmi galgá ollašuvvat

Eanandoallodepartementta stáhtačálli Leif Helge Kongshaug duodašta ah te giddaealu logu unniideapmi 64 100 bohccui ovdal cuojománu 1.b. boahtte lagi galgá čadahuvvot.

Čállán: Agnar Berg

Jorgalan: Inger Anna Eira

Sávvat ah te boazoeaiggádat searvvaše ortnegii eaktodáhtolačcat. Muhto Stuoradiggi lea nu cielgasit cealkán ah te «mihttomearri» galgá olahuvvot ovdal cuojománu 1.b. boahtte lagi, ja jus ii leat vejolaš heivehit boazologu eaktodáhtolačcat, de fertet árvvoštallat eará doaibmabijuid, lohká Kongshaug.

Jáhkká ulbmila ollašuvvat

Jáhkket go eanandoallodepartementta politihkalaš njunnožat duodas leat vejolažan unnidit giddaealu 64 100 bohccui juo ovdal cuojománu 1.b. boahtte lagi, go diehit ah te dálá giddaeallu Oarje-Finnmárkkus lea 98 535 bohcco ja dasa vel boahtá miesselohku lassin?

– Jua, dan gal jáhkkit, nanne stáhtačálli.

– Lehpet go árvvoštallan rievadit boazologu heivehanprógrámma njuolggadusaid vai álkibut olahivčiidet mihttomeari?

– Eat, dan eat gal áiggo. Leat dattege geažuhan Boazodoallohovdii ah te dálá njuolggadusaid ferte jierpmálaččat čuovvut vai lea vejolaš garvit daid erenoamáš dilálašvuodain, lohká son.

– Sáhttá go šaddat nu ah te ii leat duše orohaga alimus boazologus sáhka, muhto ah te maiddái dollui mearriduvvo alimus boazolohku vai doallu sáhttá heitit ja oažžut heittihanbonusa vaikko orohat ii deavdde heittihangáibádusaid?

– Jua, dan vejolašvuoda sáhttá maid šaddat árvvoštallat, lohká stáhtačálli.

Boazodoallohovdii lea dievaslaš luohttámuš

Kongshaug lohká maiddái Eanandoallodepartementtas leat dievaslaš luohttámuša Boazodoallohovdii ja ah te son čadaha dán barggu ovdal cuojománu 1.b. 2005:s, ja son mearrida maiddái ieš movt bargu galgá čadahuvvot.

Kongshaug miediha bohccbierggú heajos jodu leat goazahan olu ja jus ulbmil galggaš ollašuvvat, de ferte njuvvojuvput olu boazu dán čavčča.

Fastholder målet

Målet om å komme ned på 64.100 rein i vårflokk 1. april neste år står urokkelig fast, bekrefter statssekretær Leif Helge Kongshaug i Landbruksdepartementet.

Av: Agnar Berg

– Vi håper i det lengste at det skal gå bra med en frivillig ordning. Men Stortinget er så klar på dette med å komme ned på «måltallet» 1. april neste år, at om det ikke skulle gå med frivillighet er vi nødt til å vurdere andre tiltak, sier Kongshaug.

Tror målet blir nådd

– Med 98.535 rein i vårflokk i Vest-Finnmark reinbeitemråde i år og i tillegg årets kalvetilvekst, tror politisk ledelse i landbruksdepartementet at det er mulig å nå målet om 64.100 dyr i vårflokk allerde 1. april neste år?

– Ja det har vi tro på, sier en bestemt statssekretær.

– Er det aktuelt å endre gjeldene forskrift for reintallstilpasningsprogrammet for lettere å kunne nå målet?

– Nei, det er vi ikke innstilt på. Vi har derimot gitt signaler til Reindriftssjefen at gjeldende forskrift må brukes med fornuft ved at det kan dispenseres fra den, sier han.

– Er det for eksempel aktuelt at en ikke bare snakker om høyeste reintall for distriket, men at en driftsenhet også får et høyeste reintall slik at driftsenheten kan avvikle og dermed få avviklingsbonus selv om ikke distriket fyller kravet for å avvikle?

– Ja det er en mulighet som det kan være aktuelt å vurdere, sier statssekretæren.

Reindriftssjefen har full tillit

Kongshaug sier videre at Reindriftssjefen har Landbruksdepartementets fulle tillit til å få jobben gjort innen 1. april 2005 og at hun også har fått frie toyler til å gjennomføre oppdraget.

Kongshaug medgir at problemer med avsetning av reinkjøtt er en bremsekloss i systemet og at en for å nå målsettingen er helt avhengig av at det kan slaktes store mengder rein nå i høst.

– Min hovedkonklusjon i forbindelse med reintallstil-

Eanandoallodepartementta stáhtačálli Leif Helge Kongshaug lohká boazologu galgat unniđuvvot ovdal cuojománu 1.b. boahtte lagi.

Statssekretær Leif Helge Kongshaug i Landbruksdepartementet sier at målet for høyeste reintall 1. april neste år står fast.

– Mu váldokonkušuvdna boazologu heivehettiin lea ah te fertet olahit mihttomeari ovdal cuojománu 1.b. boahtte lagi. Dasto fertejít biergorádjósat gurrejuvvot. Ja de galgat vel juovlamánus doallat beliiguin čoahkkima gos árvvoštallat movt dilli lea ja maid fertet rievadadit vai mihttomearit ollašuvvet, muiatala Kongshaug.

Kongshaug duodašta Boazodoallo-oddasiidda ah te Boazodoalu resursaguovddás galgá ásahuvvot Guovdageidnui, ja son sávvá dat dahkkošii nu jodánit go vejolaš.

– Dál ohcat olbmo gii dan guovddáža sahtášii jodihit, muiatala Kongshaug.

Boazodoalu resursaguovddáža birra lea guhká leamaš sáhka, ee. lea Boazodoallohoavda Ellen Ingá O. Hætta ángirušsan oažut áigái guovddáža ja dakko bokte háhkat bargosajiid daidda boazoeaiggádiidda geat válljejít guoddit ealáhusa.

pasninen er for det første at vi skal nå målet innen 1. april neste år. For det andre så må kjøttlagrene tømmes. For det tredje så vil vi ha et møte med partene i desember der vi skal gjøre opp status og se på hva vi eventuelt må endre for å nå målet, sier Kongshaug.

Kongshaug bekrefter overfor Reindriftsnytt at Reindriftens ressurssenter skal etableres i Kautokeino og han håper at det kan skje så raskt som mulig.

– Det jobbes nå med å finne en som kan lede dette senteret, sier Kongshaug.

Reindriftens ressurssenter har lenge vært på banen, blant annet har reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta vært en på-driver for å få senteret etablert og der igjennom skaffe alternative arbeidsplasser til reineiere som velger å forlate næringen.

Dárbbasit molssaeavttuid

Cállán: Agnar Berg
Jorgalan: Inger Anna Eira

Boazoeaiggádat geat árvvoštallet heaitit boazodoalus boazologu heivehanprógrámma oktavuodas, dárbbasit eará bar-gomolssaeavttuid. Danne lea hoahppu ásahit Boazodoalu resursaguovddáža Guovdageidnui, oaivvilda NBR jodi-headdji Aslak J. Eira.

Eanandoalloministtar Lars Erik Sponheim lea mielas ásahit resursaguovddáža Guovdageidnui. Dakkár resursaguovddás ávkkástallá boazoeaiggáda duohta gelbolaš-vuodain. Resursaguovddás sáhttá vuovdit bálvalusaid sihke priváhta, suohkaniid ja stáhtalaš etáhtaide.

Eira oaivvilda maiddái ah te bohccobierghaddi boahtá mearridit man olu guhgege unnida boazologu dálá heivehanprógrámma oktavuodas.

– Jus haddi lea ilá heittot de eai boade njuovvat, muhtha baicca atnit guohtunguovlluid «biergorájusin», lohká Eira.

NBR jodiheaddji ii jáhke leat vejolažan joksat mearri-duvvon boazologu ovdal cuojománu 1.b. boahtte lagi.

– In jáhke nagodit unnidit boazologu dassožii, vaikko vel jearru lassánivčii ge. Jáhkán stáhta šaddat manjidit ort-nega jagiin. Cuojománu 1.b. 2006 rádjái sáhttá leat vejolaš ollašuhttit mihttomeriid, lohká Eira.

Må ha alternativer

Av: Agnar Berg

Reineiere som vurderer å avvikle reindriften sin i forbindelse med reintallstilpasningsprogrammet må ha noe å gå til. Derfor haster det å få etablert Reindriftens ressurssenter i Kautokeino, mener leder i NRL, Aslak J. Eira.

Landbruksminister Lars Sponheim har sagt seg positiv til å etablere ressurssenteret i Kautokeino. Et slikt ressurssenter skal benytte realkompetansen reineieren sitter inne med. Det er aktuelt å selge tjenester til private, kommunale og statlige etater.

Eira sier videre at når det gjelder den gruppen som i forbindelse med reintallstilpasningsprogrammet kan tenke seg å redusere sin egen reinflokk, så vil prisen på reinkjøttet fremover være avgjørende.

– Blir prisen for lav vil ikke denne gruppen slakte, men heller «lagre» kjøttet på fjellet, sier Eira.

NRL-lederen tror ikke det er mulig å komme ned i det ønskede øvre reintall innen 1. april neste år.

– Nei, selv med en brukbar etterspørsel er nok ikke det mulig. Hvis vi skal være realistiske så tror jeg at staten må utsette ordningen med ett år. 1. april 2006 tror jeg vil være oppnåelig, sier Eira.

REINTALLSTILPASNING

Nuorta-Finnmárkui ges

Eai orohat 13 Lágesduoddara searat gal ájahala duššiid go misiideaset mearkugohtet. Muhto báhkka finnmárkkugeassi lea muosehuttán boazobargguid.

Čállán: Agnar Berg

Jorgalan: Inger Anna Eira

Lea leamaš erenoamáš báhkka geassi ja danne eat leat hálli- dan bohccuid vuorjat. Livččimet galgan árabut álgit mies- semearkumiin muhto dan eat sáhttán, muitala oroha- tovdaolmmoš John Idar Anti.

Guokte

geasseguohitunguovllu

Lágesduottarhasat orrot

Lágesduoddara oarjjabealde geasset. Lágesduottar lea are- ála dáfus okta Nuorta-Finn- márkku stuorámus oroha- gain ja lea stuorámus boazo- logu dáfus.

– Jähkán mis livččii roahkka ožzon leat vel eanet boazu dán orohagas go dat mii lea mearri. Mis leat hui buorit geasseguohustum.

Leat juohkán geasseguoh- unguovllu guovtti oassái. Geaidnu Lágesduoddara rastá lea dán guovtti guovllu rádji, lohká Anti.

Anti muitala ahte miesse- prosenta lea sullii 90 ja gas- kamearáláš miessedeaddu lea 21 kilo.

Oarje-Finnmárkkus lea boazologu heivehanprógrámma dál jodus. Go dat válbmana oarjjabealde, de álgá prosessa mearridit Nuorta-Finnmárkku alimus boazologu, ja orohagat fertejít dalle čuovvut boazologu mearrádusaid ja áige- meriid mat biddjojt.

Árvalusat fertejít vuhtiiváldot

Oarje-Finnmárkku boazologu heivehanprógrámma čádaheamis sáhttá olu oahppat. Dalle oaivvildan omd. dan ahte boazoeaiggádat eai beassan leat fárus orohagaid alimus boazologu mearrideamis. Go dát bargu álgahuvvo nuortabealde, de lea deatalaš vuhtiiváldit min rávvagiid.

Øst-Finnmark neste

Det går unna når «mannskapet» i distrikt 13 Lágesduottar tar fatt på kalvemarkinga. Men den varme finnmarks- sommeren har gjort håndtering av reinen vanskelig.

Av: Agnar Berg

– Det har vært så ekstremt varmt i sommer så vi har latt reinen være i fred. Vi skulle ha startet tidligere med kalve- merkinga, men det har ikke vært mulig, sier distriktsfor- mann John Idar Anti.

To sommerbeiter

Lágesduottar har sommerbo- plass på vestsiden av Ifjord- fjellet. Lágesduottar er et av de største distrikturene i areal i Øst-Finnmark reinbeiteom- råde og er også størst når det gjelder antall rein.

– Jeg synes at vi nok kunne ha hatt enda mer rein i dette distriktet enn det som er bestemt. Vi har et veldig godt sommerbeite. Slik vi driver har vi delt sommer- beitet i to. Vegen over Ifjordfjellet skiller de to delene, sier Anti.

Anti forteller videre at kal- vepronstenen ligger på omlag 90 og at gjennomsnitt kalve- vekt er 21 kilo.

Vest-Finnmark reinbeite- område er nå midt oppe i prosessen med reintalltilpas- ningsprogrammet. Når en er ferdig i vest vil prosessen

med å finne et øvre reintall for Øst-Finnmark reinbeite- område starte og distrikturene må da forholde seg til øvre reintall og en tidsfrist for å nå målet.

Må ta innspill på alvor

– En kan dra lærdom av det som har skjedd i Vest-Finnmark når det gjelder reintilpasningsprogrammet. Jeg tenker da på at reineierne ikke var med på prosessen med å komme frem til øverste reintall for distrikturene. Når en skal starte i øst blir det derfor viktig at våre råd blir fulgt. Jeg stiller også spørsmål ved hvordan en i vest kom frem til øvre reintall for distrikturene. De veide jo rein i to dårlige år,

Orohat 13 Lágešduoddara orohatovalmmoš, John Idar Anti, oavvilda Nuorta-Finnmárkku boazoeaiggáidi fertet árrat searvat boazologu heivehanprosessii go prógrámma álgahuvvo nuortabealde.

Distriktsformann i distrikt 13 Lágesduottar, John Idar Anti, mener at reineierne i Øst-Finnmark må tidlig inn i prosessen med reintallstilpasning når programmet starter i østfylket.

Govva/Foto: Agnar Berg

Imaštalan maid dan vuogi maid oarjjabealde atne go mearridedje orohagaid alimus boazologu. Doppe vihkkejedje bohccuid guokte heajos lagi, ja dat ii atte rievttes gova das man olu iešguđetge orohaga guohtuneatnamat girdet, oaiv-vilda Anti.

Boazodoallohoavda Ellen Ingá O. Hætta lohká Nuorta-Finnmárkku boazoeaiggáid galgat bovdejuvvot fárrui boazologu heivehanprógrámma bargui mihá árabut go Oarje-Finnmárkkus dakkui.

– Oahpaimet oarjjabeale prógrámma prosessas ahte lea vuohkkaset ságastallat boazoeaiggáidigun siidadásis go orohatdásis. Oarjjabealde álggiimet orohagaiguin, muhto fuomášeimmet ahte dat lea ilá stuora forum, ja ahte boazoeaiggádat hupmet rähpaseappot go siidadásis ságastallat, muitala Hætta.

Olles guovlu vai dušše muhtun guovllut

Hætta lohká ahte boazoeaiggádat fertejít ieža leat fárus prosessas ja sin árvalusat fertejít vuhtiiváldojuvvot jus boazologu heivehanprógrámmain galggaš lihkostuvvat.

Son lohká maiddái ahte lea beare árrat dadjat mearriduvvo go alimus boazolohku olles Nuorta-Finnmárkui vai mearriduvvo go álggos dušše muhtun nuorttabeale guovluide.

og det er ikke representativt for å finne ut hvor mye beitebelastning det enkelte distrikt tåler, sier Anti.

Reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta sier at reineierne i Øst-Finnmark reintbeiteområde i større grad vil bli involvert på et tidlig tidspunkt i prosessene når en begynner med reintilpasningsprogrammet for Øst-Finnmark enn tilfellet var i Vest-Finnmark.

– Det vi også har lært av prosessen i vest, er at siidaen er bedre egnet til å ha en dialog med reineierne enn distriktene. I vest begynte vi først med distriktene, men vi forsto at det ble et for stort forum og at reineierne er mer åpne og vil si hva de har på hjertet når siidaen er forum, sier Hætta.

Hele eller deler

Hætta sier videre at muligheten til å lykkes med reintilpasningsprogrammet er avhengig av hvor mye reineierne selv blir involvert i prosessen og at deres innspill blir tatt på alvor.

Hætta viser videre til at det er for tidlig å si nå om at en vil komme frem til et øvre reintall for hele Øst-Finnmark, eller om at det i første omgang vil bli deler av østområdet.

Movt dás duohko?

Čállán: Agnar Berg

Jorgalan: Inger Anna Eira

Bonusortnet lea šaddan njuovžileabbun ja dat sáhtta oažzut boazoeaiggáid heittihit doalu dahje unnidit boazologu. Spiža gal eat leat vel árvvoštallan danin go mii leat ain heivehanáigodagas gitta cuonjománu 1.b. 2005 rádjái, lohká boazologu heiveheami prošeaktakantuvraa jodiheaddji Beret Anne Sara Triumf.

Prošeaktakantuvra lea doaibman guokte lagi ja lea čoahkkinastán boazodolliguin iešguđet dásiin, ja boazologu heiveheami eavttut leat dál oahppasat boazodoalus. Berit Anne Sara Triumf muitala ahte dán rádjái leat 15 doalu ohcan doaluset lonistuvvat.

Muhtumat sis leat 90-logu «boares» nuppástuhttit geat ledje máhccan boazodollui, muhto geat dál oalát heittihit doalu, muitala son.

Berit Anne Sara Triumf lohká maiddái ahte Boazodoaloháldahus boahztá ain ávžžuhit boazoeaiggáid searvat ortnegii.

– Jus márkan- ja njuovvandilálašvuodat buorránit, de jáhkán nagodit unnidit boazologu mihtomeriid rádjái ovdal cuonjománu 1.b. boahzté lagi, lohka son. Buot orohagat maiguin mis lea leamas oktavuohta ovdal dán njuovvanáigodaga áigot geassit stuora gávpečorragiid.

Vegen videre

Av: Agnar Berg

Gulroten for å få reineiere til å avvikle eventuelt redusere blir at det er åpnet for større fleksibilitet i bonusordningen. Pisken har vi derimot ikke brukt ettersom vi er i en tilpasningsperiode frem til 1. april 2005, sier leder for prosjektkontoret for reintalltilpasningen, Berit Anne Sara Triumf.

Prosjektkontoret har siden det ble opprettet for to år siden hatt en rekke møter med reindriften på forskjellige nivåer og premissene for reintallstilpasningen er nå godt kjent i reindriften. Sara Triumf sier at til nå har 15 driftsenheter valgt å søke om innløsning av driftsenhet.

– Det er også en del av «de gamle» omstillerne fra 90-tallet som har kommet tilbake til reindriften, som nå har gjort en endelig avvikling, sier hun.

Sara Triumf sier videre at Reindriftsforvaltningen vil fortsette å oppfordre reineiere til å bli med på ordningen.

– Forutsatt at markeds- og slaktesituasjonen har ordnet seg, så tror jeg at det vil være mulig å nærme seg målet om høyeste reintall innen 1. april neste år, sier Sara Triumf. Samtlige distrikter vi har hatt møter med i forkant av denne slaktesesongen er innstilt på å ha store slakteuttak, sier Sara Triumf.

REINTALLSTILPASNING

Movt Lákkonjárggas?

– Dramatisk for Lákkonjárga

Orohat 26 Lákkonjárga lea okta dain Oarje-Finnmárku orohagain gos boazologu unnideapmi lea stuorámus hástalussan.

*Cállán: Agnar Berg
Jorgalan: Inger Anna Eira*

Njukčamánu 31.b. dán jagi ledje Lákkonjárggas 10 222 bohcc. 2002:s mearridii Boazodoallostivra orohaga alimus boazologu 3600 bohccui. Cuonjománu 1.b. boahtte jagi ii galgga orohaga boazo-lohku leat badjel 3600 bohcc.

20 doalu

Min orohaga alimus boazoloahu maid eise-váldit leat mearridan, lea midjiide sihke váivin ja balddihahttin, lohká orohatovdaolmmoš Karen Marie Eira Buljo.

Lákkonjárggas lea differánsa gaskal njukčamánu 31. b. giddaeallologu ja boahtte jagi cuonjománu 1.b. boazo-lohcomeari olles 6622 bohcc. Dasa lassin boahtá dán jagi miesse-lohku.

Orohat 26 gullá Oarje-Finnmárku gas-kajohtolahkii ja geasse-guohtuneatnamat leat Álttá suohkanis. Oro-hagas leat 20 doalu ja 167 registrerejuvvon boazoeaiggáda ja dat lea okta Oarje-Finnmárku stuorámus oroha-gain sihke areála, bo-

Reinbeitedistrikt 26 Lákkonjárga er ett av distrikturene i Vest-Finnmark reinbeiteområde som har den største utfordringen i forhold til vedtatt høyeste reintall.

Av: Agnar Berg

31. mars i år hadde Lákkonjárga 10.222 rein. Reindriftsstyret fastsatte i 2002 et høyeste reintall på 3600 dyr. Distriktsreintall skal innen 1. april neste år ikke være høyere enn 3600.

Distriktsformann i distrikt 26 Lákkonjárga, Karen Marie Eira Buljo, sier at statens fastsatte reintall for hennes Lákkonjárga er urovekkende.

Orohat 26 Lákkonjárgga orohatovdaolmmoš, Karen Marie Eira Buljo vuorjášuvvá stáhta mearriduvvon boazologuin.

Govva/Foto: Agnar Berg

20 driftsenheter

– Det høyeste reintallet for vårt distrikt som myndighetene har bestemt er både trist og skremmende, sier distriktsformann Karen Marie Eira Buljo.

Differansen mellom det Lákkonjárga hadde i vårflokk 31. mars i år og det distriktsreintall skal ha 1. april neste år er på hele 6622 dyr. I tillegg kommer årets kalvetilvekst.

Distrikt 26 tilhører midtre reinbeitesone i Vest-Finnmark og har sommerbeite i Alta kommune. Det er totalt 20 driftsenheter og 167 registrerte reineiere i distriktsreintallet som er et av de største i Vest-Finnmark både når det gjelder areal og antall rein og reineiere. Det er ifølge Reindriftsforvaltningen kun én driftsenhet i distriktsreintallet som har søkt

Illustrasjonsbilde: Agnar Berg

zologu ja boazoeaiggáidi dáfus. Boazodoalloháld dahusa dieduid mielde lea orohagas dušše okta olmmoš ohcan heaittilhit doalus boazologu heiveheami oktavuođas. Doallu lei diibmá ohcan, muhto diimmá váttis njuovvandilálaš- vuodaaid geažil ii beasan heaitit.

Giddaealus 3600 bohcc

Min orohagas leat dakkár eatnamat maidda dárbbašit olu bargonávccaid. Jus orohagas šaddá unnidit 3600 bohccui giddaealus, de báhcet unnán bohccot guđege dollui. Jus doalut unnot, de šaddá váttisin guodohit bohccuid, muitala Eira Buljo.

Son lohká orohaga diibmá ráhkadan plána das movt boazologu sáhtášii vuolidit, muhto Oarje-Finnmárkku guovllustivra ii dohkkehan plána.

– Go plána ii dohkkehuvvon, de ii dáhto oktage orohagas ge čuovvut dan, muitala orohatovdaolmmoš.

– Orohat lei dárkilit ja bures bargan plánain ja lei siskálidasat soahpan buot doaluiguin man olu guhtege galggai njuovvat. Dat mii dattege lei váilevaš lei go eai lean bidjan mihttun vuolidit boazologu 3600 bohccui ovdal cuono-mánu 1.b. 2005, muitala Oarje-Finnmárkku boazologu heiveheami prošeaktakantuvrra jodiheaddji Biret Ánne Sara Triumf.

Máŋggalágán vejolašvuodat

– Lea go Lákkonjárggas oba vejolaš ge nagodit unnidit giddaealu 3600 bohccui boahtte jahkái?

– Mii ipmirdit ahte lea stuora hástalussan, muhto jus orohat nagoda unnidit boazologu 2002 loguid ektui, de guorahallat ássi oddasis. Buot Oarje-Finnmárkku orohagain lea ovddasvástádus váikkuhit boazologu unnideapmáí. Eanas orohagain leat bures boahttá johtui unnidanpláne-miiguin ja boazologu heivehemii. Prošeaktakantuvra sáhtá bagadit orohagaid ja veahkehit unnideami plánenbarguiquin, muitala Sara Triumf.

om å få avvikle i forbindelse med reintallstilpasningen. Driftsenheten søkte i fjar, men på grunn av den vanskelige slaktesituasjonen i fjar lot det seg ikke gjøre å få avvikle.

3600 i vårflokk

– Saken er den at geografien i vårt distrikt gjør at behovet for arbeidshjelp er stort. Hvis distriket må ned på 3600 rein i vårflokk blir det veldig få rein per driftsenhet. Blir det færre driftsenheter, vil det også bli vanskelig å gjete reinen som er igjen, sier Eira Buljo.

Hun sier videre at distriket i fjar laget en plan for hvordan en skulle få ned reintallet, men at planen ikke ble godkjent av områdestyret for Vest-Finnmark reinbeiteområde.

– At planen ikke ble godkjent har ført til at ingen i vårt distrikt følger den heller, sier distriktsformannen.

– Distriket hadde gjort en veldig grundig og god jobb med planen ved at man hadde en intern avtale mellom samtlige driftsenheter om hvor mye den enkelte skal slakte. Det som imidlertid manglet var at en ikke hadde som målsetning å komme ned på 3600 rein innen 1. april 2005, sier leder for prosjektkontoret for reintallstilpasningen i Vest-Finnmark, Berit Anne Sara Triumf.

Flere sett briller

– Hvor realistisk er det slik situasjonen er i dag at distrikt 26 skal nå målsetningen om 3600 dyr i vårflokk til neste år?

– Vi skjønner at det er en meget stor utfordring, men hvis distriket greier å få en reduksjon i reintallet i forhold til 2002, så skal også vi se på saken med nye briller. Samtlige distrikter i Vest-Finnmark har et ansvar for å bidra til at reintallet reduseres. I de fleste distrikten er det gode prosesser på gang med reduksjonsplanlegging og reintalls-tilpasning. Prosjektkontoret kan gi veiledning til distrikte og bistå i arbeidet med reduksjonsplanleggingen, sier Sara Triumf.

Slaktekapasitet og markedssituasjon i fokus

Reindriftsforvaltningen har i løpet av sommeren fulgt nøye med på slakterisituasjonen i Finnmark, samt de riksdekkende problemene med å få omsatt alt kjøttet som produseres. Norske Reindriftssamers Landsforbund har også jobbet intenst med markedstiltak og opprettet et eget salgsnett for reinkjøtt.

Av Ánte Bals

Salgsnettet har fått det dekkende navnet Boalvvir, som er det samiske ordet for kjøpmann. Nettverket ble stiftet i midten av juli i Alta og er finansiert med midler over Rein-

driftsavtalen. Johan J. H. Eira er ansatt som daglig leder for Boalvvir, som skal jobbe for å bedre omsetningen av reinkjøtt. Eira er fra Kautokeino og hjemmehørende i distrikt 26-Lákkonjárga. Han er utdannet journalist, og har de siste årene jobbet som frilanser. Som de fleste som er oppvokst i en reindriftsfamilie, har han en bakgrunn som aktiv reindriftsutøver. I tillegg har Eira yrkeserfaring fra Forsvaret og politiet. Robert Hermansen er utnevnt som styreleder for Boalvvir.

Reineiere kan kjøpe andeler i nettverket og dermed få en alternativ omsetningskjede for reinkjøttet de

produserer. Johan J. H. Eira har uttalt til media at i første omgang så vil man fokusere på å finne salg på det kjøttet som de allerede eksisterende slakteriene ikke har kapasitet til å kjøpe inn. Det langsigte målet er at Boalvvir skal bli for reineierne det Norsk Kjøtt er for bøndene.

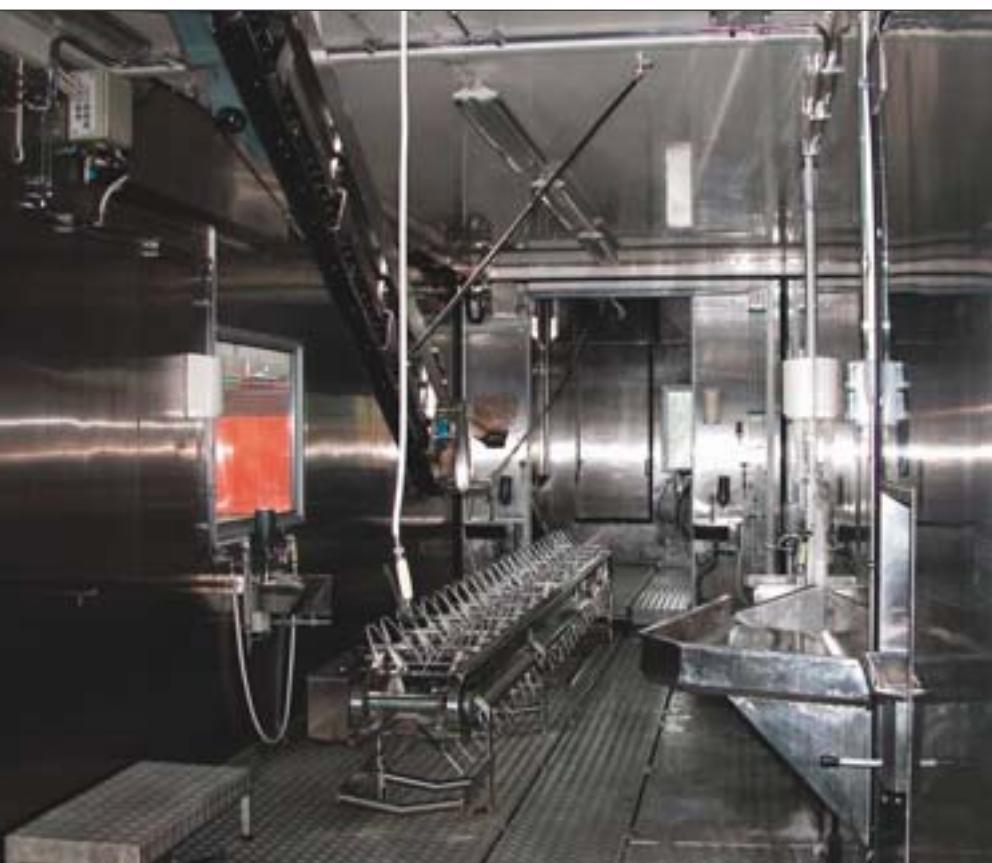
Kartlagt alternativer

I forbindelse med at det sist vår ble avsatt midler til å forbedre slakterisituasjonen i Finnmark, har Reindriftsforvaltningen i sommer vært på en rundreise i Finland og Sverige, og møtt produsenter av feltslakteanlegg og slaktebusser. Hensikten med turen var å få presentert de ulike alternativene som pr. i dag er tilgjengelige for å øke slaktekapasiteten. Assisterende reindriftssjef Johan Ingvald Hætta, er fornøyd med det han fikk presentert på reisen og sier dette vil hjelpe Reindriftsforvaltningen videre i prosessen med å øke slaktekapasiteten i samarbeid med reindriftsnæringen. Samtidig understreker han at det ikke bare er slaktekapasiteten som er flaskehalsen. Også nedkjøling, lagring og omsetning av kjøttet, samt håndtering av avfall fra slakteri i henhold til

Attraktiv buss. En slaktebuss er ikke spesielt stor innvendig, men stor nok til at fire slaktere får plass. I bakgrunnen ser vi uren sone i slaktebussen, der reinen tas inn og blodet tappes.

Njuovvanbusse siste lea oalle gárži, muhsto njeallje njuovvi almmotge čähket. Duogábedde oaidnit njuovvanbusse «duolva» oasi, gokko bohccuid váldet sisá ja luitet vara.

ALLE FOTO: ANTE BALS

gjeldende lover og regler, er momenter som må tas med i regnestykket. I skrivende stund er det foreløpig ikke klart om det blir kjøpt inn noen slaktebusser eller feltanlegg med de avsatte midlene, men det jobbes videre med denne prosessen.

Feltslakteanlegg

I Kauhajoki i Finland produserer Kometos OY fullverdige slakteanlegg som fort kan settes opp og komme i drift. De har valgt å satse på en løsning der forskjellige elementer settes sammen til ett slakteri med slaktelinje, nedkjøling, nedskjæring og fryserom. Dette kan ikke karakteriseres som ett mobilt slakteanlegg, selv om det ikke tar lang tid montere. Alt produseres klart på anlegget i Kauhajoki, deretter fraktes elementene, som hver får plass på en semitrailer, til bestemmelsesstedet.

Kometos OY har levert ett slikt byggesett til Finnmark, nærmere bestemt kongekrabbe- og fiskeforedlingsanlegget på Bugøynes. I høst skal også ett lignende anlegg, beregnet for rein, stå klart i Inari i Finland. Modulslakteriet har en kapasitet til å slakte og kjøle ned inntil 400 rein pr. døgn. Disse anleggene fungerer også i kulde, men er avhengige av innlagt vann og ett godkjent avfallshåndteringsanlegg.

Administrerende direktør i Kometos Oy, Raimo Niemi, sier at leveringstiden kan variere, men han mener det ikke vil ta så altfor lang tid å levere ett slikt anlegg.

– Fra byggesettet er klart her, så tar det ikke mange ukene å få det operativt på bestemmelsesstedet, sier Niemi til Reindriftsnytt.

Slakteriet leveres komplett, med alt utstyr, og er beregnet godkjent med ovalt stempel.

Mobile slakteanlegg

Sandströms Transportprodukter i Luleå, Sverige, produserer mobile slakteanlegg, såkalte slaktebusser. Slike er brukt i Sverige og Norge før, og brukes også i dag, men problemet har vært å få de godkjent med ovalt

***Ikke helt mobil.** Slaktebussen er ikke større enn en vanlig trailer og skal egentlig være ganske letthåndterlig, men på grunn av regler om avfallshåndtering og hygiene, så er den ikke så mobil som man kunne tro. I følge Dan Sandström (til høyre i bildet) ved Sandströms transportprodukter i Luleå og Gillis Lantto ved Gill Teknik i Gällivare, så er det ikke så vanskelig å få slaktebussen godkjent med ovalt stempel, men en av følgene av dette er at det vil gå utover mobiliteten til slakteriet.*

***Ii äbbas mobiila.** Njuovvanbusse ii leat stuorát go dábálaš guorbmebiila, ja dan lea oalle áiki hanteret, muhto bázðhusgiedahallama ja ráinnasvuoda-njuolggadusaid geázil dat ii leat nu mobiila go jáhkäti. Julevu fitnodaga Sandströms transportprodukter ovddasteaddji Dan Sandström (govas olgeš bealde) ja Váhčira fitnodaga Gill Teknik ovddasteaddji Gillis Lantto eaba loga váttisin oazžut bussii dohkkehuvvot guhkolaš steampila, muhto okta väikkubusain lea ahte njuovvanbusse ii šat leat nu mobiila.*

stempel. Dette problemet virker å være løst, da det fins minst en slaktebuss i Norge som er godkjent med ovalt stempel, som, igjen er kravet for å kunne eksportere kjøtt ut av landet. Sandströms kan bygge bussene om etter de spesifikasjonene som er gjeldende og bussene har en slaktekapasitet på rundt 400–500 rein pr. dag.

Som tidligere nevnt, det er ikke slaktingen i seg selv som er flaskehalsen, men nedkjølingen. Kravet er at reinskrotten skal kjøles ned til sju grader celsius i løpet av 24 timer noe som bremser kapasiteten til slaktebussene. De kan foreløpig bare kjøle ned 200 skrotter i løpet av denne tiden, men med en liten modifisering kan kapasiteten økes til inntil 400 skrotter. Den største utfordringen til slaktebussene har vært å få de til å fungere tilfredsstillende i kulde. Videre er bussen heller ikke så mobil

som man kunne ønske. Rørene til vannet og avfallet ligger utsatt til for kulde, og bussene er hittil ikke brukt så mye til vinterslakt, men mest til slakt før brunst og like etter brunst. Det er også behov for godkjent avfallshåndtering og vanntilgang på stedet der bussen skal brukes.

Gillis Lantto fra Gill-Teknik i Gällivare i Sverige har jobbet mye med å tilrettelegge slike slaktebusser og han er positiv til ideen om å bruke mobile anlegg til å øke slaktekapasiteten.

– Det er ikke så vanskelig å modifisere slaktebussene så de blir godkjent med ovalt stempel. Problemet hittil har vært at man er de første til å gjøre det, så veien blir til mens man går. Det har oppstått nye utfordringer mens man har jobbet med modifiseringene på bussen. Men mye skal være på plass nå, sier Gillis Lantto.

Njuowanvejolašvuhta ja márkandilli guovddážis

Boazodoalloháldahus lea geasi mielde dárkilit čuvvon Finnmarkku njuovvandilálašvuoda, ja riikaviidosá váticasvuodáid jodihit dan bierggú mii buvttaduvvo. Norgga Boazosápmelač-čaid Riikkasearvi lea maiddái garrisit bargan márkandilálašvuodain ja lea ieš ásahan bohccobierggú vuovdin-fierpmádaga.

Ánte Bals
Jorgalan: ImO

Vuovdinfierpmádaga vuogas namma lea Boalvvir, mii lea boares sámegiel namahus jurá dakkárii gii oastá ja vuovdá bohccobierggú. Fierpmádat ásahuvvui suoidnemánus Álttás, ja lea boazodoallošehtadusa olis ruhtaduvvon. Boalvára beaivválaš jodiheddjin lea Johan JH Eira, ja son galgá bargat buoridit bohccobierggú jodu. Eira lea Guovdageaidnulaš ja gullá orohahlkii 26-Lákkonjárga. Son lea oahppan journalisti, ja lea manjemus jagiid bargan iešheanaláš journalistan. Nu go eatnasat geat leat boazodoalus bajásšaddan, de lea son nai leamaš aktiiva boazobargi. Dasa lassin lea Eira bargan Suodjalusas ja politijian.

Boalvvir-fitnoda stivrajodiheaddjin lea Robert Hermansen.

Boazoeaggádat sáhttet oastit osso siid fierpmádahkii ja ožzot nu eará vejolašvuoda jodihit dan bierggú man buvttadit. Johan JH Eira lea mediaide cealkán ahte vuosttaš vuorus áigot sii ohcat jodu dan birgui maid dálá njuovahagat eai munne oastit. Ulbamilin lea datte áiggi mielde šaddat seamma dássái go Norsk Kjøtt lea boanddaide.

Guorahallan vejolašvuodáid

Dan oktavuođas go manjemus jagi lea várrejuvvon ruhta buoridit njuovvandilálašvuoda Finnmarkkus, lea Boazodoalloháldahus mannan geasi mátkkoštan Suomas ja Ruotas, ja deaivvadan meahcenjuovahagaid ja njuovvanbussiid ráhkadeddjiiguin. Ulbamilin mátkkiin lei oahpásnuvvat daidda vejolašvuodaide mat gávdnojít

buoridit njuovvankapasihta. Sadjášaš Boazodoallohoavda Johan Ingvald Hætta lea duhtavaš dainna maid oinii mátkkis ja lohká dat veahkeha Boazodoalloháldahusa viidáset bargus buoridit njuovvanvejolašvuoda ovttasrádiid boazoeaggádiiguin. Seammás don deattuha ahte ii leat dušše njuovvankapasitehta duohken. Maiddái bierggú galmmiheapmi, vur-

Administrerende direktør ved Kometos Oy i Kauhajoki, Raimo Niemi, forklarer til assisterende reindriftssjef Johan Ingvald Hætta, hvordan elementene til slakteriet bygges på fabrikken og deretter fraktes med trailer til bestemmelsesstedet, der de blir satt sammen.

Kauhajoki fitnodaga Kometos OY hálldahuslaš direktore Raimo Niemi čilge sadjášaš boazodoallohovdii Johan Ingvald Hætta movt njuovahaga oasit ráhkaduvvojít fabrikkas ja dasto fievrreduvvoyit guorbmebiillain dohko gosa njuovahat galgá ceggejuvvot, ja doppe biddjojít oasit čoahkkái.

ken ja vuovdin, ja bázahusaid giedħallan gustovaš njuolggadusaid mielde, leat bealit maid maiddái ferte vuhtii váldit. Dán čálidettiin ii leat vuos čielgan ostojuvvojít go várrejuvvon rudain njuovvanbusset dahje meahcenjuovahagat, muhto ássiu bargojuvvo goit viidáseappot.

Meahcenjuovahagat

Kauhajokis Suomas ráhkada Kosmetos OY ollilaš njuovvanrusttega man sáhttá jodánit cegget ja doibmii bid-jat. Dat leat válljen čovdosa mas ieš-gudet oasit laktojuvvojít oktii olles njuovahahkan, mas lea sihke njuovan, čoaskudeapmi, čuohppan ja galmmiheapmi. Dán liikká ii sáhte gohčodit mobiila rusttegin, vaikko sáhttá ge jodánit cegget. Buot rähk-duvvo gárvvisin Kauhajokis, dasto oasit, mat čáhket semitráilárii, fievrre-duvvojít dohko gosa galget.

Kometos OY lea diekkár rusttega juo buktán Finnmarkui, namalassii gonagasreabbá- ja guollereidenrusttega Buodggáin. Dán čavčča ceggejuvvo diekkár boazonjuovvanrusttet Anárii Suomas. Modulanjuovahaga kapasitehta lea jándoris njuovvat ja čoaskudit 400 goruda. Dát rusttegat doibmet maiddái buolašin, muhto gáibiduvvo čáhcerusttet ja bázahus-giedħallanrusttet.

Kometus OY hálldahuslaš direktora, Raimo Niemi, ii sáhte čielgasit dadjet man guhká ádjána ráhkadit diekkár rusttega, muhto ii loga gal nu hirbmat guhká adjánit.

– Dan rájes go oasit leat gárvásat, de eai gola galle vahkku ovdal go dat leat gárvvis atnui váldit doppe gosa ceggejuvvo, lohká Niemi Boazodoallo-oddasiidda.

Njuovhat lea áibbas gárvvis, buot biergasíigun, ja lea rehkenaston dohkkehuvvot guhkolaš steampila várás.

Mobiila njuovahagat

Sandströms Transportprodukter, Julevus Ruotas, buvttada mobiila njuovahagaid, nugohčoduvvon njuovvanbussi. Diekkárat leat adnon sihke Norggas ja Ruotas, ja leat ain

Godt alternativ. Disse elementene får også plass på en vanlig trailer, men på bestemmelsernes del blir de satt sammen til ett fullverdig slakteanlegg. Det er ikke et mobilt slakteri, men kan fungere som feltanlegg eller sentralanlegg. Til høyre i bilde ser vi materialet anlegget blir bygd av. Denne kan være ett alternativ til mobile slakteanlegg, spesielt i områder der man kan samle mye rein på en plass.

Buorre molssaeaktu. Dát oasit čáhket dábalaš guorbmebiili, ja mearri báikkis laktojuvvojít dat oktii dievaslaš njuovahahkan. Dát ii leat mobiila njuovahat, muhto sáhttá doaibmat meahcenjuovahahkan dahje guvddášnjuovahahkan. Olgeš bealde oaidnit ávdna siid main rusttet huksejuvvo. Dát rusttet sáhttá leat molssaeaktun mobiila rusttegi, ereno amážit báikkiin gosa sáhttá olu bohccuid čohkhet.

anus, muhto lea leamaš váttis daid oažżut dohkkehuvvot guhkolaš steampila dássái. Váttisvuohta orru leame čovdon, go Norggas goit lea okta njuovvanbusse masa lea dohkkehuvvot guhkolaš steampil. (Geahča sierra ássi.) Sandströms sáhttá hukset busiid dála gáibádusaid mielde, ja busset sáhttet njuovvat ja giedħallat 400–500 goruda beaivvis.

Nugo ovda lis namuhuvvon, de ii leat iešalldis njuovvan mii goahcá, muhto čoaskudeapmi. Gáibiduvvo ahte gorut galgá čoaskuduvvot 7 cel-sius-gráda rádjái 24 diimmus, ja dat lea mii goahcá njuovvanbussi vejolašvuoda njuovvat. Dál vuos eai nagot go 200 goruda čoaskudit dien áiggis, muhto unna muddemaččain galgá leat vejolaš čoaskudit gitte 400 goruda seamma áiggis. Stuorámus hástalussan lea leamaš oažżut njuovvanbussi dohkálaččat doaibmat buolašin. Muđui eai leat busset nu mobiilat go livččii sávahahtti. Čáhce- ja bázahusbohccit sáhttet álkit galbmot,

ja dán rádjái eai leat busset nu beare-haga geavahuvvon dálvenjuovvamiaidda, muhto vuosttažettiin árranjuovvamii ovdal ragaha ja dasto dakka maŋ-nel rágaha. Gáibiduvvo maiddái dohkkehuvvón bázahusgiedħallan ja čáhci dan báikkis gos busse geava-huvvo.

Gillis Lantto, Gill-Teknik fitnoda-gas Váhcíris Ruota bealde, lea ollu bargan reidet diekkár njuovvanbussi ja son lea positiiva áigumuššíi ahte atnit njuovvanbussi lasihit njuov-vankapositehta.

– Ii leat nu váttis heivehit njuovvanbussi nu ahte dohkkehuvvot guhkolaš steampila atnit. Čuolbman dássozzi lea leamaš ahte mii leat vuosttažat bargat guhkolaš steampila guvlui, ja nu fertet oahppat dadi mielde. Leat deaividan oddha hástalusaid dadistaga go leat bargan bussei heivehemni, muhto dál galget eanas čuolmmat leat čovdon, lohká Gillis Lantto.

Fremdeles ingen løsning

Å godta forelegg og bot på 100.000 kroner for å ha brutt gjeterplikten på Kvaløya hvor Hammerfest by ligger, betyr en økonomisk ruin for reinbeitedistriket.

Av: Agnar Berg

– Det ville ikke ha løst noen problemer for oss å vedta forelegget og boten fordi vi neste år kan risikere en ny anmeldelse og bot. Med andre ord kunne vi risikere å komme i samme situasjon hvert år, sier leder i distrikt 20 Fálá, Aslak Anders Sara.

Hvis det ikke kommer til noen løsning mellom partene går saken til rettssystemet.

Nedsette arbeidsutvalg

– Vi mener at vi ikke har brutt gjeteplikten. Samtidig er vi innstilt på å

Distriktsformann i 20 Fálá, Aslak Anders Sara, er skuffet over Hammerfest kommune i den såkalte byreinsaken. – Kommunen burde ha trekt anmeldelsen mot oss og heller jobbet for en løsning begge parter kan leve med, sier han.

Foto: Agnar Berg

Fálá Finnmarkskus galgat leir boazodolu. Hammerfeasta gávpot dáiða áidoujuvot ja «gávpotbohcott» jákvært.

Agnar Berg
Jorgard: ImO

Byrein-problematikken har vært omtalt i tidligere utgaver av Reindriftsnytt.

20

finne en løsning begge parter kan leve med, sier Sara.

Formannskapet i Hammerfest kommune anmeldte i fjor reinbeitedistriket for brudd på gjeteplikten i henhold til reindriftsloven og politiet utstedet et forelegg på 30.000 kroner. I tillegg kommer erstatningskravet på 71.000 kroner fra Hammerfest kommune.

I august i år kom Vest-Finnmark politidistrikt fram til at reinbeitedistriket ikke har overholdt gjeteplikten i henhold til reindriftsloven og politiet utstedet et forelegg på 30.000 kroner. I tillegg kommer erstatningskravet på 71.000 kroner fra Hammerfest kommune.

I mai i år var Sara sammen med ordfører i Hammerfest, Alf E. Jakobsen, reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta og NRL-leder Aslak J. Eira i

Anders Sara, Fálá ororathovdaþomo.

Managjard leir Hammerfeasta gávpoga ja boazodolu vuoselavuðat surron. Hammerfeasta ovdagoddi meiratildi mannan geasi váiðit ongahsa ríkkon boazodollo-lága ja galgadí boazodolu 100.000 krudosas buhæða, «vhágríð» óvdas mati boazu lea dagahan gávpogi.

– Hammerfeastas leir boazovattinguðuð dusse lassinan. Bohcott nuoskildir galtrád ja čiknagirtid. Þur guftot olbmúigil gilvagírdið, girkogardíð ja mudut gávpogis. Dál dæt eai þá biiðin ge, lókhá satne-jodihæddji Alf E. Jakobsen, Jakobsen lei ge mættidí ássi almus politikh-kumis.

Aslak Ánté Sara dat lei dáhronn čóahkíma canandoallmöristarinn. Cálén reiße Sponheimi ja biv-

Borgjoavku galgá guorahallat vejlað-ruo da idut Hammerfeasta gávpoga, umidan díhætta riðdihætta gápotassið ja boazodolu galkeð.

En arvíðsgruppe skad nái se på mulig-hetstene for à gjerde inn Hammerfest by for à dempe konflikten mellom byfolk og reindriftsmeiringen.

Górunn/Foto: Agnar Berg

den čóahkíma. Sívan dán riðu lea aðre stuðarservodat lea víðun minn guðbrunatnamimíða. Mu mielas lei dal aðgi oddidit ássi almus politikh-kalat ássí, lókhá Áslak Ánté Sara.

Gokko áidut? Okra Sponheimi čiegla evtrohusín leir nammdum bargoládegortu mas leir earrat earrat goppat riðobæla-lačcáið árasat, guorahallat vejlapla-vuðu idut Hammerfeasta gávpoga. Dalle saràlli 20-30 km guhku

møte med landbruksminister Lars Sponheim om byreinsaken.

På møtet ga landbruksministeren sterkt uttrykk for at saken måtte løses, samtidig som han presiserte at det også i framtiden skal være rein på Kvaløya. Det ble diskutert å sette ned et arbeidsutvalg som skulle se på muligheten for et reingjerde rundt byen og erstatningsbeiter for areal som ble gjerdet inn.

Både distriktsformannen, Hammerfest-ordføreren, Reindriftsjefen og NRL-formannen oppfattet Sponheim dit hen at departementet skulle innta en aktiv rolle for å få løst byreinproblemet ved å nedsette utvalget. Statssekretær Leif Helge Kongshaug i Landbruksdepartementet var på mai-møtet. Kongshaug mener at

«boazojeahkki» áidit.

Lávdeggodi galgá guorahallat ear-ret eard gókkó idut ja mórv ruhadt áiddi.

Dán proscavta ferte státhla ru-tadit, Lea dehdala' oazjut lávdeggoti banggoðið fargammasat. Dál víg-min badjeli silke gávpotavdancja eard sisabökkenat. Mu ipmáði miðde lei maidda Sponheim d-oavilis áhre bargguin lea hoðpliði Áslak Ánté Sara.

Jus meardruvuðu idut, de ái

Reingjer

Det skal fortsatt vere rein Kvaløya í Finnmark. Hæðar blír sannsynligvis gjerdet «problemrein» flytes.

Av Agnar Berg

På et møte mellom lærter Lars Sponheim, N-distríkt Fálá Kvaløya, valningan og Hammerfest 10. mai fortalte han om at Kvaløya er i reinbeite. Hammerfest største ønske er å g-«reinfis og dermed problemet.

Problemet har blitt - Jeg er fornøyd landbruksministeren hadde sett seg igjekonkret i det han Anders Sara so i Fálá.

De sitt åre mellom reind- by økt. Formest vedtok i reinbeitedistriktene i erstatnings- der» Reinp

– Hammerfest må ta initiativ

Av: Agnar Berg

Landbruksdepartementet vil at Hammerfest kommune skal ta initiativ til å nedsette arbeidsgruppen som skal se på tiltak for å løse konflikten mellom reindriften på Kvaløya og Hammerfest kommune.

I et brev som nylig er sendt fra Landbruksdepartementet til Hammerfest kommune skriver ekspedisjonssjef Leif Forsell i Landbruksdepartementet følgende:

«Landbruksdepartementet ser det slik at Hammerfest kommune bør ta initiativ til at en slik arbeidsgruppe blir etablert. Vi antar også at kommunen, som har et administrativt apparat, bør forestå den praktiske tilretteleggingen i arbeidet.»

En arbeidsgruppe som skal jobbe

med byreinproblematikken på et generelt grunnlag skal også nedsettes. Denne gruppen skal ha totalt fem representanter fra NRL, Fylkesmannen, Reindriftsforvaltningen/Landbruksdepartementet og Kommunenes sentralforbund.

– Mandatet og hvem som skal lede denne gruppen vil bli klart om ikke så lenge. Slik jeg ser det er utgangspunktet at gruppen skal se på «by-rein-problematikken» på et generelt grunnlag ved blant annet å kartlegge problemets omfang og få fram de mest aktuelle problemstillingene. Arbeidsgruppen skal også så langt som mulig vurdere hvordan man mest effektivt kan løse slike problemer i fremtiden, sier avdelingsdirektør i Landbruksdepartementet, Marit Myklevold.

departementet burde ha hatt en slags meklerrolle fordi partene nå er så fastlåste. Jeg fikk på møtet et klart inntrykk av at departementet skulle ha en aktiv rolle, sier Jakobsen.

Jakobsen tar det som en seier at Hammerfest kommune har fått medhold fra politiet, men innrømmer samtidig at dette har forsuret forhandlingsklimaet mellom partene.

Det ideelle sett fra kommunens synspunkt er at Kvaløya blir «reinfri».

– Jeg synes det ville ha vært mye ryddigere om kommunen hadde trekt anmeldelsen og satset på å få til en varig løsning

med et reingjerde rundt byen. Vi er skuffet over at kommunen ikke ønsker dialog, sier Sara.

– Det var dumt at kommunen ikke trakk anmeldelsen for nå har vi fått et dårlig forhandlingsklima. Situasjonen er imidlertid ikke mer låst enn at ordføreren tar en telefon til distriktsformannen og at de avtaler et møte. Men det hadde vært på sin plass at departementet nå virkelig tok tak i saken for å få i gang arbeidsutvalget slik at en kan få til en varig løsning, sier NRL-leder Aslak J. Eira.

Rein-gjerder

Tornado Wire er spesialist på ståltråd-gjerder for alle typer husdyr og vilt.

Forhandler:

Agentur Roald Kverneland

Karpbukt, 9900 Kirkenes

Tlf. 78 99 69 22 / 959 93 660 - Faks 78 99 69 35

gárvána áramusar boahute jagi.
Dálkhidit
Nugohoduvon «gávpborhccot-
leat vuostazettin varrást. Sponhei-
ma coahkkimis lei ságas gávdnar eára
guohutunmid varráissa, ja eára sajís
go Fálas.
– Midjuide lea odda prinsipppan
guohutunamainmid buhdadit odda
guohutunatnaminigú, dat sahtra
dagħiħit seamma għażiżda eára aš-
boohtrat. Mudji halidjan deat-
tuhu aħżej boazodoallu lea duħtavas
Aħħata.

bvurviklingen og andre arealingrep
på Kvaløya. Jeg fikk inntrykk av at
Sponheim også ønsket fortgang i
arbeidet, sier Sara.

Hvis løsningen blir et gjerde
rundt Hammerfest, så kan det tid-
ligst stå ferdig neste år.

Garantier
Den såkalte «byreinen» er hovedsa-
klig okserine, Sara sier at på møter
om å få til et mote. Årsaken til
denne konflikten er at storafun-
nen har vokst inn i vårt bærekland.
Jeg mener at det var på hoye tid at
saken kom opp på hoyeste politiske
nivå, sier Sara.

Finn gjerderasæter
Et av de konkrete forslagene til
Sponheim var å få satt ned et
arbeidsutvalg med blant annet repre-
sentanter fra begge sideen i konfli-
kten for å se på muligheten til å gjer-
de inn Hammerfest by. Det vil i så
fall dreie seg om et gjerde på
mellom 20 og 30 kilometer og som
skal være «reinsikret».

Urvalget skal blant annet se på
trasåvlg og finansiering av gjerdet.

– Det er et prosjekt som staten
må finansiere, sier Jakobsen.

– Det er viktig at urvalget kom-
mer igjen så raskt som mulig. Vi er
under press både når det gjelder

de rundt byen

drift på
norrerby
inn og
dbruksmis-
RL, reindrifts-
forsker
kommun
landbruksmis-
ortset skal vere
fest komunes
i Kvaløya
d bli kvitt byrein-
ett vere
med moter med
ren. Sponheim
an i saken og var
en foreolo, sier Aslak
er et distriktsformann
ne har konfliktværet
før og Hammerfest-
annskapet i Hammer-
fjor sommer til anmeld-
et for brudd på gje-
krede 100.000 kroner
fra reindriften for «ska-
er har gjort i byen.
problemet i Hammerfest

21

Landbruksdepartementet ikke skal
påta seg hovedansvaret med å få løst
konflikten.

I førersetet eller ikke?

– Departementet er positiv til at det
arbeides med en løsning, men vi vil
ikke sitte i førersetet for å få dette til.
Saken må løses lokalt, sier Kongshaug.

– Jeg ser at det er veldig vanskelig
å løse denne saken lokalt. Landbruks-

Min Åigi DINGO
Finlandsveien 14
9730 Kárásjohka

Čállá boazodoalu áššiin

E-poasta: minaigi@minaigi.no

Tlf: 784 69 700 - Faxa: 784 69 710

Øst-Finnmark

I Øst-Finnmark seiler vindmølleprosjektene inn etter tur. Reindriftsagronom Arne Hansen viser blant annet til «klagebefaringen» på Gartefjell, der Statskraft vil bygge ut. Distrikt 9. er berørt av utbyggingen.

– Under befaringen med utbygger, Olje- og Energidepartementet, Landbruksdepartementet og Kommunal og Regionaldepartementet, hadde vi god bruk av den nye distriktsplanen med tilhørende arealbruksskart, sier Hansen.

– Det var vel første gang dette ble tatt aktivt i bruk i en slik sak, legger han til.

I øst er også reintallet hyppig debattert. – Vi har valgt en streng linje. Uten en skriftlig avtale med oss om hvordan reintallet skal reduseres ned til det fastsatte øvre reintallet, stopper vi utbetalingen av tilskudd, slår han fast.

Enkelte distrikt har nå en avtale med forvaltningen på plass, men det er også mange som vegrer seg. Hansen anslår at halvparten av de 14 distrikte har kontroll over reintallet, men noen ligger også betydelig over.

I fellebedistrikturen 17 og 18, er det opprettet et eget eiendomsselskap som skal bygge nytt reingjerdeanlegg til ca. en million kroner. Fra forvaltningens side står også bruken av midlertidige gjelder på dagsorden. For å skille flokkene på høstbeite er midlertidige gjelder et godt virkemiddel, men da må de også plukkes ned etter bruk.

– Vi har bedt næringen og konkret formennene i vestre sone om selv komme med en løsning på hvordan vi løser det problemet. Det må også ha konsekvenser hvis gjerdet ikke fjernes slik man er blitt enige om, oppsummerer han.

Gjerdebygging ved grensen til Russland og Finland har også stått på dagsordenen i sommer. Både i Korpjellområ-

*Arne Hansen,
Reindriftsagronom
i Øst-Finnmark*

det (Sør-Varanger) og i Anarjokka er det gjort utbedringer på grensegjerdet.

Vest-Finnmark

Vansklig jobb. – Den store utfordringen i Vest-Finnmark er markedssituasjonen for reinkjøtt kombinert med reintallstilpasningen, sier reindriftsagronom Mikkel Ailo Gaup. Hvis Reindriftsstyrets vedtak om reduksjon av reintallet innenfor distrikturene ikke blir oppfylt, så har Stortinget signalisert gjennom behandling av Reindriftsavtalen i juni måned d.å. at neste steg er å fastsette et øvre reintall per driftsenhet. Det betyr en langt mer direkte test av fremgangsmåte for å sikre at reintallet reduseres, hvis det forslaget går igjenom i Stortinget. Forhandlingsparter har også lagt føringer til tilskuddsordningen, om at «bestemmelser knyttet til oppfølging av vedtak om høyeste reintall», skal legges til grunn ved behandling av tilskudd til driftsenheter.

Kontoret er for øvrig ferdig med årets tilskuddsbehandling og Gaup mener omleggingen av tilskuddsordningen har fungert bra.

Sommerens behandling av erstatning for rovdyrskader viser at tapssituasjonen har vært relativt stabil de to siste årene, uten registrering av store rovdyr-tap hittil i år. For øvrig er det mange arealsaker i Vest-Finnmark. De fleste dog relativt små. En sak peker seg imidlertid ut i bunken. Det er omleggingen av fylkesveien på Arnøy, som berører reindriften i sterkt grad. Rassikring av veien gjør at traseen legges på flyttelei og samlingsplass for d-39-Arnøy/Kågen, som er svært uheldig for reindriften i området.

Gaup nevner også konflikten med «byrein» i Hammerfest. Distrikt 20-Kvaløy, Hammerfest kommune, NRL og Reindriftsforvaltningen hadde møte med Landbruksministeren Lars Sponheim i begynnelsen av mai, hvor man ble enig om å opprette en arbeidsgruppe, som skal se på muligheten til å gjøre inn byen evt. finne alternative beiter

for byreinen. Dette arbeidet holder vi på å jobbe med, og skal i løpet av høsten begynne å trekke noen konklusjoner i saken.

I slutten av juni behandlet Reindriftsstyret forslaget til nye beitegrenser på vinterbeiteområder i Vest-Finnmark. I all hovedsak fulgte Reindriftsstyret Fløtten-utvalgets anbefalinger, og det ble gjort bare noen mindre justeringer på sonegrensene, oppsummerer Gaup.

Troms

På Nygårdsfjell (Bjørnfjell) nord for Narvik skal reindrift og vindmøller leve som gode naboer, har Olje- og Energidepartementet avgjort. Nordkraft Vind har fått stadfestet sin konsesjon av departementet for bygging av tre vindmøller. Møllene blir stående 300–400 meter fra samlegjerdet til distriktet Gielas. Prosjektet har fått sin velsignelse blant annet fordi man skal teste ut teknologien i arkisk klima i samarbeid med Høgskolen i Narvik.

Sveinung Rundberg, Reindriftsagronom i Troms

Reindriftsagronom Sveinung Rundberg har dermed fem planlagte vindmølleanlegg å følge opp. Og han regner med at det kommer flere prosjekter.

– Vi ser absolutt behovet for at det nå blir laget en samlet plan for vindkraft, mener han.

Av andre saker nevner Rundberg gjennomgangen av enkelte traseer for barmarkkjøringen i Dividalen. Den svenske samebyen Saarivuoma har en trase inn til sommerboplassene, der skadene begynner å bli påtakelige. Statsskog, Fylkesmannen i Troms, Reindriftsforvaltningen, Målselv kommune og samebyen skal nå se på mulige tiltak for utbedre og forsterke traseen.

En tredje interessant sak er jordskiftesaken på Reinøya som nå i september skal opp i en høyere rettsinstans. Reinøysaken har en lang forhistorie.

Distriktet var opprinnelig lagt ut som helårsbeite for inntil 250 dyr. På grunn av de vanskelige og usikre for-

holdene i distriket vinterstid, har det lenge vært arbeidet med løsninger med omlegging av beitebruken. M.a. foretok distriket på 80-tallet flytting til Dividalen. Gjennom overføring av driftsenhet i 1990 fikk distriket tilgang på vinterbeite i Vest-Finnmark, og Reindriftsstyret fatter på denne bakgrunn i 1999 vedtak om at Reinøy skulle brukes som sommerbeite med høgste reintall på 600 dyr. Grunneiere på Reinøy gikk imidlertid sterkt imot denne endringen, og reiste sak for fastsetting av beitebruksordning etter lov om jordskifte. Nord-Troms jordskiftefrett besluttet at reintallet på sommerbeite skulle fastsettes til 400, og gjorde også vedtak om tallet på andre beitedyr (sau og geit). Reinøy reinbeitedistrikt har anket denne dommen, da de anser at jordskifteretten har satt til side de faglige vurderinger som er foretatt av Reindriftsforvaltningen, områdestyret og reindriftsstyret.

I Troms har det i likhet med store deler av de andre regionene vært en tørr sommer, noe som ikke har vært gunstig for kalvene i mange av distrikene. En mer nedbørsrik august har dog bedret på beiteforholdene.

Nordland

Ulven kom. – Brukbart med kalv og relativt lite tap i flere distrikter oppsummerer sommeren i store deler av Nordland, sier reindriftsagronom Harald Rundhaug.

Han beskriver situasjonen for reindriftsnæringen i Nordland som «rimeleg hyggelig». Litt uhygge kom imidlertid fra svensk side. Tidligere i sommeren holdt en radiomerket svensk ulv til i sørøvre del av Nordland. Sauebondene ble plaget, men Rundhaug har ikke fått melding om at ulven også har tatt rein før den forsvant over grensen igjen.

Blant arealsakene finnes både vindmøller og nye nasjonalparker (Lomsdal/Visten og Sjunkan/Misten). Hyttebygging er også et eget tema. Blant de store sakene har det siste halvåret versert en større utbygging av hytter og alpinanlegg i Daja i Sulitjelma.

– Statskog har etter påtrykk fra oss gått med på at det skal gjennomføres en konsekvensutredning. Det skjer etter at kommunen i sin saksbehandling konkluderte med at en slik utred-

ning ikke var påkrevd, opplyser Rundhaug.

I desember i fjor startet driften opp ved slakteri- og foredlingsanlegget Arctic Rein og Vilt AS på Mo i Rana. – Men fortsatt er ikke slakterisituasjonen i Nordland god. Skal det satses på en økt grad av foredling trengs det mer kapasitet, mener Rundhaug.

Et samarbeidsprosjekt på Helgeland, der flere distrikter ønsket å gå sammen om å utrede en felles slakteriløsning fikk imidlertid avslag på søknaden om investeringsstøtte tidligere i år.

Ellers kunne Rundhaug i august bare konstatere at forsøket med dødsvarsler på rein i flokkene til Matte Ande og Anders Eira i Steigen ikke lyktes. Planteforsk måtte gi tapt både som følge av at man fikk merket for lite rein og fordi teknologien sviktet.

Harald Rundhaug,
Reindriftsagronom
i Nordland

ging og utmarksturisme og ikke alle i landbruket forstår at det ikke bare er å ta i bruk utmark, der reindriftsnæringen har bruksrettigheter.

Av spesielle prosjekter nevner Sletten utprøving av nye gjerder langs Nordlandsbanen på en strekning ved Namskogen. Her har det tidvis vært ihjekjørt mye rein. De ordinære sperregjerdene skal kombineres med strøm for å se om det kan holde reinen unna.

Sør-Trøndelag / Hedmark

Rovdyr og gjerder. Planlegging og bygging av gjerder som konfliktførebyggende tiltakt står sentralt på dagsorden i Sør-Trøndelag og Hedmark. Reindriftsagronom Helge Hansen har på blokken prosjekter tilsvarende 50 kilometer med gjerdebygging. Blant disse gjerdet nord og nord-vest for Aursunden – der stikkingen av traseen nå tar til.

Helge Hansen,
Reindriftsagronom
i Sør-Trøndelag/
Hedmark

Av andre store saker trekker Hansen frem situasjonen for reindriften i Trollheimen etter at det er kommet opp to store inngrepssaker. Den første er et hyttefelt (Buslettjønna) som er planlagt midt i den eneste flyttleie reindriftsnæring i Trollheimen har ned til slakteanlegget. Det andre inngrepet er nok et hyttefelt i Meldal kommune som vil ta en betydelig del av vinterbeitene. Det har vært gjennomført befaring med Miljøverndepartementet i begge sakene og Hansen mener at departementet må ta ansvaret for å sikre at reindriften i Trollheimen har levelige vilkår. Med Selbu kommune har det også vært ført lange forhandlinger etter planer om omfattende hyttefelt i kommunens nye arealplan.

– Her er det imidlertid mulig at det kan komme til enighet mellom kommune/grunneiere og reinbeitedistriket Riast/Hylling, sier Hansen.

Eller nevner han store kalvetap og da særlig i Essand reinbeitedistrikts som en vanskelig sak. Jerv og ørn er hovedårsaken.

Harald Sletten,
Reindriftsagronom
i Nord-Trøndelag

Rapportene fra distrikten om sommerens drift forteller ellers om varierende forhold. Selv om sommeren ikke var for varm, har det vært tørt noe som igjen ikke har vært gunstig for kalvene.

Blant arealsakene peker vindmøller seg fortsatt ut blant de store inngrepene, men Sletten viser også til det store antall hyttesaker som meldes inn. – Vi er i det hele tatt spent på utviklingen nå som en økonomisk presset landbruksnærings skal finne andre inntektsmuligheter. Utnyttingen av arealene vil endres med hyttebyg-

Stuoraorohat – Kárášjoga oarjjabealli

Stuoraorohat Kárášjoga oarjjabealli sáhttá šaddat duohtan boahtte jagi juo. Stuoraorohagas bohtet leat birra-jagi guohitunguovllut.

Čállán: Agnar Berg
Jorgalan: Inger Anna Eira

Stuora orohat livčii buorre. Dakkár organiseremiin beasašeimmet mihá buorebut doaimmahit iežamet boazo-doalu, lohká Anders Nils Utsi giibargá bohccuiguin 16A orohaga, mii boahtá gullat stuoraorohahkii, Kárášjoga oarjjabeallái, jus dat šaddá duohtan.

Orohat 16 – Kárášjohka

Sadjásáš boazodoallohoavda Johan Ingvald Hætta árvala golbma stuora orohaga oarjjabeallái ja golbma fas nuorttabeallái.

Orohatrájít eai rievdda nu hirbmadit. Olu lea juo čielgan. Oarje-Finnmárrkus leat golbma johtolaga maid heivešii juohkit golbman orohahkan. Nuorta-Finnmárrkus lea bargu juo jodus ása hit stuoraorohaga Porsáng-guvuona oarjjabeallái. Livčii lunddo-laš ása hit vel ovttä orohaga vuona nuorttabeallái ja ovttä fas Várjjat-guvlui, lohká Hætta.

Porsángguvuna oarjjabealde lea Boazodoalloháldahus juo evttohan ovttastit orohagaid 15, 16A, 16B, 16C ja 16D oktan orohahkan. Nubbe lávki lea ovttastit maiddái orohagaid 17' ja 18' oarjjabeal guovluid stuora orohahkii.

Odđa stuoraorohaga namman šaddá Orohat 16 Kárášjoga oarjjabealli ja das galget juhkkoyuvvot geasse-guohtunguovllut 10 siidii. Odđa

stuoraorohaga organiseren lea čadnon Buolbmága ja Kárášjoga odđa orohatrádje-evttohussii. Dát ášši ovddiduvvo Boazodoallostivrra stivračoahkkimis golggotmánu 19. ja 20. b. Stuoraorohaga organiseren lea dál gula-skuddamis ja gula-skuddanáigemearri lea skábmamánu

1.b. Boazodoallostivrras lea mihtun meannudit ášši dán jagi mielde.

Baicca ovttastahtti

Lean juo máŋga jagi smiehttian stuoraorohaga ásaheami birra. 2003:s evttohii Nuorta-Finnmárrku guovllustivra oddasis juohkit ovddes orohat 16 logi odđa orohahkan, ja danne hoahpuhii Boazodoalloháldahus stuoraorohaga ásaheami guorahalla-ma ovdliaa ja ahte juohkit smávit orohagaid, muitala Hætta.

Guovllustivrra mearrädussii västi-dii boazodoallohoavda árvalusastis ná stuoraorohaga organiserema hárrái:

«Boazodoallohoavda oaivvilda máŋgga smávva orohagaid ásaheami sáhttit mielldisbuktit váilevaš ovttaoaivilvuoda ja ahte sisikkáldas vuostá-lasvuodat šaddet almmolaš áššin. Dakkár perspektiivvas orru guovllustivrra evttohus rihkkume min bajemus strategijjaid...»

Dát heivešii maiddái odđa boazo-doalloláhki mii eaktuda ah te siiddat galget leat juridikhalaš ovttadagat ja

Kalvemerking i distrikt 13. Distriktet er ikke en del av nye Karasjok vest, men omorganisering av distriktene kommer også dit.- Det er naturlig å tenke seg et stordistrikt på østsiden av Porsangerfjorden, mener assisterende reindriftssjef Johan Ingvald Hætta.

Illustrasjonsfoto: Agnar Berg

daidda galget gullat buot jagiáiggí guohitungeatnamat.

Utsi lea sihke orohatstivrra ja oktasáš orohaga stivrra nubbinovaolmmoš. Son lohká iežas leat áigá juo álgán smiehttat livčii go vejolaš ása hit stuoraorohaga mas leat birrajagi guohitunguovllut.

Utsi ii loga iežas ángiruššan dán prosessa ovddideamis, muhto lea baicca leamaš duhtameahttun dálá orohatjuohkimiin ja lea danne ohcan eará čovdosiid.

Min siida 16A Márrenjárga lea hárjanan ovttasbargat orohatrájiid rastá. 80-logu loahpas bargagodiimet ovttas 16B Boalotnjárgga siiddain. Dalle leimmet juo álgán ovttasbargat dálveguohitungatniid oktavuoðas. Midjiide lei dát vuohki duššefal buorrin. Min siiddas eai lean biilaluttat čakčanjuovadanguovlluide. Vánddardanvejolašvuodáid oaččuimet go ovttasbargagodiimet Boalotnjárggain, muitala Utsi.

Dán guovtti siidda ovttasbargu mielldisbuvtii maiddái ah te eai šat

divot ja máticasdoala orohaträdjeáiddi. Dál lea goasii olles rágjeáidi njeidojuvvon. 90-logus ohce dát guokte siidda lobi ovttastahttit siiddaid oktan orohahkan. Dan lobi eai ožzon, muhsto guovllustivra attii lobi ovttas doaimmahit boazodoalu.

Buoret gelbbolašvuhta

Go dál ásahišgoahtit stuoraorohaga, Kárášjoga oarjjabeali, de joatkašuvvet dat áigumušat mat mis nai ledje go álggiimet ovttasbargat Boalotnjárg-gain, lohká Utsi.

Odda stuoraorohagas šaddá dušefal okta orohatstivra stivrenorgánan ja dasa nammadit buot 10 siidda lahtu guhtenai.

Jáhkán leat stuora ovdamunnin go dilálašvuodat viidánit ja šaddá álkít gávdnat čeahpes ángiris olbmuid orohatstivrii. Dál lea orohatstivrain dávjá bealalašvuhta go eai leat nu gallis geaid gaskka vállje. Danne eai dáhtostuva stivrrat giedahallat persovdnaássiid. Stivrrain leat maiddái lahtut geat eai leat millosit searvan. Dál vuogádagas šaddá guovllustivra čoavdit siskkáldas orohatgaskasaš vát-tisuodaid. Dáid váttisvuodaid hálíi-

divččiimet baicca ieža čoavdit, lohká Utsi.

Lea mávssolaš oažzut čeahpes olbmuid stivrraide erenoamážit guoh-tuneatnamiid sisabáhkkenáššiid okta-vuodas.

Jua, dovddan mihá eanet oadjebas-vuoda go diedán ahte stivrrain leat čeahpmus olbmot lahttun.

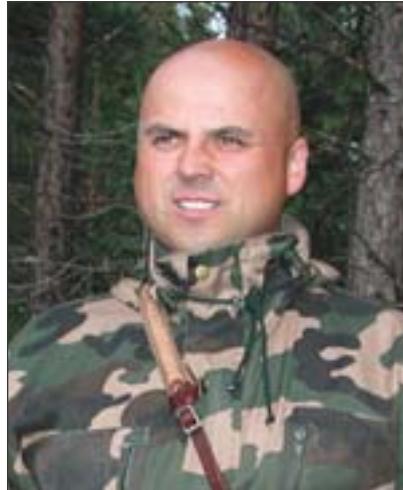
Golbma vejolašvuoda

Porsángguvuna oarjjabeale orohat-juohkima organiseredettiin leat lea-máš golbma vejolašvuoda: Bisuhit dálá orohatrájiid, juohkit guovllu vel smavit orohagaide dahje ásahit stuoraorohaga Kárášjoga oarjjabeali.

Jáhkán iežamet leat buorren ovda-mearkan dasa ahte gánnáha ovttastit orohagaid. Mii leat pioneraorohat ja jáhkán ná bohtet dahkat eará guovl-luin nai, lohká Utsi.

– Leat go stuoraorohaga ásaheamis makkárghe heajos bealit?

Vuorraset olbmot geat deaivvadit orohatjahkečoahkkimiin gal soitet moaitit. Stuoraorohaga jahkečoahkki-miidda eai boade galle olbmo. Galg-gašeimmet lágidit nu movt NBR riik-kačoahkkiin nai lea, dohko ožzot

– Go dál leat ásahišgoahtán stuoraorohaga Porsángguvuna oarjjabeallái, de joatkašuvvet dat áigumušat mat min siiddas nai ledje go bargagođiimet ovttas ránnášiiddain Boalotnjárggain, mui-tala Anders Nils Utsi.

– Det som skjer nå med organisering av et stordistrikt vest for Porsangerfjorden er egentlig en videreføring av de tabkene vi hadde med vår siidas samar-beid med nabosiidane Boatotnjárga, sier Anders Nils Utsi.

Govva/Foto: Agnar Berg

buohkat boahtit muhsto dušefal sát-tolbmot jienastit, oaivvilda Utsi.

Stordistriktet Karasjok vest

Stordistriktet Karasjok vest kan bli en realitet allerede neste år. Reinbeitedistriket vil omfatte alle årstidsbeitene.

Av: Agnar Berg

– Jeg ser store fordeler med et stort distrikt. Vi vil i langt større grad bli i stand til å jobbe for reindriftens beste med en slik organisering, sier reineier Anders Nils Utsi i distrikt 16A som blir en del av stordistriktet Karasjok vest hvis det blir en realitet.

Distrikt 16-Karasjok

Assisterende reindriftssjef Johan Ingvald Hætta ser for seg tre store distrikter i vest og tre i øst.

– Grensesettingen for distrikten

blir ingen revolusjon. Mye av dette er allerede klart. I Vest-Finnmark rein-beiteområde er det tre soner som det er naturlig å tenke seg som tre distrikter. I Øst-Finnmark er prosessen godt i gang med stordistriktet vest for Porsangerfjorden. Det er naturlig å tenke seg et distrikt til på østsiden av fjorden og et i Varanger-området, sier Hætta.

– På vestsiden av Porsangerfjorden er prosessen kommet så langt at Reindriftsforvaltningen har innstilt på å slå sammen områdene som omfattes av de tidligere distrikten 15, 16A, 16B, 16C og 16D. Neste steg i prosessen vil også omfatte de vestlige deler av de tidligere distrikte-ne 17 og 18.

Det nye stordistriktet får navnet Distrikt 16-Karasjok vest og skal igjen deles inn i 10 siidaer. Prosessen med organiseringen av det nye stordistriket henger nøyde sammen med forslaget til nye distriktsgrenser i Pol-mak og Karasjok. Denne saken blir fremmet for Reindriftsstyret på styrets møte 19. og 20 oktober. Organiseringen av stordistriktet er nå på høring med høringsfrist 1. november. Målsetningen er at også denne saken skal behandles av Reindriftsstyret i år.

Heller sammenslåing

– Jeg har gått rundt med tankene om et slikt stordistrikt i mange år. Det at Områdestyret i Øst-Finnmark i 2003 foreslo å dele det gamle distrikt 16 i

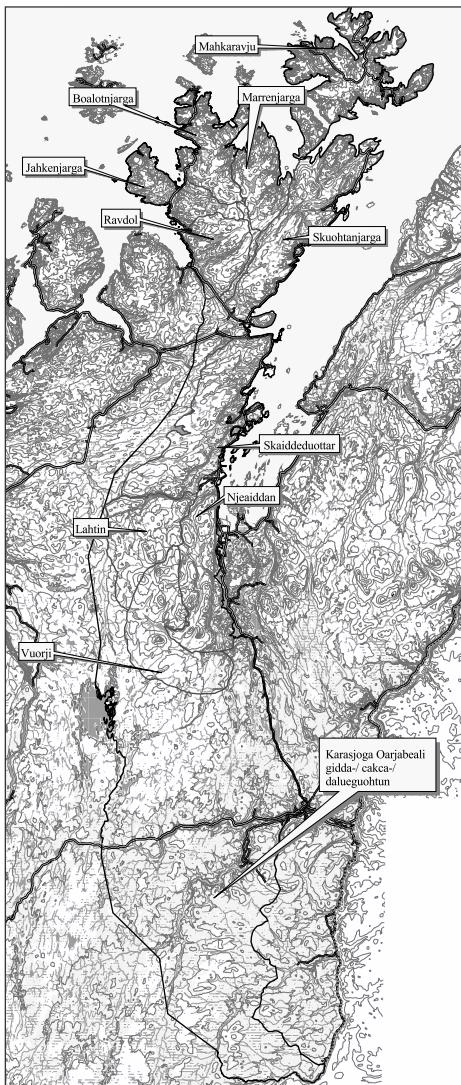
10 nye distrikter gjorde at Reindriftsforvaltningen satte fortgang i arbeidet med å opprette et stordistrikt i stedet for å gå andre vegen med mindre distrikter, sier Hætta.

Reindriftssjefen skiver følgende i sitt forslag til organiseringen av det nye stordistriktsområdet som et «reaksjon» på områdestyrets vedtak:

«Etter Reindriftssjefens mening er det en viss risiko for at opprettelse av mange små distrikter vil føre til manglende felles standpunkt og at interne konflikter forblir et offentlig anliggende. I et slikt perspektiv kan områdestyrets forslag derfor være et brudd på en overordnet strategi...»

Dette er i tråd med den nye rein driftsloven som forutsetter at siidaen skal være en juridisk enhet og at den skal ha alle årstidsbeitene.

Utsi er nestleder både i distriktsstyret og i styret i fellesbeitedistriktsområdet. Han sier at det er mange år siden han begynte å tenke på om det var mulig å opprette et stort distrikt som omfattet alle årstidsbeitene.

Utsi vil ikke si at han har vært noen pådriver for prosessen, han sier at han heller har vært misfornøyd med dagens distriktsinndeling og at han derfor har søkt etter andre løsninger.

– Vår siida i 16A, Márrenjárga, er vant til å samarbeide over distriktsgrensene. På slutten av 80-tallet begynte vi et samarbeid med Boalotnjárga-siidaen i 16B. Vi hadde på den tid allerede et samarbeid med Boalotnjárga på vinterbeite. For oss ga dette samarbeidet bare fordeler. Vår siida hadde ikke vegforbindelse til det området hvor vi kunne slakte om høsten. Det fikk vi da vi begynte å samarbeide med Boalotnjárga, sier Utsi.

– Samarbeidet mellom de to siidaene ledet også til at de sluttet å vedlikeholde sperregjerdene mellom dem. Nå er nesten alle sperregjerdene revet mellom de to. På 90-tallet såkte de to siidaene om å bli slått sammen til et distrikt. Det ble ikke, men områdestyret ga dispensasjon til å ha et driftsfellesskap.

Større kompetanse

– Det som skjer nå med den prosessen vi er inne i med organisering av et stordistrikt i Karasjok vest, er egentlig en videreføring av de tankene vi hadde med vårt samarbeid, sier Utsi.

De styrende organer i det nye stordistriktsområdet vil kun bestå av et distriktsstyre med medlemmer fra samtlige 10 siidaer.

– Dette ser jeg på som en stor fordel fordi det blir større forhold og dermed enklere å få inn dyktige og motiverte folk inn i distriktsstyret. Slik det er i dag så vet jeg at distriktsstyrene sliter med inhabilitet fordi det ikke er så mange å velge mellom. Det fører til at styrene vegrer seg for å ta opp personsaker. Det er også flere i styrene som egentlig ikke ønsker å sitte der. Med dagens system har vi interne problemer mellom distriktsområdene som områdestyret må ordne opp i. Disse problemene ønsker vi å ordne opp i selv, sier Utsi.

Orohat 16A' Márrenjárgga siidda boazoeaiggåd Anders Nils Utsi mielas livčii buorre jus ásahuvvo stuoraorohat mas leat birrajagi guohtunguovllut.

Reineier Anders Nils Utsi i distrikt 16A, Márrenjárga siida, ser mange fordeler med å etablere et stort distrikt som omfatter alle årstidsbeitene.

Govva/Foto: Agnar Berg

Spesielt i saker som gjelder inngrep i beiteland er viktig å ha kompetente folk i styret.

– Ja jeg føler meg langt tryggere når jeg vet at vi har de beste folkene i styret.

Tre alternativ

Det har vært tre alternativer til organiseringen av distriktsområdene på vestsiden av Porsangerfjorden: At distriktsinndelingen blir som i dag, at det splittes i flere distrikter eller at det blir et stordistrikt, Karasjok vest.

– Jeg mener at vi går foran med et godt eksempel ved å slå sammen distriktsområdene her. Vi er et pionerdistrikt og jeg tror det samme vil skje andre steder, sier Utsi.

– Noen ulemper med et stordistrikt?

– Det er vel spesielt for den gamle garden som er vant med å treffes på distriktsårsmøtene. Med det store distriktsområdet blir det bare et fåtalls personer på årsmøtene. Vi burde komme frem til et system som NRL har på sine landsmøter der alle kan komme, men at bare delegatene har stemmehett, sier Utsi.

Skal møte olje- og energiministeren

Av: Agnar Berg

Reindriftsstyrets leder, Mona Røkke, skal 18. oktober møte Olje- og energiminister Thorild Widvey for å diskutere hvilke konsekvenser det har for reindriften at det bygges stadig flere vindmølleparkes.

Det foreligger store planer for vindmøller i Norge. I Sem-erklærin-

gen ble det satt som et mål å bygge ut vindkraftanlegg som årlig produserer tre TWh innen 2010. Vindmølleparkene er arealkrevende og i mange områder blir reindriften berørt.

– Vi må forsøke å komme frem til løsninger som ikke ødelegger for reindriften. Det er også viktig at reindriftsinteressene blir koblet inn

på et tidlig tidspunkt i planleggingen av vindmølleparkes, sier Røkke.

Røkke sier videre at det er klart at en her snakker om to næringer som har motstridende interesser.

– Jeg håper Olje- og energiministeren vil lytte til oss og at hun vil prøve å finne konstruktive løsninger, sier Røkke.

Sametinget først med signaler

Av: Agnar Berg

Sametinget skal for første gang i historien på neste plenumsmøte komme med innspill til den kommende reindriftsavtalen. Tidligere år har Sametinget bare behandlet den ferdigforhandlete avtalen.

– Det har egentlig vært meningsløst for oss å behandle en avtale som er ferdigforhandlet. I praksis var det eneste vi kunne gjøre å si «ja» eller «nei» til avtalen, sier visepresident i Sametinget, Ragnhild Nystad.

Sametinget kan nå ved å behandle den kommende reindriftsavtalen før avtalepartene, Staten og NRL tar fatt på forhandlingene, komme med viktige signaler.

– Det blir spennende å se hva NRL og Staten synes om det vi kommer med. Jeg tror reindriften vil ha nytte av våre innspill, sier Nystad.

Den vanlige prosedyren ved reindriftsforhandlingene er at NRL kommer med sitt krav i desember. Reindriftsforvaltningen begynner på nyåret å jobbe med tilsvaret.

Det nye fra og med i år er altså at Sametinget sender ut signalarer før forhandlingene begynner.

Sametingstingsrådet hadde den kommende reindriftsavtalen opp til behandling 19. august.

Sametingets nærings- og kulturkomité skal behandle reindriftsavtalen 21. september, Sametinget vil så behandle saken i plenum 24. september.

Sametingstingsrådet har merknader til følgende punkter til de neste reindriftsforhandlingene: Tradisjonell reindrift, vern av reindriftsområder, likestillingsutfordringer i reindriften, produksjonen og markedssituasjonen i reindriften og rekruttering og sysselsetting i reindriften.

Nytt reinsalgslag

Av: Agnar Berg

Boalvvir er navnet på det nye salgslaget til reineiere som har ambisjoner om selge det reinkjøttet andre aktører ikke makter å få ut til forbrukerne.

– Ifølge de små private slakteriene er påstanden om at det er så vanskelig å få avsetning for reinkjøtt sterkt overdrevet. De har ikke problemer med å få solgt kjøtet, problemet er heller å dekke etterspørselen, sier daglig leder i Boalvvir, Johan J. H. Eira.

Boalvvir er et andelslag med reineiere som andels-eiere. På stiftelsesmøtet 15. juli i Alta, tegnet 74 reineiere seg. Tegningsfristen går ut i midten av september.

– Vi ser store muligheter med reinkjøtt fremover. Vårt lansiktige mål er å lage et «reindriftssamisk» merkenavn som skal stå for høy kvalitet. På kort sikt er våre ambisjoner å ta imot alt reinkjøtt som ikke andre greier å få avsetning for. Våre priser kan konkurrere med de andre og det kan hende at vi kan tilby mer enn dem også, sier Eira.

Eira sier at selskapet er i dialog med en del mindre slakterier som kan slakte reinen Boalvvir kjøper. Mikkel Triumf i Kautokeino er av av aktørene det er aktuelt å samarbeide med. Det samme kan det være med de såkalte slaktebussene i Finnmark.

Eira sier videre at selskapet er avhengig av å få bygd opp egenkapital for å komme skikkelig igang med å kjøpe reinkjøtt, og prosessen med å reise kapital er igang.

– Vi har også samtaler med noen av de store matvarekjedene, så vi har stor tro på framtiden for vårt eget selskap, sier Eira.

Styreleder for selskapet er den ikke ukjente Robert Hermansen, Store Norske Kullkompani-sjef og bror til tidligere Telenor-sjef Tormod Hermansen.

– Mister en fjerdedel av vinterbeitet

Høyesterett avgjorde i juni i år at fredningen av Stonglandshalvøya var gyldig. For reineierne betyr avgjørelsen at de nå vil ha halvøya skilt ut med et sperregjerde. En fjerdedel av vinterbeitet på Sør-Senja anses dermed som tapt for alltid.

Av Per Torbjørn Jystad

– Den eneste løsningen vi ser på denne saken er at Stonglandshalvøya blir ekspropriert fra distriktet med et 2–3 meter høyt sperregjerde. Det er eneste mulighet for å unngå rettssaker og konflikter, sier reineier Karin Påve.

De siste fem årene har de tatt til takke med en dispensasjon som ga de to driftsenhetene på Sør-Senja rett til å ha 150 rein om vinteren ute på halvøya på 35 kvadratkilometer. Avtalen utløper i 2005, men konflikten og problemene med å få til en god drift, har imidlertid vært for store til å leve med.

– Da er det bedre at halvøya blir fredet for godt og at gjerde er på plass før dispensasjonsavtalen utløper neste år, slår Påve fast.

Jordskifteretten neste

Hun og de fem andre reineierne er innstilt på at en sak med krav om gjerderetrase nå må reises overfor Jordskifteretten.

– Er øya først fredet kan de i det minste ikke nekte at den skiller av med et gjerde, sier Påve.

Kravet er at settes opp et 2–3 meter høyt gjerde som både er høyt nok og solid nok til å tåle snøvintrene. Totalt må gjerde strekke seg

Viktig beite. De to driftsenhetene på Sør-Senja drives og eies av familien Påve. Nå er en fjerdedel av vinterbeitet tapt for godt. Søsknene Johannes og Karin Påve er betenkede.

FOTO: PER TORBJØRN JYSTAD

10–12 kilometer.

Å miste en fjerdedel av vinterbeitet er bittert. Da Senja ble delt i to reinbeitedistrikt på sekstitallet, stod det ingenting om at reinbeitedistriktet i sør ikke gjaldt Stonglandshalvøya. Tidlig på 70-tallet startet den første rettssaken med en påfølgende fornyelse av fredningsvedtaket i 1981. I denne perioden kom problemene for fullt. De siste årene har man levd med en avtale om dispensasjon fra fredning. Dispensasjonen har gitt rett til å holde 150 dyr på halvøya gjennom vinteren. En langt fra uproblematisk løsning for driften. Det har vært kostnadskrevende og tidkrevende å bli delt i to vinterbeiteområder. I praksis har ikke de resterende

450 dyr fått det tilsynet som de burde hatt.

Det har vært et slit med utflytting om våren, ekstra tilsyn om vinteren, samt for for å holde rein unna dyrket areal. – Vi får heller ikke formidler, sier Påve. Det har heller ikke vært mulig å få grunneierne med på avtaler om konfliktforebyggende tiltak.

Ingen erstatning

Reineierne som selv dekte saksomkostningene både for Lagmannsretten og Høyesterett fikk heller ikke medhold i kravet om erstatning for fredningen i siste rettsrunde. Høyesteretts sin argumentasjon faller uansett ikke i god jord. Hadde man ressurser skulle saken vært ført helt til menneske-

rettsdomstolen i Strasbourg.

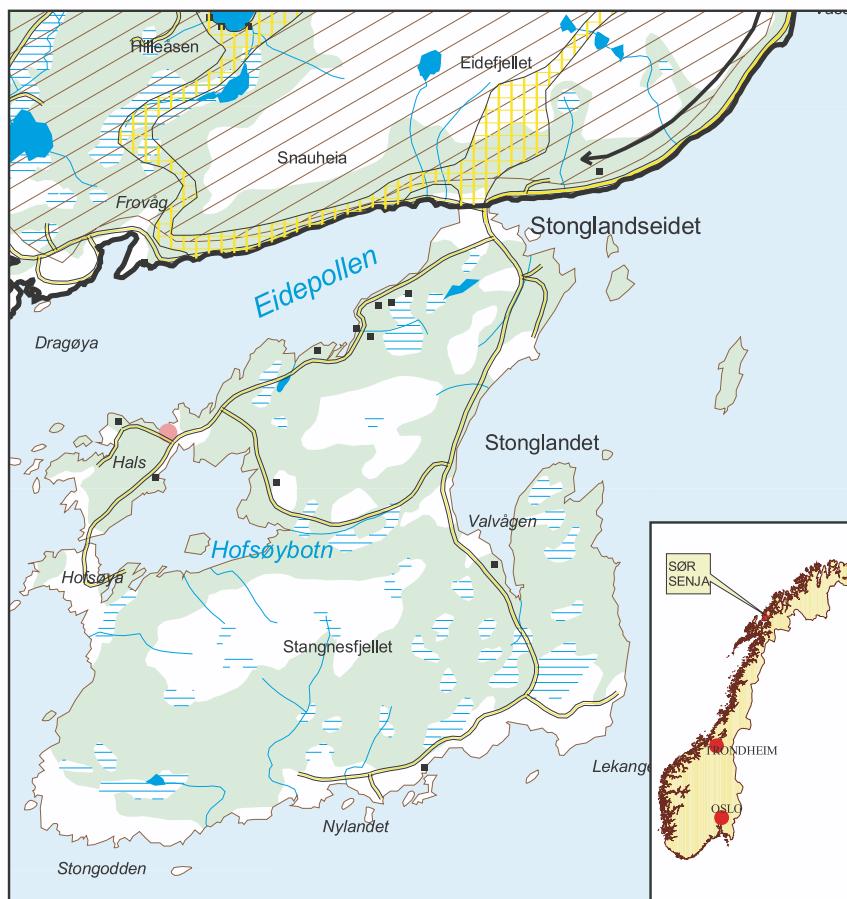
– Vår familie ble ført bak lyset da øya ble delt, konstaterer Påve.

Med stadig skrumpende arealer er det ikke enkelt å drive. Etter en svært hard vinter i 2000 ble også flokkene kraftig redusert. I år er utsiktene relativt gode, men det er mindre kalv enn man hadde grunn til å forvente.

Fredet halvøy

Stonglandshalvøya ble opprinnelig fredet med kgl. resolusjon i 1910. En fredning som var begrunnet i konflikter mellom reindrift og jordbruket. Fredningen gjaldt fram til 1981, da den ble opphevet og erstattet med et nytt fredningsvedtak fattet av Landbruksdepartementet i medhold av Reindriftslovens § 11.

Sør-Senja reinbeitedistrikt gikk i 2001 til sak mot Staten med krav om at fredningen ble kjent ugyldig. Det ble også reist krav om erstatning for de tap reineierne mente de var påført som følge av fredningen. Senja tingrett avsa dom i saken 29. juli 2002. Retten kom til at reindriftslovens § 11 ga tilstrekkelig hjemmel for vedtaket om fredning, og at bestemmelsen heller ikke var til hinder for varig fredning. Fredningen av Stonglandshalvøya ble ikke funnet å være et inngrep av en slik karakter at det kunne utløse krav om erstatning etter prinsippet i Grunnloven § 105. Reineierne anket til Hålogaland lagmannsrett, som avsa dom 7. oktober 2003. Lagmannsretten var enig med tingretten i at fredning kunne skje etter reindriftsloven § 11. Bestem-

Stonglandshalvøya. Påve-familien mister halvøya, men får ikke erstatning har Høyesterett bestemt.

KART: REINDRIFTSFORVALTNINGEN

melsen ga imidlertid etter lagmannsretten oppfatning ikke hjemmel for å vedta varig fredning av området, og avsa dermed dom om oppheving av fredningen.

Anket hele veien

Lagmannsretten fant ikke grunnlag for å idømme staten erstatningsansvar. Reineierne anket også lagmannsrettenes dom til Høyesterett.

Anken gjelder bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen. Staten v/Landbruksdepartementet gikk til på sin side motanke over spørsmålet om reindriftsloven § 11 annet ledd annet punktum gir grunnlag for varig fredning. Høyesterett gir i sin dom Staten medhold ved at dommen i Senja tingrett stadfestes. Reinbeitedistriktet be også pålagt å betale saksomkostninger for Høyesterett.

Advokatene
Bakke og Pedersen DA

HJALLIS BAKKE ADVOKAT M.N.A • TORE PEDERSEN ADVOKAT M.N.A
METTE MOHÅG ADVOKAT M.N.A • KJERSTI H KARLSTRØM ADVOKAT M.N.A
ROGER NESS ADVOKAT M.N.A • HELEN JENSSSEN ADVOKAT M.N.A
LIV KVALVIK KONTORLEDER

STORGAT. 128 - POSTBOKS 1015 - 9260 TROMSØ
Tlf. 77 60 45 60 - Fax 77 60 45 61
E-post: fellespost@advokat-bakke.no
ORG.NR: NO 882439062

Ságat

Ságat – Samisk Avis AS

Laatasveien, Postboks 53
9711 Lakselv / Leavdnjá
Redaktør Geir Wulff
E-post: avisat@sagat.no

Struts og rein på Hinnøya i Andøy kommune?

Er fjell- og myrlandskapet som i 60 år har ligget udyrka i Lovika på Hinnøya, innmark eller utmark? Kommunen ga tillatelse til et nydyrkingsstiltak på myrjorda, som skulle skaffe fôr og arealer til en omfattende strutsefarm. Eiendommen «Vikland» ble ervervet for bureising under krigen, av nåværende Jordforsk. Reindriftsnæringen ble aldri varslet om nydyrkingsstiltaket, og har protestert på det sterkeste.

Av Per Torbjørn Jystad

– I ettertid har kommunen beklaget at ikke reindriftsnæringen fikk saken til uttalelse, sier Sissel Johansen, som er jordbruksjef i Andøy kommune.

Hun forklarer at søknaden om godkjennning av plan for nydyrkning, ble behandlet som en vanlig nydyrkingsaksjon. Hun påpeker at det ikke er tvil om at reindriftsnæringa har beiterett i området, men ikke på innmarka. Eiendommen som skal dyrkes opp er eid av Jordforsk, og leid ut til Sigurd Hansen. Opprinnelig var det et landområde som selska-

pet Nyjord kjøpte under krigen. Formålet var nydyrkning, men det ble aldri realisert. Eiendommen har vært brukt som utmark sammen med resten av området, helt frem til nydyrkingsstiltaket ble igangsat. I og med at eiendommen var opprinnelig kjøpt for nydyrkning, og også er tildelt rettigheter i utmarka, mente kommunen at dette var å regne som innmark. I ettertid støtter kommunen seg også til en jordskiftesak fra 1983, forklarer Johansen.

Finurlig jus

For reineiere er konsekvensene av en strutsefarm ikke bare relatert til det rene arealatpet. Hva som skjer med beiteland som ligger inn mot farmen er et minst like viktig spørsmål.

Selv om Områdestyret avsa et stansningsvedtak med hjemmel i Reindriftsloven i november i fjor, ble grøftegravingen fortsatt utover våren og sommeren. Grøftingen var i prinsippet ulovlig påpektet Områdestyret. Stansningsvedtaket ble anket av tiltakshaver nå på vårparten, dog så sent at anken ble avvist. Avvisningsvedtaket anket tiltakshaver igjen inn for Områdestyret som igjen avviste klagan nå i august måned. Områdestyret har på sin side bedt Reindriftsforvaltningen i Alta om å anmeldre tiltakshaver for ulovlig anleggsarbeid.

Neste etappe blir trolig at tiltakshaver derfor må reise en sak overfor Jordskifteretten for å kunne fortsette anleggsarbeidene.

Kalvingsland

– Leder for reinbeitedistriket Leif Arne Hansen i Kanstadfjord/Vestre Hinnøy Reinbeitedistrikts sier at området som er grøftet ligger midt i kalvingsland og flyttveier.

– Vi blir fortrent fra Lovika sier Hansen.

At en strutsefarm er nydyrkingsstil tak og bureisning slik områdene var tiltenkt etter krigen har han vanskelig å forstå.

– Det var for 60 år siden og har lite med dagens situasjon å gjøre, konkluderer han.

Han mener også at distriktsstyrten i området er udiskutabel. Jord-

skiftesaken fra 1983 som tiltakshaver og kommunen aktivt bruker, er i hans øyne et bevis på at beiteretten er helt klar. Vi var ikke part i den jordskiftesaken, men ble hørt i spørsmålet om å sette opp noen hytte i området. Det må vel bevise godt nok at vi hadde rettigheter man måtte ta hensyn til den gang.

For øvrig ønsker han strutsen velkommen til Andøya. – Her er jo nok av areal og nedlagte landbrukseidommer å ta av. Det er helt unødvendig at dette skal ende som en konflikt med oss.

Distriktslederen antar at jordskiften blir neste stoppested i saken.

– Åpenbart innmark

Advokat Børge Jørgensen Dahl, som representerer utbyggeren av strutsefarmen, Sigurd Hansen, sier til Reindriftsnytt at man må gå tilbake i tid for å finne ut hva som lå i de politiske vedtakene fra den gang Nyjord ble etablert etter krigen.

Da vil man kunne se om det den gang ble etablert rettigheter som går foran reinbeiteren. Han viser til at Reindriftsloven er helt klar på det punktet. « – I den grad andre har etablert særlige rettigheter går disse foran.»

Jørgensen Dahl er heller ikke i tvil om at Nyjord sine eiendommer, som nå eies av Staten ved Jordforsk, må likestilles med innmark. Hvis ikke ville alt det som er Nyjord-eiendommer være verdiløse for det formål de var ervervet – nydyrkning.

– Vår vurdering er også at de aktuelle områdene ikke har vært brukt som reinbeite eller trekkeveier. At rein på grunn av dårlig gjeting eller andre grunner er kommet inn på disse områdene etablerer ingen

juridisk rett til beite, slår han fast.

Jørgensen Dahl støtter seg til jordskifternes dom av 1983, der beiteretten og reindriftens bruk av områdene ble gjennomgått.

Reindriftsagronom Sveinung Rundberg i Troms mener at Nyjord-eiendommene på ingen måte ut fra lovverket kan ses på som innmark.

– Det er helt i strid med at det faktisk er og må søkes om nydyrkingsstillatelse. Det ligger dermed i kortene at søker legger til grunn at det faktisk er utmark man ønsker å gå inn på. At arealene er gang var tenkt brukt til nydyrkning, rokker ikke ved det faktum at dette er utmark og ikke innmark.

Tiltakshavers påstand om at områdene ikke er brukt eller rettsstridig er brukt av reindrifta må også avvises. Det kan jo her m.a. vises til at jordskiftedommen fra 1983 nettopp tok hensyn til reindriftas bruk området da aktuelle hytteområder skulle fastlegges.

Strutsefarmen i Lovika. Området som er innrammet av grøftingen er innmark, mener Andøy kommune. Grøftingen ble imidlertid startet uten at reindriftsnæringen ble varslet. Et stansningsvedtak som områdestyret gjorde i november i fjor ble ikke respektert før nå langt ute på sommeren. Eiendommen ble etter krigen kjøpt av selskapet Nyjord som hadde som oppgave å stimulere til nydyrkning.

FOTO: PER TORBJØRN JYSTAD

Mangler 2300 rein

I alt skulle det beitet ca 3.100 rein i de tre distriktene fra Steigen/Sørfold til Bjørnfjell nord for Narvik i Nordland. Men i Frostisen reinbeitedistrikt er det foreksempel registrert bare 32 dyr ved siste telling. En begredelig situasjon, mens man lenger nord i landet har titusenvis av for mange dyr på beite.

Av Per Torbjørn Jystad

Ved utgangen av 2003 var det i følge det årlige Ressursregnskapet i alt 779 rein i de tre distriktene Steigen/Hamarøy, Frostisen og Skjomen. I alt har distriktene 10 driftsenheter med et fastsatt øvre reintall i distriktene på henholdsvis 1800, 700 og 600 rein. De seks driftsenhetene i Steigen/Hamarøy hadde 680 rein, hvorav flokkene til far og sønn Anders og Matte Ande Eira utgjorde 450 av disse. I Frostisen stod det i kolonnene bare 32 rein fordelt på to driftsenheter, mens det i Skjomen var 67 rein på to driftsenheter.

At familien Eira har et levedyktig nivå på antall rein, skyldes at driften har vært forsvarlig gjennomført. Samtidig var driftsopplegget avgjørende for at de to driftsenhetene, som de eneste i 2002 fikk tilskudd til inn-

kjøp av nye dyr. Hver driftsenhet fikk 200.000 kroner hver til det formålet. Bakgrunnen var at det fra ni av reineierne i nordre Nordland i 2001 ble soikt om innkjøp av rein for i alt 7,2 millioner kroner. Etter saksbehandlingen hos Reindriftsforvaltningen stod imidlertid bare tre av de ni igjen som aktuelle kandidater. Vurderingen av et forsvarlig driftsopplegg var helt sentralt for den avgjørelsen. Områdestyret reduserte igjen tallet til to kvalifiserte. Beløpet til hver driftsenhet ble også betydelig redusert til 200.000 fordelt over tre år da Reindriftsstyret ferdigbehandlet søknaden.

Samtidig med støtten til innkjøp, ble det opprettet en ordning med 450.000 kroner i engangsutbetaling ved å fra si seg driftsenheten for gått. Det kom inn en søknad, men denne ble faktisk avslått av Reindriftens Utviklingsfond.

Det finnes heller ikke noe aktivitetskrav slik at Reindriftsforvaltningen kan gripe inn og overføre rettigheter til nye drivere. For å få inn nye eiere av driftsenheter, må dermed en annen gi opp reindriften frivillig eller kjøpes ut av Staten. Videre kan man etter søknad bare få innvilget livdyrlån en gang som yrkesutøver. I en

Gaupe slo til. I alt ble det funnet ni kadavre i den korte forsøksperioden. Seks av kadavrene ble funnet for seint til at dødsårsak kunne fastslås (ble funnet i perioden før dødsvarslerne ble satt på). Av de øvrige var to kalver tatt av gaupe, mens en døde av sykdom. Denne kalven ble tatt av gaupe mens forskere og reineiere satt bare noen hundre meter unna.

FOTO: PLANTEFORSK

situasjon der en eller flere driftsenheter har tapt store deler av flokken, gjør regelverket at det dermed er svært vanskelig å bygge opp reindriften igjen hvis utøverne av ulike grunner ikke selv klarer jobben.

Reindriftsagronom Harald Rundhaug i Nordland, viser til at det nå er Reindriftsstyret som skal ta stilling til hva som skal skje i nordre Nordland. Han ønsker derfor ikke å kommentere saken. På spørsmål om det finnes aktuelle nye drivere som vil etablere seg i Nordland, bekrefter Rundhaug at forvaltningen har hatt flere henvendelser de siste årene.

Reindriftsstyret har tidigere signalisert at med nye opplysninger så kan nordre-Nordland problematikken behandles på nytt. I sommer har blant annet Reindriftssjefen og et medlem av Reindriftsstyret møtt næringsutøverne i nordre Nordland.

Dødsvarslerprosjekt ble innstilt

Planteforsk la mye prestisje i sitt arbeid med å utstyre kalvene til reineierne Måhtte og Anders Eira i Steigen med dødsvarsler. En kombinasjon av få instrumenterte dyr og sviktende teknologi gjorde at feltforsøket måtte avsluttes. Rovdyrene var imidlertid ikke langt unna. Denne kalven ble tatt av gaupe, mens forskere og reineiere bare var noen hundre meter unna.

Av Per Torbjørn Jystad

– Vi så at reinflokkene ble urolig og trakk av gårde. Da ei simle litt senere vendte tilbake for å finne kalven sin, forstod vi at noe hadde skjedd. Bak en høyde bare 200 meter fra gammenden vi hadde slått leir, fant vi denne kalven, sier prosjektleader Inger Hansen med adresse til kalven på bildet.

Blodfersk

Det blodferske kadaveret levnet ingen tvil, selv om gaupa ikke ble direkte observert. Noe vitenskapelig bevis på omfanget av rovdyrskader, er dog et slikt tilfelle ikke.

Reineierne i Nordre Nordland, deriblant Anders Eira og sonnen Måhtte Eira, har imidlertid vært sterkt plaget av både jerv og gaupe. For å dokumentere kalvetapene skulle prosjektleder Inger Hansen, som er forsker ved Planteforsk sin stasjon på Tjøtta, utstyre inntil 300 av årets kalver med sendere som varsler om et dyr er dødt. Dødsvarslerne er programmert til å begynne å sende etter to til tre timer uten at det dyret som bærer senderen har vært i bevegelse. Når signalene utløses kan man ved

Hvorfor er reinen borte? Rovdyrene har utvilsomt tatt for seg av reinen i nordre Nordland. Planteforsk lyktes imidlertid ikke i sitt forsøk på å kartlegge dødsårsaken til årets kalver.

hjelp av en mottaker med bærbar antennehurtig peile seg inn til der dyret ligger, noe som er avgjørende for å kunne fastslå dødsårsaken.

Vansklig jobb

Målet var å merke 300 kalver. Men allerede i starten fikk man merke at rovdyrene var tilstede. Den opprinnelige planen var å holde flokken ute på en liten halvøy til kalvingen var over. Tross intens gjeting kom det rovdyr inn mot området og reineierne ble tvunget til å slippe dyrene vekk fra halvøya. I første omgang medførte det at man ikke fikk merket kalvene fra fødselen. De neste forsøkene på å få merket kalvene ga også begrenset resultat. Vær og vind skapte proble-

mer og reinen var vanskelig å samle.

– Alt i alt fikk vi merket 164 dyr hvorav 28 voksne. Det var akkurat nok til at vi kunne starte opp jobben med peilingen. Men dessverre var det neste som skjedde at teknikken svikket. Ikke alle senderne, som i alt opererer med fem ulike frekvenser, fungerte som de skulle. På to av frekvensene var det sendere som sendte signaler selv om dyrene ikke var døde. Når de frekvensene da måtte kuttes ut, var det ikke mange nok dyr igjen til at det ville være forsvarlig å fortsette feltforsøket.

– Det stiller strenge krav til slike feltforsøk. Blant annet må vi få merket et minimum av individ, og da teknologien sviktet hadde vi ikke noe

annet valg enn å avbryte. Nedre grense var i dette feltforsøket 150 individ, redegjør Hansen.

Sviktet

Prosjektet var tenkt gjennomført i perioden mai til november, men tidlig i august sa forskerne altså stopp. Utstyret som svikter er opprinnelig eid av Landbruksdepartementet, og senderne som det svenske firmaet Televilt har levert, ble totaloverholt av Televilt våren 2002. Påfølgende sommer ble det gjennomført tilsvarende forsøk på sau i Beiarn kommune i Nordland, hvor senderne fungerer utmerket. Etter det har utstyret ikke vært i bruk.

– Det har vært forsvarlig lagret og testet før vi ankom Styrkesnes i Steigen, men et eller annet må ha skjedd. Feilen ligger mest trolig i den enheten som skal registrere når dyrets bevegelse opphører, forklarer Hansen.

Prestisje

Hun sier at Planteforsk har lagt mye prestisje i prosjektet og beklager at både reineiere og forvaltning har lagt mye arbeid i å lykkes med en kartlegging av årsakene til de store tapene. Hansen understreker imidlertid at

Prosjektleder. Inger Hansen har ledet forsøkene med å utstyre rein med dødsvarsler. Hun ser ikke bort fra at man vil prøve igjen.

Veiing og merking. Kai Magne Rosendal hadde jobben med å både veie og peile dyrene. Straks en sender utløses fordi dyret ikke beveger seg, kan man peile posisjonen og finne kadaveret slik at dødsårsaken kan fastslås.

det ikke er uvanlig i felt at uforutsette problemer kan oppstå og at forsøk må innstilles. Erfaringene fra forsøket er imidlertid verdifulle. Hun konstaterer at rein er betydelig vanskeligere å utstyre med sendere enn sau, der man kan gjøre det arbeidet inne i fjøset. Vær og vind spiller også en viktig rolle.

Planteforsk skrinlegger ikke sitt arbeid med dødsvarsler på rein. Men Hansen sier at gjennomføringen av

nye forsøk vil kreve både nytt utstyr og fremgangsmåte.

– Vi må først søke om midler til innkjøp av et nytt sett med sendere. I fremtidige feltforsøk bør nok også selve kalvingen skje innenfor et innegjerdet område. Kalvingen innenfor et gjerde er ikke helt optimalt, men da vil man i alle fall klare å utstyre kalvene med sendere så tidlig som mulig.

– Ingen tvil om årsaken

Reineier Máhtte Ánde Eira er ikke i tvil om at det er rovdyrene som er årsaken til at han og faren Anders Eira er de eneste som nå driver for fullt i nordre Nordland. De lever nesten bare av erstatningen og ikke kjøttverdien.

Av Per Torbjørn Jystad

Máhtte Ánde begynte selv aktivt i reindriften i 1995. De to første årene lå tapet av kalv på 70 og 80 prosent. En tøff start.

– Siden jeg begynte for snart ti år siden, har jeg beregnet at 1111 rein er tatt av jerv og gaupe. Da er det trekt fra 10 prosent for naturlig kalvetap og fem prosent for voksne dyr. I de samme årene har jeg bare kunnet slakte 231 rein, sier Máhtte Eira.

For i det hele tatt å opprettholde flokken har verken far eller sønn kunnet ta ut mer enn 30–40 dyr til slakt hvert år.

– Vi lever av erstatningene, sier han.

De to produksjonsflokken er nå på til sammen ca. 480 dyr. Årets tap beregner de til 317 dyr så langt. I sommer har gaupe og jerv flittig frekventert områdene. Sauebeitelaget i området har hatt fellingstillatelse på både gaupe og jerv, men å ta ut skadedyr om sommeren er nesten umulig.

Må ha dokumentasjon

Reineierne satte derfor sin lit til at dødsvarsler-prosjektet i regi av Planteforsk skulle gi en endelig og ubestridelig dokumentasjon på at rovdyra eter opp en halv flokk hvert år.

Fortvilet situasjon. Anders Eira (bildet) og sonnen Máhtte Ánde er siste skanse i reindriften i nordre Nordland.

FOTO: PLANTEFORSK

Men prosjekter ble dessverre stoppet. (Se egen sak neste side). Rovdyrplagen er imidlertid konstant og rovdyrforvaltningen mener Máhtte Ánde har slått fullstendig feil.

– Det må en rettet avskyting av skadedyr til, konstaterer han. Dagens lisensjakt og kvotejakt strekker ikke til slik han ser det.

Verken nord eller øst for Steigen er det aktiv reindrift lenger. Dermed får Eira-familien hele trykket av rovdyr både på norsk og svensk side. Og når svenskene utover høsten henter ned reinen fra grensefjellene søker rovdyrene innover i Norge.

– Det som har berget oss er at vi har hatt gode vinterbeiter i Steigen vi

har kunnet rømme til, men vi frykter at det også der skal bli de samme rovdyrproblemene.

At familien med sine to driftsenheter nærmest er alene om drive med rein i nordre Nordland mener han spiller en vesentlig rolle for egne tap. Eira er ikke i tvil om at man med flere aktive driftsenheter ville fått fordelt rovdyr-problemet på en annen måte.

– Forvaltningen må nå ta ansvaret å få bygd opp reindriften i nordre Nordland igjen. Det er ingen eksklusiv rett å drive med rein hvis det ikke er en aktiv drift. Og det er nok av de som vil kunne gå inn i reindriften, sier Eira.

Eadni oahpaha nieiddaidis

Skuvllaïd sáhttet vázzit maŋŋel mu
beivviid nai, muhто iežan oahpu
válddán fárrosan go jámán, lohká
Gáren Elle Márjá Utsi (60) Guovda-
geainnus guhte oahpaha duoji golb-
masii iežas nieiddain.

Agnar Berg čállán
Inger Anna Eira jorgalan

Gáren mitala iežas leat gorron
vuosttaš gámabára juo guđa jahká-
sažžan! Dan rájes lea gorron nuppát
nuvttotbára, gálssotbára, biddobára ja
beaskka.

Háliidit oahppat duddjot
Biibbalhistorjjá máhtten bajloaivve
go álgen skuvlii danne go eadni lei
duddjodettiin munnge dan oahpanan,
lohká Gáren.

Gárena isit jámii 11 jagi dás ovdal.
Dál lea bárdni John Andreas váldán
badjelasas doalu. Golbma oappázaga
Sára Inggá, Kari Makredá ja Elle
Merethe leat buohkat váldán dahje
váldime oahpu. Muhto buot golm-
mas dovdet nanu gullevašvuoda sihke
boazodollui ja duodjái.

Gáren lea ožžon doarjaga Boazo-
doalu ovdánahtinfondas, BOF:s

Boazodoalu ovdánahtinfonda lea dorjon
prošeavtta man ulbmilin lea sirdit nisson-
olmo árbevirolaš máhtu boahtrteváš bul-
vii. Gáren Elle Márjá Utsi oahpaha nieid-
das Elle Merethe duddjot bohccónáhkis.

Reindriftens utviklingsfond har støttet et
prosjekt som går på overføring av kunn-
skap fra en generasjon kvinner til neste.
Karen Ellen Marie Utsi har lært sin dat-
ter Elle Merethe Utsi å sy reinskinn.

Govva/Foto: Agnar Berg

fuolahit iežas oahpu nieiddaidasas
Kari Magredái ja Elle Merethii. Sára
Ingá gullá fas eará ortnega vuollái.
Son lea mielde Sámi joatkkaskuvlla ja
boazodoalloksuvlla oahpahalliorne-
gis. Sára Inggá áigu maiddái leat oah-
pahallin eatnis luhtte nu movt oappát
dál leaba.

Ulbmil BOF-doarjjaruduáiguin lea
fuoláhit sámi duoji viidáseappot. Dán
áiggi leat nu olu eará áššit mat ájihit
min, nu movt iešguđetlágán astoáige-
doaimmat ja TV. Danne eat leat
háhppehan oahppat dan maid eadni
máhttá, lohká Elle Merethe.

Dárbašit ekonomalaš doarjaga
Dáid árbieveruid lea ain vejolaš várja-
lit ja livčii vahát jus ii geahččal daid
oahppat, lohká Sára Ingá.

Elle Merethe lohká iežaset mappidái
oahppat juoigat duddjodettiin.

Dál fertet ieža mearridit maid dah-
kat eatni oahpuin. Lea goit buorre go
BOF doarju dákkár prošeavttaid vai
máhttu sirdojuvvo boahttevaš bulvii.

Gáren dikšu náhkiid. Ávdnasa
viežzá bearraša ealus.

Sára Ingá lea guokte jagi vázzán
Sámi joatkkaskuvlla ja boazodoallo-
skuvlla Guovdageainnus. Vuosttaš
jagi hábmenfága vuoddokurssa ja
nuppi jagi fas duoji joatkkakurssa.

Duodjeoahpahallanortnet álgga-
huvvui juo 10 jagi dás ovdal. Vuost-
taš jagiid ožžo oahpahallit bargooahp-
panbálkká A-etáhtas. Go bálkáortnet
heittihuvvui, de nohkagodii beroš-
tupmi duodjeoahpahallanortnegii.

Guovtti jagi geahččalanprošeakta
Dalle go A-etáhta mávssii bálkká
ledje badjel 20 oahpahalli searvan
ortnegii. Duodjefága ii leat dego
hoteallaeláhus mas bálkámáksin-
návccat leat buorit. Eatnasat geat
sáhtáše váldit duodjeoahpahalliid leat
vuorraset nissonolbmot geain ii leat
vejolašvuohta máksit bálkká oahpa-
halliide. Dasto fertejít mappidái doal-
lat ávdnasiid, ja go lea oahpahalli de
diehit ahte ávdnasat nohket jodán-
eappot. Go lea oahpahalli oahpa-
heame, de ii astta ieš ge duddjot nu
olu, muitala Duodje- ja hábmenfága
oahpahuskantuvra stivrajodiheaddji
Elle Máret Eira.

Sámedikki vuosttaškonsulenta
Máret Elle Mienna lohká Sámedikki
ja Finnmarkku ja Tromssa fylkka-
gielddaid dál fuomášan ahte lea
dárbu hákhat duodjeoahpahallanort-
negii buori vuogádaga.

Sávvat oažžut áigái guovtti jagi
geahččalanprošeavta mas Sámediggi
mávssášii oahpahallibálkká, ja fylkka-
gielddat fas mávssáše oahpaheaddje-
bálkká ja materiálagoluid, lohká
Mienna.

Fra mor til døtre

– Skolen finnes etter mine dager,
men jeg tar min lærdom med meg
når jeg dør, sier Karen Ellen Marie
Utsi (60) i Kautokeino som under-
viser tre av sine døtre i duodji.

Av: Agnar Berg

Karen sier at hun sydde de første skal-
lene allerede da hun var seks år! Siden
den gang har hun produsert et stort
antall skaller, bellinger og pesker.

Ønsker å lære duodji

– Bibelhistorien kunne jeg
utenat da jeg begynte på
skolen fordi mor fortalte
meg den mens vi sydde,
sier Karen.

Mannen til Karen døde
for 11 år siden. Nå er det
sønnen John Andreas som
har overtatt driftsenheten.
De tre søstrene Sara Inga,
Kari Makreda og Elle
Merethe har alle tatt seg
utdannelse eller er i ferd
med det. Alle tre føler
imidertid sterkt tilknyt-
ning til reindriften og til
duodji.

Karen har fått støtte fra
Reindriftens utviklings-
fond, RUF, for at hennes
kunnskap om duodji kan
 bli overført til hennes
døtre Kari Makreda og
Elle Merethe. Sara Inga er
på en annen ordning for å lære duod-
ji. Hun er med på en lærlegeordning
i regi av Samisk videregående skole
og reindriftsskole. Sara Inga skal også
som sine to søstre gå i lære hos sin
mor.

– Poenget med RUF-midlene er at
samisk duodji blir overført videre. I
dag er det så mange andre ting som
opptar vår tid som forskjellige fritids-
aktiviteter og TV. Det har gjort at vi
ikke har fått med oss den kunnska-
pen mor sitter inne med, sier Elle
Merethe.

Har behov for økonomisk støtte

– Denne tradisjonen er så nær i tid at
det vil være dumt og ikke prøve å
bevare den, sier Sara Inga.

Elle Merethe sier at de også lærer å
joike mens de syr.

– Nå blir det opp til oss om hva vi
gjør ut av det vi lærer av mor. Det er i
hvert fall positivt at RUF støtter et
slik prosjekt slik at denne kunnskapen
kan bli ført videre.

Karen jobber med reinskinn. Rå-
stoff har hun tilgang på fra familiens
reinflokk.

Sara Inga har to år bak seg på
Samisk videregående skole og rein-
driftsskole i Kautokeino. Det første året på form-
givning grunnkurs og det
andre året på videregående kurs i duodji.

Lærlegeordningen i
duodji begynte allerede
for 10 år siden. Den før-
ste tiden fikk lærlingene
lærlinge-lønn fra A-etat.
Det er det nå slutt på, noe
som igjen har ført til at
interessen for lærlegeplass
i doudji har avtatt.

Prøveprosjekt på to år

– Det var over 20 lærlin-
ger den gang da de fikk
lønn fra A-etat. Duodji-
faget er ikke som hotell-
næringen der lønnsevnen
er stor. De fleste som kan
ta i mot doudjilærlinger er
eldre kvinner som ikke
har mulighet til å betale
lærlingene. I tillegg så må
de stå for råstoffet og vi vet at det blir
mer svinn når en har lærlinger. Og så
må en ta med at å ha lærling også går
ut over lærerens produktivitet, sier
styreleder for Opplæringskontoret i
duodji og formingsfag, Ellen Marit
Eira.

Førstekonsulent ved Sametinget,
Marit Ellen Mienna, sier at Sametinget
og Finnmark og Troms fylkes-
kommune nå ser på utfordingene
med å få et til et godt system med
duodji lærlegeordning.

– Vi håper å få til et prøveprosjekt
på to år der Sametinget skal betale
lønn til lærlingene, mens de to fylkes-
kommunene skal betale lønn til lærer-
ne og dekke materialutgiftene, sier
Mienna.

Sára Ingá Utsi lea váz-
zán guokte jagi Sámi
joatkkaskuvlla ja
boazodoalloksuvlla.
Dál lea eatnis luhitte
duodjeoahpahallin.

Sara Inga Utsi har to
år bak seg ved Samisk
reindriftsskole og
videregående skole.
Nå er hun duodji-
lærling hos sin mor.
Govva/Foto:
Agnar Berg

Reindriftsforskningen spiser og gror

Det spiser og gror i forskningsmiljøet rundt rein og reindrift. Tilhørerne fikk presentert mange nye forskningsprosjekt under NOR's 13de konferanse for rein og reindrift. Noen presenterte planlagte prosjekt, andre igjen kunne fortelle om pågående prosjekt. Meningen var å få luftet sine ideer, og å få innspill fra andre til sin egen forskning.

Av Ánte Bals

Selv om deltakelsen på konferansen ikke var så høy som den har vært tidligere, så fikk de som var der høre om mange forskjellige forskningsprosjekt. Felles for alle er at de på ett eller annet nivå kan relateres til rein og reindrift. Forskningsprosjektene

spente fra rent naturvitenskapelige studier, til også å omfatte sosiologiske og økonomiske studier.

Vindmøller og reindrift

Jonathan Colman, ved Universitetet i Oslo, holder på med en studie av hvordan vindmøller vil påvirke reindriften i Finnmark. Han samarbeider med blant andre reineier Mathis A. Gaup fra Kautokeino og Sindre Eftestøl. Prosjektet ser både på de biologiske og sosiale aspektene ved vindmøller og vindmølleparkær. I forbindelse med dette arbeidet så har de som er involvert reist rundt i Finland og Sverige og forhørt seg om deres erfaringer med vindmøller.

– Det rare er at der var de ikke like

negative til vindmøllene som her i Norge, kunne Colman fortelle. Dette prosjektet er derfor delt i to, en biologisk og en sosialfaglig del.

– Siden utbygging av vindmølleparkær vil påvirke både mennesker og dyr, så har vi valgt å ta det også med i vårt prosjekt, sa Colman.

I konferanseprogrammet nevnes at et formål med prosjektet er å intervju reindriftsutøverne som både har og ikke har fått vindmølleparkær i sine områder. Hovedspørsmålet er om det kan være noe positivt med vindmølleparkær.

– For hva er alternativet til vindmøller? Et alternativ er kjernekraft, sa Colman.

Miljøforandringer, et gode eller et onde for reindriften?

Hans Tømmervik presenterte et prosjekt som han jobber med sammen med Kjell-Arild Høgda og Stein-Rune Karlsen. Ved hjelp av satellittbilder jobber de med å kartlegge om det har skjedd endringer i vekstsesongen i Fennoskandia og Kola siden 1982. Hovedspørsmålet Tømmervik vil ha svaret på er om vegetasjonen har respondert på klimaendringer.

– Det som hittil har kommet frem i våre undersøkelser er at vegetasjonen har respondert på klimaendringer. Vi har klare indikasjoner på at vekstsesongen er blitt lengre siden 1982, at våren kommer litt tidligere og at høsten kommer litt senere enn den gjorde for 20 år siden, sa Tømmervik. Han mente dette kan slå ut både positivt og negativt for reindriftsnæringen.

– Vi ser jo også på mulige betyd-

Vindmøller. Jonathan Colman, Universitetet i Oslo, satte fokuset på vindmøller og reindrift, spesielt den sterke motstanden mot vindmøller i Norge, i motsetning til Sverige og Finland. – Er det så sikkert at det er negativt for reindriftsnæringen, spurte han. Colman vil med sitt prosjekt prøve å svare på dette.

Grensekryssende problemer. Flere vil dokumentere hvordan utbygginger og inngrep påvirker reindriftsnæringen, deriblant Henrik Lundqvist fra Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala.

Engasjert. Selv om deltakelsen ikke var så stor som mange hadde håpet, så var det ikke noe å si på engasjementet. Mange presentasjoner av forskningsresultater og prosjekter medførte livlige diskusjoner i pausene. I forgrunnen Randi Skum, Samevingen i Norge. Deltakelsen var lavere i år enn det har vært på tidligere konferanser, da det har vært oppimot 150–200 deltakere. I år hadde konferansen 70 deltakere, både forskere, læringer og reineiere.

ALLE FOTO: ANTE BALS

ninger som dette har for næringen, fortalte Tømmervik. Et annet prosjekt som også ble presentert under konferansen, står Henrik Lundqvist, Öje Danell og Lennart Norell ved Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala bak. Lundqvist prøver å utvikle en metode der man kan regne ut hvilken kostnad eller hvilke konsekvenser for eksempel en veibygging vil ha for reindriften.

– Det jeg ser på, er hvordan oppstykking av landområder forringer

området som beiteland, for eksempel ved veibygging. Jeg prøver å få til en metode å regne ut hva slags kostnader dette vil gi for reindriften. Man kan jo tenke seg at bygging av en vei, det vil si en fragmentering eller en oppstykking av ett område, fører til at ett annet område blir vanskeligere tilgjengelig for reinen. Det vil da medføre en kostnad for reinen og reineieren og ta seg dit. Jeg prøver å utvikle en metode for hvordan man kvantitativt kan finne ut denne kost-

naden, sa Lundqvist under sin presentasjon.

Parasitter og kjøttkvalitet

Lundqvist er ikke den eneste som jobber videre med å kartlegge og dokumentere hva slags konsekvenser utbygginger kan medføre for reindriften. Christina Skarpe, ved Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) holder også på å utvikle ett prosjekt der målet er å dokumentere hvordan utbygginger og inngrep påvirker reinens bruk av områder. Prosjektet er fortsatt på planleggingsstadiet, men tanken er å satelittovervåke en reinflokk. Dette for å se hvor nært hyttefelt reinen oppholder seg, om de skyr veier og hvilke rein som påvirkes minst av utbygginger. – Dette mangler man dokumentasjon på, sa Skarpe til forsamlingen.

Videre fikk deltakerne presentert et prosjekt som har til hensikt å finne ut hvordan slakthåndtering påvirker reinkjøttkvaliteten, og et prosjekt der man prøver å finne mer ut om parasitter hos rein. Det som ble sagt om kjøttkvaliteten er at man ved rett håndtering av reinen like før slakt og ved slakt, kan påvirke kjøttkvaliteten. Dette var bare en del av det som ble presentert på konferansen. Reindriftsnytt vil ved en senere anledning komme med flere opplysninger om noe av det som ble presentert på konferansen.

Reindriftsnytt • Boazodoallo-odððasat

ANNONSEINFORMASJON 2004

Reindriftsnytt har et opplag på nærmere 3.000 eksemplarer og utgis gratis til samtlige driftsenheter i Norge. Bladet kommer ut 4 ganger i året.

Vi mener at Reindriftsnytt er den beste markedsplassen for kommuner, fylkeskommuner, utdanningsinstitusjoner, reindriften og bedrifter som retter seg mot næringen.

Det er ingen andre aviser eller tidsskrifter som når så mange i reindriften som Reindriftsnytt.

Format	Sort	Sort+1	Sort+2	4 farger
1/1 side	3.600	4.200	4.800	5.400
1/2 side	2.200	2.800	3.400	4.000
1/3 side	1.900	2.500	3.100	3.700
1/4 side	1.400	2.000	2.600	3.200

Prisene er eks. mva. og forutsetter ferdig annonsemateriell.

Annonsebestilling og materiell

MediaRing AS v/Oddbjørn Sarilla
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04 – Fax. 78 45 70 05
E-post: sarilla@mediaringen.com

NOR's 13de konferanse for rein- og reindriftsforskning i Røros:

Med fokus på sørsamisk reindrift

NOR's 13de forskningskonferanse for rein og reindrift ble en nøye gjennomgang av planlagt forskning på rein og reindrift. Videre fikk deltagerne et lite innblikk i historien og hverdagen til reindriftssamene i den sørsamiske delen av reindrifts-Norge.

Av Ánte Bals

Det var rundt 70 påmeldte på konferansen som ble arrangert av Nordisk organ for reinforskning (NOR) og Senter for samiske studier ved universitetet i Tromsø i tiden 23. til 25. august. Antallet deltagere var lavere i forhold til tidligere konferanser, men i løpet av de tre konferansedagene, fikk tilhørere solid påfyll om pågående og planlagte forskningsprosjekt innen nevnte tema. Konferansen var todelt; en del med presentasjon av avsluttede, pågående og planlagte prosjekt, og en del om sørsamisk reindrift. Forelesningene omhandlet alt fra rettigheter, historie, sosiale aspekter, men også om andre temaer, som biologi, teknikk med mer. Formålet med konferansen er å samle forskere og andre interessenter til å utveksle ideer, tanker og meninger.

Det sørsamiske reindriftsområdet i fokus

Konferansen var lagt til Røros for å rette fokus mot det sørsamiske reindriftsområdet, som er en relativt lite omtalt del av reindriften, i forhold til den nordsamiske reindriften. Men dette betyr ikke at den sørsamiske reindriften ikke har egne utfordringer og temaer de stir med. Dette ble da

Mange tema. Det ble tre lange og interessante dager for de rundt 70 deltagerne på konferansen. De fikk presentert sørsamenes historie, den sørsamiske reindriftens utfordringer og flere nye forskningsprosjekter.

ALLE FOTO: ÁNTÉ BAL'S

også understreket av NOR's formann Inge Even Danielsen i åpningstalen. Danielsen, som selv er reineier i sørsamisk reinbeiteområde, kom inn på hvilke utfordringer den sørsamiske reindriften opplever daglig.

– Reindriften i sørsamisk område taper arealer mot alle interesser og dette er en stor trussel mot næringen. I mange sammenhenger blir vi møtt med at vi har tilpasningsplikt i forhold til andre, fortalte Inge Even Danielsen til tilhørerne. Men selv om reineierne opplever et stort press på næringen, så er det ikke et aktuelt tema å gi seg.

– Trass i alle problemer, så vil vi ikke gjøre noe annet. Vi har tro på næringen, la Danielsen til.

Et område med en vidtfavnende historie og store utfordringer
Historien viser også at det den sørsamiske reindriften stirrer med i dag,

ikke er noe nytt. Sverre Fjellheim foreleste om den sørsamiske reindriften i et historisk perspektiv.

– Helt fra 1600-tallet fins det skriftlige kilder som viser at sørsamisk reindrift allerede da var tilstedeværende. Jeg har funnet fire skriftlige klager fra den tiden som gikk ut på at samene driver utstrakt fangst. Videre er det dokumentert at samene allerede på den tiden hadde reinflokker på flere hundre dyr, sa Fjellheim innledningsvis.

Han kom videre inn på at konflikten med bønder og andre fastboende allerede har oppstått på den tiden.

– Jeg har funnet skriftlige klager på samene, om at de utevidet villreinstammen. Tonen var ofte den at reindriftssamene måtte bevise at de hadde rettigheter, fortsatte Fjellheim.

Disse utfordringene for den sørsamiske reindriftsnæringen har overlevd

til den dag i dag, med at næringen er den som har bevisbyrden i konfliktsaker som gjelder beiterettigheter og andre rettigheter. Beiterettigheter er sentrale utfordringer i det sør-samiske området, noe både Kirsti Strøm Bull og Øyvind Ravna kom inn på i sine innlegg.

Degradering fra bruksrett til næringsrett

Øyvind Ravna, stipendiatur ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø, kom inn på de sør-samiske reindriftsutøveres arealrettigheter, sett fra ett jordskifterettslig synspunkt. Hans undersøkelser støtter i stor grad det Sverre Fjellheim omtalte, men viser også at noen av tvistene som reindriftssamene har hatt opp gjennom tidene i det sør-samiske området, har fått minnelige, om enn ikke varige løsninger. Det er først fra 1800-tallet og senere at det kom store og raske store endringer i myndighetenes og domstolenes syn på reindriftssamenes beiterettigheter.

– På slutten av 1800-tallet ser man en påfallende rask endring, som i løpet av knappe ti år medførte at beiterettighetene ble degradert fra reelle bruksrettigheter til «uskyldige nyttesretter». I perioden før denne endringen var reindriftssamenes rettigheter behandlet på lik linje med andre tinglyke rettigheter, sa Ravna i sitt innlegg. Han viste med eksempler hvordan denne oppfatningen ble brukt mot reindriftssamene i forskjellige tvister opp gjennom tidene.

– Oppfatningen av reindriftsretten som en «uskyldig nyttesrett» ble grundig tilbakevist av Høyesterett i 1968 (Brekkendommen, red.anm.), mens oppfatningen av reindriftsretten som en «næringsrett» har vedvart og kom til uttrykk så sent som under lovarbeid på 1990-tallet (Ot prp 28, 1994-95, red.anm.), sa Ravna.

«Finnelinjen»

Øyvind Ravna kom også inn på det som kalles «finnelinjen» i sitt foredrag. Kort sagt ble det strukket en linje der reindriftssamene uhindret kunne ha rein på beite og jakte på den ene siden, mens den andre siden av denne linjen var forbeholdt de som drev med bufe og slåtter. Denne linjen ble strukket etter forhandlinger mellom reindriftssamer og bønder, i den hensikt å unngå konflikter.

– For jordskiftedommerstanden kan «finnelinja» være et symbol på at den i visse tidsperioder har vært i stand til å gi reindriftsutøvere en rettmessig behandling og ett eksempel på hvordan reindriftssamenes beiterettigheter kan behandles. Selv om den per i dag ikke har en praktisk

Endret oppfatning. Stipendiatur Øyvind Ravna ved juridisk fakultet, Universitetet i Tromsø, kunne fortelle hvordan oppfatningen av reindriftsutøvernes rettigheter har endret seg gjennom historien og hvordan dette har påvirket reindriften, ikke bare i det sør-samiske området, men i hele landet.

Lang historie. Sverre Fjellheim har undersøkt skriftlige kilder som dokumenterer sør-samenes nærvær, men også konflikter mellom samer og andre, flere hundre år tilbake i tid.

betydning, må den rettslig sett ennå betraktes å ha det, da den nedfeller et prinsipp om at reindriftssamenes rettigheter må betraktes på linje med bufeholdernes rettigheter i utmarka og ikke som en vikende rett, sa Øyvind Ravna. Professor ved juridisk fakultet, Universitetet i Oslo, Kirsti Strøm Bull, slo også fast i sitt innlegg at reindriftens rettigheter stiller svakere i rettssystemet enn mange andre rettigheter.

– Dette selv om Høyesterett i Brekkendommen og Altevanndommen (begge i 1968, red.anm.) slår fast at reindriftens rettigheter er en bruksrett, og ikke kan karakteriseres som «tålt bruk», slik det er gjort i visse saker i eldre og nyere tid, fortalte Strøm Bull. Strøm Bulls innlegg viste at dette ikke bare er ett problem for sør-samisk reindrift, men for reindriftsrettighetene generelt.

– Reindriftsloven, en lov for andre Strøm Bull brukte reindriftsloven som ett eksempel på hvordan reindriftssamenes rettigheter ofte må vike for andre hensyn.

– Det er påfallende hvordan reindriftsloven regulerer forholdene mellom reindriften og konkurrerende næring, sa Strøm Bull i sitt innlegg. Hun sammenlignet for eksempel beiteloven og reindriftsloven, og viste til at det fins visse forbehold i reindriftsloven som ikke fins i beiteloven.

– En forskjell finner vi på det som i jussen kalles «de skadelidtes medvirkning», som f.eks. kan omhandle saker der beiting forårsaker skader på andres eiendom. I beiteloven fins det en tillempning om at om den skadelidte selv har medvirket til

skaden, så må den skadelidte selv ta en del av ansvaret. En slik tillempning fins ikke i reindriftsloven, fortalte Strøm Bull til konferansedeltakerne. Videre viste hun til den forskjellen i de to nevnte lovene at reineiere ikke har like store rettigheter til å sette opp ett nødvendig gjerde, mens landbruket har disse rettighetene.

– Et merkelig forbehold finner vi i reindriftslovens paragraf 15, annet ledd, der det slås fast at jordbruk og skogbruk prioriteres. Dette er brudd på et prinsipp som vi ellers ikke finner i norsk rett, mener Strøm Bull. Hun karakteriserte på bakgrunn av hennes innlegg, reindriftsloven like mye som en «lov for andre», enn en lov for reindriftsnæringen. Strøm Bull kom også inn på saker der reindriften har vunnet frem med sitt syn, og karakteriserte dommen i Selbusaken, som veldig viktig for næringen.

– Det var lignende saker lenger nord som bare ventet på å bli satt i gang, men som ikke ble det, på grunn av utfallet i Selbusaken, slo Strøm Bull fast.

Trenger nye markedskanaler

Det må skapes nye og alternative markedskanaler hvis Verdiskapingsprogrammet for rein skal øke produktmangfoldet og dermed unngå konkurransen bare på pris på reinkjøtt. Sammen med en generisk markedsføring av reinkjøttprodukter som særegent og eksklusivt kan det bidra til å endre markedssituasjonen i riktig retning.

Av Lars Rønning,
Nordlandsforskning

Evalueringen av Verdiskapingsprogrammet for rein (VSP-rein), viser at hovedmålet og delmålene i programmet har en bred oppslutning i næringen. En av grunnene til dette er bevisstheten i reindriftsnæringen om at de står for en produksjon av produkter som på mange måter er unike på grunn av lokaliseringen i arktiske områder, produksjonsformen med bruk av naturlige beiteressurser og andre egenskaper ved reinen og reindriften. Samtidig har reineierne i økende grad sett seg selv som leverandør av råvarer til en volumorientert slakte- og videreføredlingsindustri.

Dette har ført til prispress og en relativ nedgang i pris til reineiere. En velkjent utvikling innenfor mange råvareproduserende næringer.

Utnytte markedspotensialet

I følge målsettingene tar VSP-rein sikte på å endre denne markedssituasjonen der lite av verdiskapingen blir igjen hos reineier. Målet er at markedspotensialet for reinprodukter skal utnyttes bedre.

Lars Rønning.

Nye prosjekter er startet og flere forprosjekter utredet muligheten for iverksetting av virksomhet der målet er å selge kvalitetsprodukter av rein i markeder med stor betalingsvilje. Dels er dette satsing på salg av produkter alene og dels en kombinasjon av produkter kombinert med ulike former for tjenester, som servering og opplevelser i et arktisk miljø. Man har ønsket å få fram prosjekter som viser mulighetene og som dermed motivere til flere initiativ fra reineierne side. Intensjonen er at neste fase av VSP-rein i større grad skal koncentreres om utvikling av nye markeder og markedskanaler. Det er her de store utfordringene ligger, og lykkes med dette arbeidet blir avgjørende for å skape varige positive effekter av VSP-rein.

Dominert av de store

I lang tid har markedet for reinkjøtt vært dominert av noen få store aktører. Disse har i sterk grad vært volumorientert og satset på en kostnadseffektiv slakting, foredling og distribusjon av reinkjøtt. Dette har bidratt til en markedssituasjon med relativt få produktvarianter der reineierne opplever synkende verdi av sin råvareproduksjon. Spørrs-

Tøff start for ny foredriftsbedrift

Arctic Rein og Vilt fikk en knalltøff start. Åpningen av det nye foredrifts-anlegget på Mo skjedde samtidig som landbruksminister Lars Sponheim møtte ty til ekstraordinær markedsføring av reinkjøtt for å bli kvitt kjøtbergene.

Av Per Torbjørn Jystad

For daglig leder John Anders Lifjell har det vært svært travle år siden han etteide om en viderforedriftsbedrift på Mo ble født. Ved inngangen til sommeren sittet han med et flunkende nyt foredriftsanlegg, men svingen har kostet mye. Markedet for reinkjøtt kollapset akkurat da produksjonen skulle begynne i desember i fjor.

– Vi skulle vært i gang i oktober, men det ble oppstart først den 10.–11. desember. Derved gikk også julesalget, konstaterer Lifjell.

Moderne bedrift
Det Skinner gjennom at ingenting er overflatt til tilfeldigheterne under arbeidet med lokalene på Gruben i Mo i Rana. Gulv, vegg, tak – alt er rotatrenovert. Nyt moderne utstyr er montert i alle rom og de tekniske installasjonene skal sikre en rasjonal drift. Det er rent, pent og oversiktlig i alle krakler og krokker av de cirka 700 kvadratmeterne med kontorer, produksjonslokaler og lager. Til sammen er det investert 5,5–6 millioner kroner for å omgjøre det tidligere bilverkstedet til foredriftsanlegg for reinkjøtt og annet vilt. Etter er fem norske reineiere, et reinbeitedistrikts, Rana Urvikningselskap, Statskog og

Toffe løk: John Anders Lifjell kunne åpne dørene på det nye anlegget samtidig som landbruksministeren bevilget ekstra midler for å bli kvitt kjøtbergene. – Det var ikke slik vi hadde tenkt oss det da vi gikk i gang med planleggingen av bedriften, sier John Anders Lifjell.

Foto: Per Torbjørn Jystad

en svensk sameby.

– Et topp moderne anlegg for nedskjæring, produksjon av polse, spekkpolse, hakk, røkte produkter og filer.

Videre har vi verdigste produkter som rodbiff og reinsdyrstek. Vi har sattset på maskinparken noe som igjen gir oss mulighet for å utvile nye

Verdiskapningsprogrammet. Etableringen av Arctic Rein og Vilt AS på Mo i Rana i Nordland, er det største prosjektet VSP-Rein har gått inn i. Reindriftsnytt var på besøk hos daglig leder John Anders Lifjell i mai i år.

FAKSIMILE: REINDRIFTSNYTT NR. 2-2004

målet er så hvilken strategi VSP-rein bør legge opp til gjennom utvikling og prioritering av prosjekter for å endre denne markedssituasjonen.

Delmålene i VSP-rein sier noe om grunnlaget for økt verdiskaping i reindriften. Utvikling av flere nye og tradisjonelle produkter, samt økt engasjement fra reineiere i videreførelsing og salg, er spesifisert som en markedsstrategi som kan lede til en realisering av økt verdiskaping som kommer reineierne til gode. Dette peker i retning av en nisjepreget markedssituasjon der volummessig små produkter med særegen kvalitet tilpasses bestemte markedssegmenter. En slik markedssituasjon kan ha flere positive virkninger for reindriftsnæringen. For det første vil et større

produktmangfold bidra til økt verdiskaping gjennom å utnytte kundenes ulike preferanser. Med et stort antall produkter finner flere kunder de produktene de foretrekker og er villig til å betale mest for. For en næring hvor volumökning hindres av begrensede beiteressurser blir dette en måte å øke verdiskapingen på uten at ressursgrunnlaget forringes.

Kvalitet på råvarene

For det andre vil en differensiering mellom ulike produkter der kundene velger på bakgrunn av kvalitet i større grad enn pris, redusere priskonkurransen mellom ulike produsenter. Gruppen av produsentene vil dermed totalt få en større del av verdiskapingen. For det tredje kan en nisjepreget markedssituasjon styrke reineierne konkurransesevne i verdikjeden. For å produsere kvalitetsprodukter som er etterspurt i markedet, må det gjennom hele verdikjeden være god kommunikasjon mellom leverandør og mottaker. Kvaliteten på sluttproduktene starter med råvareproduksjonen. Reineierne som produsent av råvarer blir derfor viktig for resten av verdikjeden uavhengig av om videreføring og salg gjøres av reineier selv eller overlates til andre aktører. En stor grad av samarbeid på langs av verdikjeden er også nødvendig for å bidra til kostnadseffektiv produksjon. Ellers kan potensialet for økt verdiskaping bli oppspist av økte produktionskostnader.

Nye markedskanaler

Et spørsmål er hvordan VSP-rein best kan bidra til å realisere en ønsket markedssituasjon der reineierne oppnår en større del av verdiskapingen. Kan dette oppnås gjennom utvikling av de etablerte markedskanalene, eller må det etableres nye markedskanaler?

Etablerte markedsaktører har opparbeidede markedskanaler for sin produksjon, og dette er store aktører som i utgangspunktet sitter med betydelige ressurser i form av kompetanse, nettverk og kapital for å drive produktutvikling og markedsføring.

Likevel har disse aktørene satset på en volum- og lavkoststrategi tilpasset sterke kjeder i detaljhandelen. Med et slikt valg av konkurransestrategi vil det også utvikles en organisasjon som er tilpasset et fokus på kostnadseffektivitet. Evnen til å utvikle nye produkter og markeder er derfor ikke nødvendigvis til stede selv om produksjons- og kapitalressursene er der. En må også gå ut fra at valg av konkurransestrategi i en gitt markedssituasjon er gjort av hensyn til lønnsomhet. Etablerte aktører med en valgt konkurransestrategi og tilpasset organisasjon har derfor i utgangspunktet ikke incentiver til å endre denne markeds- og konkurransesituasjonen.

Særegent og eksklusivt

Skal VSP-rein bidra til økt produktmangfold der ulike produsenter satser på ulike produkter og dermed unngår direkte priskonkurranse, må det også satses på prosjekter som kan skape nye og alternative markedskanaler. Sammen med en generisk markeds-

føring av reinkjøttprodukter som særegent og eksklusivt i forhold til kjøttprodukter fra landbruket, kan dette bidra til å endre markedssituasjonen i ønsket retning. Etablering av markedskanaler som gir en effektiv konkurransे på differensiering mot dagens etablerte aktører kan også påvirke disse til økt produktutvikling og egne differensieringsstrategier.

Dette krever at det blir konkurransे om leverandørene slik at de markedskanalene som er i stand til å skape størst verdier av reinproduktene vinner konkurransen om råvarene.

Å oppnå en slik konkurransesituasjon om råvarene fra primærproduksjonen krever nye markedskanaler med en kapasitet utover salg på det lokale markedet. Slike etableringer er en langsiglig og krevende oppgave. VSP-rein bør derfor bidra med støtte for at mellomstore aktører skal greie å etablere seg på det regionale og nasjonale markedet. Om dette er reineiere, eksterne aktører eller et samarbeid mellom disse er ikke nødvendigvis

Langsiktig satsing

Verdiskapingsprogrammet for reindriften (VSP-rein) har som formål å bidra til økt verdiskaping i reindriftsnæringen slik at det kommer reineier til gode. Programmet har siden starten i 2001 bidratt til betydelig virksomhet og engasjement i næringen. Reindriftsnæringen og verdiskapingsprogrammet står imidlertid også overfor betydelige utfordringer med å fullføre det engasjementet som er påbegynt slik at dette gir varige resultater for reineierne.

Bakgrunnen for denne artikkelen i Reindriftsnytt er en evaluering av VSP-rein foretatt av Nordlandsforskning i samarbeid med Norsk Institutt for Landbruksøkonomisk Forskning og Norut-NIBR Finnmark. Her er ressursbruken, faglige prioriteringer og resultater av første

fase av VSP-rein evaluert. Programmet er ment å være en langsiglig satsing, og er derfor inndelt i faser. Første fase omfattet de to første driftsårene fra 2001 til 2003.

Rundt 50 ulike prosjekter ble tildelt støtte på til sammen 12 millioner kroner i løpet av disse to årene. En tredjedel av alle prosjekter er forprosjekter hvor det er gitt støtte til utredning av fremtidige hovedprosjekter. Hovedprosjektene utgjør også en tredjedel av alle prosjekter, mens den resterende tredjedelen er ulike typer utviklingsprosjekter. VSP-rein har i den innledende fasen, i tråd med vedtatte retningslinjer, gitt støtte til flest bedriftsrettede prosjekter der formålet i hovedsak har vært kompetanseheving og bedriftsutvikling/-etablering.

avgjørende. Det viktige er at dette er markedskanaler med en klar differensieringsstrategi som øker verdien av primærproduksjonen. På den måten kommer dette reineiere til gode selv om støttemottakerne ikke selv er reineiere.

Stimulere til mangfold

Mindre prosjekter hvor reineiere kan øke verdien av egen produksjon gjennom videreforedling og salg, er positivt for å vise hvilket potensial reinprodukter har og for å øke mangfoldet av produkter og markedskonsepter. Her har VSP-rein vært viktig for at et stort mangfold av ideer har blomstret opp. På lengre sikt og for at VSP-rein skal føre til en endring i reindriftsnæringen også utover programperioden, er likevel etableringen av nye markedskanaler til større markeder som kan omsette store deler av kjøttproduksjonen i næringen det avgjørende.

På dette området gjenstår mye arbeid for å lykkes. VSP-rein bør derfor satse kraftig på dette framover og en bør være mindre opptatt av om slike markedskanaler etableres av reineiere, aktører utenfor næringen, eller om det er etablerte markedsaktører som utvikler mer differensierte markedskanaler. Den av-

Småskala. Fra evalueringen; – Mindre prosjekter hvor reineiere kan øke verdien av egen produksjon gjennom videreforedling og salg er positivt for å vise hvilket potensielle reinprodukter har og for å øke mangfoldet av produkter og markedskonsepter.

FOTO: PER TORBJØRN JYSTAD

gjørende parameteren som VSP-rein bør styre mot er økt verdi av den samlede primærproduksjonen i rein-

driftsnæringen. Det vil komme reineiere til gode og bidra til en leve-dyktig næring.

Nasjonalpark-sider på Internett

– Nasjonalparksidene vil gjøre storlagen og mangfoldig norsk natur kjent utover Norges grenser. Det sa miljøvernminister Knut Arild Hareide da han i sommer lanserte Norges nye, offisielle nasjonalpark-sider på Internett. Nettsidene inneholder også en presentasjon av nasjonalpark-sentrene i Norge, ifølge nettsidene til Miljøverndepartementet.

Statsministeren og miljøvernministeren åpnet Dovre nasjonalpark og nye Rondane

Dovre nasjonalpark og nye Rondane ble offisielt åpnet av statsminister Kjell Magne Bondevik og miljøvernminister Knut Arild Hareide 28. august

– Det er en ære for meg å få delta i åpningen av Dovre

nasjonpark, den 21. i rekken da den ble opprettet i fjor høst. Vi har nå til sammen 23 nasjonalparker på fastlandet i Norge, og det er til glede for mange, sier statsminister Kjell Magne Bondevik.

Kunnskapsinstitusjoner skal vurderes

Landbruksdepartementet vil utrede grunnlag for en ny institusjon innen skog, landskap, utmark, jordsmonn og geodata, heter det i en pressemelding fra Landbruksdepartementet.

Organisering av oppgavene ved Skogforsk, NIJOS, samt de oppgavene som finansieres over statsbudsjettet ved Skogbrukets kursinstitutt skal vurderes.

Så på klimaendringer

En delegasjon amerikanske senatorer var i august på Svalbard, hvor de

blant annet har vært for å lære mer om de pågående klimaendringene i Arktis. Delegasjonen ble ledet av John McCain som tapte republikanernes nominasjonskamp mot George W. Bush for fire år siden, og som har vært en markant person i den nasjonale klimadebatten. I delegasjonen inngikk også senator Hillary Clinton.

Nordreisa i sommer, ifølge nettsidene til Miljøverndepartementet.

DN opprettholder sitt vedtak

Direktoratet for naturforvaltning DN, opprettholder sitt vedtak av 20. juli 2004 i forbindelse med klage på avslag på søknad om fellingstillatelse på ulv fra Stor-Elvdal kommune. DN har lagt avgjørende vekt på bestandssituasjonen for ulv i Norge, men også tatt sterke hensyn til registrerte og potensielle ulveskader, samt områdets betydning som beitemark og mulighetene for forebyggende tiltak, ifølge nettsiden til DN.

Norges tiende nasjonalparksenter åpnet

– Halti nasjonalparksenter vil bli den viktigste informasjonskilden til den mektige og spennende naturen i den langstrakte Reisadalen. Det sa miljøverminister Knut Arild Hareide da han sto for den offisielle åpningen Halti nasjonalparksenter i

Behov for reindriving?

HelikopterDrift AS tilbyr reindriving med Huges 500 og Robinson 44 til fordelaktige priser. Flere av våre piloter har god erfaring fra reindrift.

Selskapet opererer totalt 11 helikoptere over hele landet. Hovedbase er på Kjeller v/Lillestrøm. Utebasar og avdelinger i Narvik, Brønnøysund, Valdres og Stavanger.

Ta kontakt for nærmere informasjon!

Tlf. 63 80 11 00 – Mob. 91 36 00 00
E-post: mail@helikopter.no - www.helikopter.no

Čohkke «boazodoalloosániid»

– Samler «reindriftsord»

Ovddeš boazosámi nissonat dovde
boazodoalu seamma bures go isidat.
Dan duodašta boazodoallofágalaš
doahpagiid dutkan.

Cállán: Agnar Berg
Jorgalan: Inger Anna Eira

Mu dutkamat čájehit ahte ovdalaš
áigge barge boazosámi nissonolbmot
seamma bargguid go dievdoolbmot.
Vuorraset nissonolbmot dovdet
seamma guodohan- ja guohtundoah-
pagiid go dievdoolbmot, muitala
Davviriikkaid Sámi Instituhta dutki
Inger Marie Gaup Eira.

Rievddadeaddji giella

Diehit ovdalačas ahte boazodoalus
barge nissonolbmot olu daid seamma
bargguid go dievdoolbmot. Dattegi ii
leat ovdal dárkilit guorahallojuvvon
makkár boazodoallofágalaš doahpagi-
id vuorraset nissonolbmot ja dievdoo-
lrbmot máhttet. Go juo ii leat dadi
stuurát vealla sohkabeliid máhtus, de
duodašta dat ahte nissonolbmuid ja
dievdoolbmuid gaskka lei dásseárvu
ovdalaš áiggi, oaivvilda Gaup Eira.

Gaup Eira lea válđán sámegiela
válđofága Tromssa universitehtas.
Son lea olu bargan giella- ja termino-
logijajagažaldagaiguin. Son lohká iežas
leat álgán dutkat boazodoallofágalaš
giellaterminologija danne go boazodo-
allologiella nu rievddada. Boarráset
buolvvas lea máhttua, muhto dát
máhttua jávká jus ii čállojuvvu ja
duodaštvuvvo.

Dál ferte dáinna bargagoahtit.
Guokte vuorraset boazobargi gean
guovtto áigon jearahallat, jámiiga
ovdal go háhppehin sudnuin hup-

Dutki Inger Marie Gaup Eira lohká vuorraset nissonolbmuid máhttit seamma boazodoallofágalaš doahpagiid go dievdoolbmot.

Forsker Inger Marie Gaup Eira sier at eldre kvinner sitter inne med de samme begrepene om reindrift som mennene gjør.

Govva/Foto: Agnar Berg

mát, muitala Gaup Eira.

2002' stuoradiggeárvulasas sámi
alit oaahpu birra, namuhuvvo ee. árbe-
virolaš máhttu mii lea jávkagoahtime.

Gullá ieš boazodollui

Gaup Eira álggii fealtabargguinis
diimmá geasi go jearahallagodii vuor-
raset boazobargiid. Son lea válljen
«informánttaid» buot Oarje-Finn-
márku golmma johtolagain. Dutka-
mistis lea deattuhan guokte suorggi;
guohtunterminologija ja guodohan-
terminologija.

Ieš lea bajásšaddan boazodoalus
Guovdageainnus. Bearaš gullá oroh-
hakki 39 Árdni/Gávvir. Gaup Eira
lohká iežas leat fárus boazodoalus álo
go fal astá.

Mu iežan boazodoalloduogás lea
ávkkálaš, muhto sáhttá maiddái leat

hehttehussan go dutkkan boazodoal-
logiela. Munnje lea álki ipmirdit
maid vuorraset olbmot oaivvildit.
Muhto vuorraset olbmot doivot
maiddái mu diehit visot ja danne eai
beroš čilget doahpagiid vuđolaš
mearkkašumiid. Mun han dáhtośin
buot dieđuid doahpaga birra, maid-
dái vuđolaččamus mearkkašumiid.

Gaup Eira lohká iežas boazodoal-
logiella-dutkosa galgat leat sámegillii
ja danne lea olu áiggi atrán jorgalit
fágagirjjálašvuoda dárogielas ja enge-
lašgielas sámegillii, go ii gávdno sá-
megiel fágagirjjálašvuorta.

«Skohteráigi»

Gaup Eirra prošeavta lea Boazodoalu
ovdánahttinfonda dorjon ja dat galgá
leat válmmas ovdal juovllaaid dán jagi.
Prošeakta lea dattegi dušše álgobar-

De gamle reindriftskvinnene visste like mye om reindrift som sine ektemenn. Forskning på reindriftsfaglige begreper bekrefter påstanden.

Av: Agnar Berg

– Mine undersøkelser viser at reindriftskvinnene gjorde akkurat det samme som mennene i gamle dager. Eldre kvinner sitter inne med de samme begrepene om gjeting og beiter som mennene gjør, sier forsker Inger Marie Gaup Eira ved Nordisk Samisk Institutt.

Et språk i endring

At kvinne gjorde mye av det samme som mennene i reindriften i gamle dager er ingen ny «oppdagelse». Men det er første gang at noen har gjort en systematisk undersøkelse om hvilke kunnskaper eldre kvinner og menn sitter inne med når det gjelder reindriftsfaglige begreper. At det ikke er noen vesentlig forskjell mellom kjønnene, viser at kvinne og mann

gun viidát ja stuorát boazodoallogiel-la-prošekti dahje prošeavtaide. Čakčii álgá Gaup Eira doavttirgrádastudentan Tromssa universitehtii. Son áiggošii váldit boazodoallogiela terminologija doavttirgráda.

Jurddašan ahete dát bárgu galggašii leat boazodoalsoleksikona vuodđun. Muhto jus dat galggaš menestuvvat, de ferte oažžut eanebuid fárrui. Leksikona livččii mávssolaš boazodoallogiela áittardeapmái ja referánsan sidjide geat háliidit giela oahppat. Lean olu govven go lean bargan dáid barguid, ja daid govaid sahtášii bidjet leksikonii, muitala Gaup Eira.

Boazodoallogiella diehttelasat maid ovdána ja rievda. Leat sánit mat leat jávkan beaivválaš anus, ja odda sánit leat boahktán sadjái. Odda «skohterági» lea maiddái dagahan ahete olu sánit leat dán áiggi «liiggás», go ráidostallamiin leat goasii oalát heaitán. Go geargá prošeavttain ovdal juovlaid, de áigu Inger Marie Gaup Eira sáddet sátnelisttu Sámediggái.

var likestilt i arbeidet i gamle dager, mener Gaup Eira.

Gaup Eira har hovedfag i samisk fra Universitetet i Tromsø. Hun har arbeidet mye med problemstilinger inne språk og terminologi. Hun sier at grunnen til at hun bestemte seg for å gå inn i den reindriftsfaglige språkterminologien, var at reindriftsspråket er i sterk endring. At kunnskapen ligger hos den eldre generasjonen og at denne kunnskapen snart vil være borte om ikke noen får den skrevet ned.

– Jeg vil si at det er på høy tid å gripe fatt i dette. To eldre reindriftsutøvere som jeg skulle snakke med døde før jeg kom så langt, sier hun.

I stortingsinnstillingen fra 2002 om høyere samisk utdanning og forskning blir blant annet det med tradisjonskunnskap som er i ferd med å forsvinne tatt opp.

Kommer fra reindriften

Gaup Eira startet feltarbeidet med å intervjuer eldre reindriftsutøvere i fjor sommer. Hun har valgt ut «informanter» fra alle tre sonene i Vest-Finnmark reinbeiteområde. Hun har koncentrert seg om to områder; beiteterminalogi og gjeteterminologi.

Selv er hun oppvokst i reindriften i Kautokeino. Familien tilhører distrikt 39 Árdni/Gávvir. Gaup Eira forteller at hun er med i reindrifta fremdeles når hun har anledning.

– At jeg kommer fra en reindriftsfamilie er både positivt og negativt i forhold til prosjektet med å dokumentere reindriftsspråket. Det er enkelt for meg å skjønne hva de eldre mener. Samtidig så er det slik at de

eldre regner med at jeg vet det meste slik at de ikke forklarer det grunnleggende om begrepene. Jeg ønsker jo alle nyansene om et begrep, også det mest grunnleggende, sier hun.

Gaup Eira sier at siden hennes arbeid med reindriftsspråket skal være på samisk, har det gått med mye tid til å oversette faglitteratur om emnet fra norsk og engelsk til samisk siden det ikke finnes noen faglitteratur på samisk.

«Scootertiden»

Prosjektet til Gaup Eira, som er støttet av Reindriftens utviklingsfond, skal være ferdig før jul i år. Prosjektet er imidlertid bare begynnelsen til et omfattende og større prosjekt eller prosjekter på reindriftsspråket. Til høsten melder Gaup Eira seg opp som doktorgradsstudent ved Universitetet i Tromsø. Hun ønsker å gjøre en doktorgrad på terminologi i reindriftsspråk.

Inger Marie Gaup Eira lea ieš bajásšaddan boazodoalus. Gielladutki lohká iežas boazodoallo duogáža leat ábasin go guorahallá «boazodoallogiela».

Inger Marie Gaup Eira er selv vokst opp i reindriften. Språkforskeren sier at det kommer godt med i hennes arbeid med «reindriftsspråket».

Govva/Foto: Agnar Berg

Gaup Eira sier videre at reindriftsspråket selvfolgelig ei i utvikling. Det er ord som har gått ut av dagligtalen, mens nye er kommet inn. Den nye «scootertiden» har også gjort flere ord «overflødig» da det å bruke rein som trekkdyr nærmest er borte. Når hun er ferdig med prosjektet før jul i år skal hun også sende en ordliste til Sametinget.

Bargu lea somá

Arbeid er gøy

Miessemearkun odne ii leat šat dat mii lea leamaš. Dál lea sihke mearkunáigi ja vuohki rievdan. Soaitá buori guvlui, muhto lea oassi boazosápmelačča gelbbolašvuodas mii jávká go odda bargomállet váldet eambbo saji otná boazodoalus. Nu oaivvildeaba oappášguovttos Karen Hætta Gaup (76) ja Marit Hætta Sara (72) Ábborášša i orohagas Oarje-Finnmárkkus.

Ja roahkka oažžo dadjat ahte áhkut diehtiba man birra lea sáhka. Soai leaba agibeavve bargin bohccuigun, eabage loga ovttage jagi vasihan ahte eaba leat oassálastan miessemearkumis. Boazodoalloodđasat deaivvadii sud-nuin go ábonat ledje misiuid mearkume mihcamaráigge mannán geasi.

Soai cohkkába gárddis ja humádeaba ovddit áiggiid birra seammás go čalmmit vigget aivve bohccuid guvlui.

Kalvmerking idag er ikke det det engang var. Nå er både tidspunkt og metode endret i forhold til før. Kanskje er det mange fordeler med det, men en del av reindriftsutøverens kunnskaper forsvinner når nye arbeidsmetoder tas i bruk i moderne reindrift. Det mener søstrene Karen Hætta Gaup (76) og Marit Hætta Sara (72) i distrikt 34 Ábborášša i Vest-Finnmark.

Og man kan trygt si at damene vet hva de snakker om. De har i hele sitt liv arbeidet med rein, de mener selv at ingen av de to har vært fraværende fra kalvmerkinga ett eneste år. Reindriftsnytt møtte de to da distriktet hadde kalvmerking rundt St.Hans-tider i år.

Søstrene sitter i merkejerdet og prater løst om gamle dager samtidig som øynene hele tiden følger med på reinsdyras bevegelser. Praten blir også hyppig avbrutt når de to

Gáren (gurutbealde) ja Måret humadeaba áygirit boazo doalu rievdamana ovdalaččas otnážži.

Karen (til venstre) og Marit snakker ivrig om reindriftens utvikling frem til idag.

Ságastallan boatkana ge ain go duos dás fitmes oappaš-
guovttos fuobmába juoidá mii lea mearkkašan veara.
Hárjánan čalmmit čuvvot mielde visot; leš dál mihtilmas
miessi maid hálideaba oaidnit gean lea, bohccu guolga,
hápmi, láhttenmálle, lea go rotnu vai čoavčis, gieris
miesit jna. Orro nu nannosit lundai darvánan ahete ferte
buot mihttestit ja bidjat muitui. Šaddaba vel ieža nai
himáhllat manne soai dien bargaba. – Eaba han soai
leat šat mat ge miessemearkuid, lohkába.

– Eat mii ovdal gal leat beassan miessemearkungárddis
cohkkát ja gilgedit. Dalle lei oalle dehálaš dovdat miesi
rievttes álddu maŋŋái go eallu ruohttá ja darvehit dan
suohpaniin. Ii galgan viehkat ja «stresset», muhto liikká
fertii bargat jodánit vai eallu ii dárbbáš nu guhká gárd-
dis, lohká Máret. Juste diet lea buorre dáinna mearkun-
vugiin, ahete eallu ii dárbbáš ruohttat gárddis. Dál oain-
nat geahčadeaddijit cohkkájít gárddis ja báhpírii čállét
gean álddu čuovvu diet ja diet nummár miessi. Misiide
leat nummárgílkorat hengejuvvon čeabehii ovdal go leat
luitojuvvon geahčadanlatnjjii. Go buot miesit leat gávd-
nan etniid, de fas biddjojít gírdnui gos miesit ožzot
bealljemearkka. Leat nummárgílkorat ja báberlistu mii
dalle lea vuoddun go eaiggát galgá oažžut iežas miesi.
Lea nu ahete jus eaiggát ii leat leamaš geahčadeame, de ii
šatta oaidnit makkár miessi gullá mákkárge áldui.
Muhto liikká son beassá merkestit iežas miesi listtu miel-
de. – Diekko jávket dehálaš bealit boazobarggus, sihke
njoarostančéhppodat, bajildovdan ja muitinhárjáneapmi.
Maiddái mearkadovdan sáhttá hedjonit, go dál oallusat
dárkkistit dušše iežaset mearkka, oaivvilda Máret.

Oappášguovttos leaba áibbas ovtaaoivilis ahete mear-
kunáigodat lea dehálaš. Ii leat várra soaitthágas ahete
ovdal eai láven ná árrat mearkut. – Ovdal láviimet bor-
gemánu mearkut, dalle go eallu ieš čoahkkana ja miesit
leat stuorábut ja gierráseappot álddu čuovvut. Boazo-
vázziai eai lean fievrut eambbo iežaset juolggit, viega
manne ealu viežzat gárdái. Diet lea nu ollu rievdan ahete
lea dego livčii eará bargu maid mii dál bargat. Dál gal
orro measta ilgat oaidnit ahete rukses miesit leat gárddis
ja go jurddaša dan vel ahete leat mašiinnaiguin vuojehan
gárdái, dadjá Gáren.

Gáren ja Máret hálideaba ahete bohccuin galggašii
buorre dilli ja imáštallaba lea go son die juoga mii daga-
ha ahete bohccot leat dán áigge geahppaseappot go ovdal.
– Dál ii beasa áldu vuoinjastit miesážiin dan áiggi mii
livčii buot deháleamos, namalassi giđasgeasi go sihke
áldu ja miessi dárbbášeaba ráfi vai ahtanuššaba. Jus man-
net olu diimmut go miessi ii beasa njammat, de han áld-
dus dievvá ruoksi ja nie muosehuvvá njamman mii ii leat
buorre áldui iige miessái – hui lunddolaš goit munno
ipmárdusa mielde. Jearaldahkii lea go son die dakkár ášši
maid nissonolbmot ipmirdit ja vuhtii váldet eambbo go
dievddut, vástideaba ahete ovdalaš dievddut dat goit leat
dien ipmirdan!

Nu min ságastallan jorrá nisson- ja dievdoolbmuid

årvákne søstrene oppdager noe som er verdt å merke seg.
Med trenete blikk følger de med på alt; fra en kalv med noe
spesielt ved seg som de gjerne vil vite hvem sitt det er, rei-
nens hårfarge, utseende, oppførsel, er det ei simle som ikke
har født eller har den mistet kalv, er kalven flink å følge
simla osv. Det virker som at alt dette er noe som naturlig
hører til damene, at de må følge årvákent med på alt for så å
lagre det i minnet. Begge må kremte litt og stille spørsmål
ved hvorfor de gjør dette. – Vi er jo ikke lenger noen aktive
utøvere, sier de to.

– Nei før i tida hadde vi ikke anledning til å sitte i ro i
merkegjerdet. Den gang var det viktig å kunne observere og
plassere kalv og simle riktig sammen selv om flokken sprang
rundt, og deretter fange den fast med lassoen. Man skulle
ikke løpe og stresse rundt, men likevel jobbe fort og effek-
tivt slik at reinen slapp å være lenge inne i gjerdet, sier
Marit. Akkurat det er en fordel med denne merkemetoden,
at flokken ikke trenger å springe i gjerdet. Nå er det gjetere
som sitter i ro inne i gjerdet og skriver opp hvilke simler og
kalv hører sammen. Kalvene har fått en merkelapp rundt
halsen med et nummer på før de er sluppet ut i et større
gjerde. Når alle kalvene har funnet mora, så fanges de inn i
et mindre gjerde igjen og får sitt øremerke. Da er det num-
merlapp og papirliste som er grunnlag for at eieren får
merke sin kalv. Hvis eieren selv ikke har deltatt i det store
gjerdet, så ser ikke vedkommende hvilken kalv som tilhører
hvilkensimle. Men likevel får han jo merket kalven sin på
grunnlag av listen med alle numrene på. – Med dette for-
svinner en del av tradisjonell reindrift, både evnen til å
kunne kaste lasso, identifisering av kalv og simle samt
hukommelsestrening. Også kunnskapen om forskjellige
reinmerker kan bli dårligere, siden mange idag kun konser-
trerer seg om sitt eget merke, mener Marit.

Søstrene er enige i at tidspunkt for når man merker er
viktig. Det er kanskje ikke tilfeldig at man før i tiden ikke
merket så tidlig på sommeren? – Før pleide vi å merke i
august måned, når flokken selv begynner å samles og når
kalvene er blitt større og flinkere til å følge simla. Reingje-
terne hadde ikke kjøretøy, men de gikk til fots da de samlet
reinflokkene i gjerdet. Dette er så totalt forskjellig fra idag at
det virker nesten som at det er noe helt annet vi driver med
nå. Det er nesten ubehagelig å se at småkalvene står i gjerdet
og når man i tillegg vet at disse er hentet inn med maskiner
er det ekstra ille å tenke på, sier Karen.

Karen og Marit er opptatt av dyrevelferd, og spekulerer
på om dette kan være en medvirkende årsak til at vekten på
reinen er lavere idag enn tidligere. – Nå får ikke simla ro
med den lille kalven sin. Vårsommeren er svært viktig både
for simle og kalv for å kunne vokse. Hvis det går mange
timer slik at kalven ikke får die, får simla mindre melk og
blir forstyrret i diingen, noe som ikke er bra for hverken
kalven eller simla. Dette er helt naturlig tankegang for oss
ihvertfall. På spørsmål om dette kan være noe som kvinner
har en bedre forståelse for og at kvinner tar mer hensyn til
dette enn menn, så svarer de at før i tiden skjønte også

Lea sikkár ah te oappášguovttos leaba visot Ábborášša gárde bargguin fárus. Dá leaba ruostibuo lašin rátkkagárddis gos maid logahe ealuid juovlamánuš 2003:s.

Like sikkert som at flokken til Ábborášša er i skillegjerdet er det at søstrene er i gjerdet. Her i minus 35 kuldegrader ved reinskilling og telling i desember 2003.

bargguid birra boazodoalus. Eaba soai miedít ah te nis-sonolbmox ja su barggus ii leat árvu boazodoalus. – Lea du iežat bargu mii čájeha du saji boazodoalus, nu lea álohií leamaš, dadjá Máret. Ii oktage dievdoolmmoš leat sudnuiide goassege maide dadjan unohasaid danin go leaba nissonolbmot, go soai leaba visot bargguin oassálastan ja bures máhttán bargguska. Vuovdnát muitaleaba vel iežaska isitrohkiin ja áidna vielljarohkis ožzon aivve fal buoremus árvosáni dan barggu ovddas maid leaba bargin boazodoalus. Muitaleaba ah te mearkungárddis láveje mánát nuppi giedas ja suohipan fas nuppis. Leaba ovttas isidiiguin mánáid oahpahan njoarostit ja merket dadi mielde go ain stuurrolit ja ieža beroštit oahppat.

– Diehtelasat lea hágas ja doaimmalaš nissolbmox eanet ávki ja dadjámuš boazodoalus go duihmes ja láikkes dievdoolbmox. Nu han dat lea juohke sajis servodagas, buohtastahtiiba soai. Ii ábut álgit sirret ah te duo lea nissolbmo ja duo lea dievdoolbmo bargu danin go boazodoallu gáibida aivve ovttasbarggu earáiguin. It don okto sáhte bargat bálljo maidege boazobarggus. Danin ii oro heiveme sohkabeliid dásseárvvuid birra hupmat boazodoalus, go doppe gáibiduvvo ovttasbargu buohkaid gaskkas ja ah te buohkat barget maid galget bargat jus áigot birget bohccuiguin. Lea goit áiggiid čada čájehuvvon ah te ovttasbargovuoignja buktá buoremus bohtosiid, go dalle manná bargu njuovzilit ja lea maid somá bargat.

mannfolk dette!

Slik kommer vi inn på likestilling mellom kvinner og menn i reindrifta. Disse to er ikke enige i at kvinner og kvinnens arbeid ikke verdsettes i reindrifta. – Det er din egen innsats som viser din plass i næringen, slik har det alltid vært, sier Marit. Ingen mannfolk har noen gang kommet med usakkigheter fordi de er kvinner i næringen, da de alltid har deltatt og vært dyktige i sitt arbeid. Med stolthet forteller de at deres nå avdøde ektefeller og eneste bror bestandig har gitt de beste karakterene til søstrene for deres innsats i den praktiske reindriften. De minnes da de pleide å gå i merkegjerdet med ungeflokken i den ene handa og lassoen i den andre. De har i fellesskap med ektefellene sine lært opp ungene etterhvert som de vokste til og ble interessert i å lære å kaste lasso og merke.

– Selvfølgelig gjør en dyktig og effektiv kvinne mer nytte for seg i drifta enn en mindre dyktig og lat mann gjør. Slik er det jo overalt ellers i samfunnet, sammenligner de to. Man kan ikke sortere ut hva som er kvinnfolkarbeid og hva som er mannfolkarbeid, fordi reindrifta krever et velfungerende teamarbeid. Du klarer deg ikke alene i reindrifta. Derfor virker det litt meningsløst å snakke om likestilling i reindrifta, fordi det uansett er samarbeid og alles innsats som er nøkkelen for å lykkes. Det har ihvertfall vært slik gjennom tidene at med en god samarbeidsånd har man kommet langt, fordi da går arbeidet lettere og det er morsomt å jobbe, avslutter damene.

MINNEORD

om Johan K Hætta

For noe tid tilbake fikk vi melding om at Johan K. Hætta var gått bort. Det var en vemodig melding, men også en melding som fremkalte gode følelser og minner om en kjernekarakter, en lojal medarbeider, en god og trivelig kollega, en humørfyldt kamerat, og for meg personlig også en kjær fetter.

Johan K ble tidlig i unge år medarbeider i det offentliges tjeneste som hadde relasjon til reindriftsnæringen. Han var engasjert i kontrollen med finsk reinsbeiting om sommeren på områder som var vinterbeite for norsk rein om vinteren. De registreringer som ble gjort gjennom denne kontrollen var grunnlaget som førte til at Norge og Finland kom til enighet om at det skulle bygges et sperregjerde langs riksgrensen mellom landene som forhindret denne trafikken. Det var derfor rimelig og riktig at Johan K senere fikk en rolle i både planlegging og oppføring av grensegjerdet. Etter at gjerdet var oppført i slutten av 1950-årene var det forståelig at Johan K ble trukket med i forvaltningen og vedlikeholdet av gjerdet. Han skjøttet sine oppgaver på en god måte.

I slutten av 1960-årene ble forvaltningsansvaret for grensegjerdet overført fullt ut til reindriftsforvaltningen. Johan K fulgte med og ble ansatt i full tid som oppsynsmann ved Lappefogdkontoret i Kautokeino, med grensegjerdet som hovedfokus. Etter hvert ble han tillagt andre

oppgaver, bl.a. som lappefogdkontorets representant i forbindelse med pramming av rein med forsvarets landgangsprammer. Dette var en oppgave som Johan K både likte og mislikte. Han likte oppgaven fordi det var en utfordrende og fremtidsrettet løsning for reindriftsnæringen. Det han mislikte var de upresise holdninger han møtte både hos reindriftsutøvere og forsvaret som bidro til menneskelige konflikter i en for begge parter utfordrende oppgave med et godt fremtids perspektiv. Han måtte være megler i forhold som han egentlig syntes bare krevde forståelse og tilpasningsevne. Johan K gjorde en bemerkelsesverdig innsats i denne sammenheng.

Johan K. Hætta ombord på pramma, her i (lånt) styrmannsuniform.

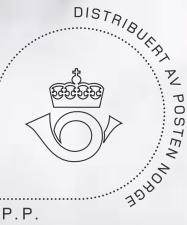
Johan K fikk gleden av å tjenestegjøre i sin jobb til han ble pensjonist i forståelse av at han hadde gjort en god innsats. En glede som deles av hans arbeidsgiver og kolleger.

På det personlige plan minnes vi Johan K som en humørfull og vittig person som bidro til at det alltid var hyggelig å være sammen med han. Dernest husker vi hans idretts- og sportsinteresse. Det antas at mange av bygdas idrettsungdom minnes han som en god inspirator og veileder. Det var fotballen som opptok han mest, antakelig på grunn av sine dyktige sønner.

Vi takker Johan K for det han var for oss og lyser fred over hans minne idet våre tanker går til hans familie og andre venner.

På vegne av Reindriftsforvaltningen og meg selv.

Ole K. Sara

ISSN 0333-4031

Returadresse:
REINDRIFTSFORVALTNINGEN
Postboks 1104, 9504 Alta

Adresser i Reindriftsforvaltningen**Alta**

Postboks 1104, 9504 Alta
Tlf. 78 45 70 20
Faks 78 45 70 49
E-post: alta@reindrift.no

Øst-Finnmark

Boks 174, 9735 Karasjok
Tlf. 78 46 87 00
Faks 78 46 87 01
E-post: karasjok@reindrift.no

Vest-Finnmark

9520 Kautokeino
Tlf. 78 48 46 00
Faks 78 48 46 10
E-post: kautokeino@reindrift.no

Troms

Boks 1183, 9326 Bardufoss
Tlf. 77 85 09 40
Faks 77 85 09 49
E-post: moen@reindrift.no

Nordland

Sjøgata 78, 8200 Fauske
Tlf. 75 60 02 60
Faks 75 60 02 61
E-post: fauske@reindrift.no

Nord-Trøndelag

7760 Snåsa
Tlf. 74 13 80 50
Faks 74 13 80 51
E-post: snaasa@reindrift.no

Sør-Trøndelag/Hedmark

Boks 121, 7361 Røros
Tlf. 72 41 15 46
Faks 72 41 00 72
E-post: roros@reindrift.no